

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM
DALI

ELEŞTİREL DÜŞÜNME MODELİ CORT 1'İN ELEŞTİREL
DİNLEME BECERİSİNİ GELİŞTİRMeye ETKİSİ

TÜRKÇE EĞİTİMİ YÜKSEK LİSANS TEZİ

BİLGE TOMBAK

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Halit KARATAY

BOLU, TEMMUZ 2025

KABUL VE ONAY SAYFASI

Bilge TOMBAK tarafından hazırlanan “**ELEŞTİREL DÜŞÜNME MODELİ CORT 1’İN ELEŞTİREL DİNLEME BECERİSİNİ GELİŞTİNEYE ETKİSİ**” adlı tez çalışması jürimiz tarafından Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı’nda Türkçe Eğitimi Programında Yüksek Lisans olarak oy birliği kabul edilmiştir. 11/07/2025

Jüri Üyeleri

İmza

Danışman
Prof. Dr. Halit KARATAY
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Üye
Doç. Dr. Atilla DİLEKÇİ
Aksaray Üniversitesi

.....

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Seda KAYA
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Üye
Unvanı Adı SOYADI
Üniversitesi

.....

Üye
Unvanı Adı SOYADI
Üniversitesi

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. İbrahim KÜRTÜL
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzu ve Şablonuna uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Teze ilişkin Turnitin adlı programında enstitü müdürlüğünce belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan benzerlik raporuna göre, tezin benzerlik oranı %30'u geçmemektedir.

Bu çalışma için 04/07/2024 Araştırmaları Etik Kurulundan 2024/256 sayısı ile etik izin alınmıştır.

BİLGE TOMBAK

İTHAF

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk'e ve silah
arkadaşlarına...

ÖNSÖZ

Bireylerin teknolojidaki gelişmelerle birlikte hızla değişen dünyaya uyum sağlaması ve öğrenmelerinin farkında olması için sahip olması gereken becerilerden biri de eleştirel düşünmedir. Eğitim programlarının temel amaçları eleştirel dinleme/izleme ve düşünme becerisine sahip bireyler yetiştirmek olmalıdır. Düşünme üzerine yaptığı çalışmalar ve geliştirdiği yöntemlerle tanınan Edward De Bono'nun CoRT 1 programı bireylere eleştirel düşünme becerisini öğretmek açısından oldukça önemlidir. Bu araştırmada, eleştirel düşünme eğitiminin eleştirel dinleme becerisini geliştirmeye etkisi belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın birinci bölümünde problem durumu, araştırma soruları, araştırmanın amacı, önemi sınırlılıkları, sayıtlar, kısaltmalar, dinleme becerisi, dinleme türleri, eleştirel düşünme ve eleştirel dinleme, CoRT 1 yöntemi, medya metinleri ve ilgili araştırmalar ele alınmıştır.

İkinci bölümünde, araştırmanın yöntemi detaylandırılmış; çalışma deseni katılımcılar, verilerin toplama süreci, veri toplama araçları ve verilerin çözümlenmesi hakkında bilgiler sunulmuştur.

Üçüncü bölümde, araştırma sorularına yanıt aramak amacıyla elde edilen bulgular sunulmuştur. Bu kapsamda, öğrencilerle yapılan görüşmeler ve öğretmen gözlem notlarından elde edilen nitel veriler ile Eleştirel Düşünme Ölçekleri aracılığıyla toplanan nicel veriler iki ayrı başlık altında analiz edilmiştir.

Dördüncü bölüm, araştırmanın alt problemlere ilişkin bulgular bütüncül biçimde ele alınarak tartışılmıştır.

Beşinci bölümde ise, çalışmanın genel sonuçları açıklanmış, elde edilen veriler doğrultusunda çeşitli öneriler sunulmuştur.

Bilge TOMBAK

Temmuz 2025

ÖZET

**ELEŞTİREL DÜŞÜNME MODELİ CORT 1'İN ELEŞTİREL DİNLEME
BECERİSİNİ GELİŞTİRMeye ETKİSİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ
BİLGE TOMBAK
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
(TEZ DANIŞMANI: PROF. DR. HALİT KARATAY)**

**BOLU, TEMMUZ - 2025
XIII + 100 sayfa**

21. yüzyıl becerileri arasında öncelikli bir yere sahip olan eleştirel düşünme, bireylerin çağın gerekliliklerine uyum sağlayabilmeleri ve öğrenme süreçlerinin sorumluluğunu üstlenen farkındalık düzeyi yüksek bireyler olarak yetiştirilebilmeleri açısından son derece önemlidir. Günümüz öğretim programlarının temel hedeflerinden biri, öğrencilerin yalnızca bilgi edinmelerini değil; aynı zamanda bu bilgiyi sorgulama, analiz etme, değerlendirme, farklı bakış açıları geliştirme ve çözüm üretme yoluyla anlamlı ve işlevsel biçimde kullanmalarını sağlamaktır.

Bu araştırmanın amacı, CoRT 1 düşünme programı aracılığıyla verilen eğitimin altıncı sınıf öğrencilerinin eleştirel dinleme becerilerini geliştirmeye etkisini belirlemektir. Araştırma 2024-2025 eğitim-öğretim yılının I. döneminde altıncı sınıf öğrencileriyle gerçekleştirilmiştir. Araştırma 15 hafta sürmüştür. Katılımcılar seçkisiz atama yoluyla yapılan uygun örneklem yöntemiyle belirlenmiştir. Çalışmada eylem araştırması desenine dayalı olarak hem nicel hem nitel veriler toplanmıştır.

Araştırmada, deney grubuna CoRT 1 düşünme programı temelli eleştirel dinleme eğitimi uygulanmış; kontrol grubuna ise mevcut öğretim programı doğrultusunda ders işlenmiştir. Elde edilen bulgular deney grubundaki öğrencilerin analiz, değerlendirme, çıkarım, yorumlama ve açıklama gibi eleştirel düşünme becerilerinde anlamlı gelişmeler gösterdiğini ortaya koymuştur. Özellikle yorumlama ve açıklama boyutlarında kaydedilen artışlar dikkat çekicidir. Öğrenci ve öğretmen görüşleri de bu bulguları desteklemiştir. Öğrenciler, eleştirel dinlemenin düşünce dünyalarında yer edindiği belirtmiş; öğretmen ise öğrencilerin derse katılımının arttığını, eleştirel düşünme ve dinleme becerilerine ilişkin farkındalıklarında gözle görülür değişiklikler olduğunu ve düşünme becerilerinde gelişmeler yaşandığını ifade etmiştir.

Sonuç olarak CoRT 1 düşünme programı, eleştirel dinleme temelli yaklaşımla öğrencilerin çok yönlü düşünme, değerlendirme ve sorgulama becerilerini geliştirmede etkili bir öğretim modeli sunmaktadır. Araştırma, CoRT 1 programının Türkçe derslerine uyarlanabilmesinin hem bilişsel hem de duyuşsal gelişim açısından önemli katkılar sağlayacağını göstermektedir.

ANAHTAR KELİMELEER: Eleştirel düşünme, Eleştirel düşünme eğitimi, Eleştirel dinleme/izleme, CoRT 1

ABSTRACT

**THE EFFECT OF CRITICAL THINKING MODEL CoRT 1 ON
DEVELOPING CRITICAL LISTENING SKILLS
MASTER THESIS
BİLGE TOMBAK
BOLU ABANT İZZET BAYSAL UNIVERSITY
INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES
DEPARTMENT OF TURKISH AND SOCIAL SCIENCES EDUCATION
(SUPERVISOR: PROF. DR. HALİT KARATAY)
BOLU, JULY 2025
XIII + 100 pages**

Critical thinking, a primary 21st-century skill, is crucial for individuals to adapt to the demands of the age and to develop into individuals with a high level of awareness who take responsibility for their learning processes. One of the primary goals of today's curriculum is to ensure that students not only acquire knowledge but also use this knowledge meaningfully and effectively through questioning, analyzing, evaluating, developing different perspectives, and generating solutions.

The purpose of this study is to determine the effect of education provided through the CoRT 1 thinking program on developing critical listening skills in sixth-grade students. The study was conducted with sixth-grade students in the first semester of the 2024-2025 academic year. The study lasted 15 weeks. Participants were selected using a convenience sampling method using random assignment. Both quantitative and qualitative data were collected in the study based on an action research design.

In the study, the experimental group received critical listening training based on the CoRT 1 thinking program, while the control group received instruction in accordance with the current curriculum. The findings revealed that students in the experimental group demonstrated significant improvements in critical thinking skills such as analysis, evaluation, inference, interpretation, and explanation. The increases observed in the interpretation and explanation dimensions are particularly striking. Student and teacher feedback also supported these findings. Students noted that critical listening had become a significant part of their thinking, while the teacher reported increased student engagement, noticeable changes in their awareness of critical thinking and listening skills, and improvements in their thinking skills.

In conclusion, the CoRT 1 thinking program offers an effective teaching model for developing students' multifaceted thinking, evaluation, and questioning skills through a critical listening-based approach. The research demonstrates that adapting the CoRT 1 program to Turkish language courses will significantly contribute to both cognitive and affective development.

KEYWORDS: Critical thinking, Critical thinking education, Critical listening/watching, CoRT 1

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
ŞEKİL LİSTESİ.....	x
TABLO LİSTESİ	xi
KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ	xii
TEŞEKKÜR	xiii
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Problem Durumu	1
1.2 Araştırmanın Denenceleri/Problem Cümlesi.....	3
1.2.1 Alt Problemler	3
1.3 Araştırmanın Amacı.....	4
1.4 Araştırmanın Önemi	4
1.5 Araştırmanın Sınırlılıkları.....	5
1.6 Sayıtlar/Varsayımlar.....	6
1.7 Dinleme Becerisi	6
1.8 Dinleme Öncesi Stratejiler.....	7
1.8.1 Dinleme Sırasındaki Stratejiler.....	7
1.8.2 Dinleme Sonrası Stratejiler.....	8
1.9 Dinleme Türleri	8
1.10 Eleştirel Düşünme ve Eleştirel Dinleme.....	9
1.11 CoRT 1 Yöntemi	16
1.12 Medya Metinleri	22
1.13 İlgili Araştırmalar	25
2. MATERYAL VE YÖNTEM	31
2.1 Araştırma Tasarımı	31
2.2 Katılımcılar	34
2.2.1 Deney ve Kontrol Grubunun Başlangıç Koşulları.....	34
2.3 Verilerin Toplanması	36
2.3.1 Nicel Veri Toplama Araçları	36
2.3.2 Nitel Veri Toplama Araçları.....	38
2.4 Verilerin Çözümlemesi	38
3. BULGULAR	40
3.1 Eleştirel Düşünme Ölçeğine İlişkin Bulgular	40
3.2 Öğrenci Görüşlerine İlişkin Bulgular	44

4. TARTIŞMA	50
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	58
5.1 Sonuç	58
5.1.1 CoRT 1 Uygulamasının Öğrencilerin Eleştirel Dinlemesine Etkisiyle İlgili Sonuçlar	58
5.1.2 Öğrencilerin Uygulama Sürecine ve Eğitimine Yönelik Görüşleriyle İlgili Sonuçlar	59
5.1.3 Öğretmenin Uygulamaya Yönelik Gözlemleriyle İlgili Sonuçlar	60
5.2 Öneriler	61
KAYNAKLAR	62
EKLER.....	67

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1. Eleştirel Düşünmeyi Değerlendirme Standartları.....	11
Şekil 1.2. TÜİK 6-15 Yaş Arası İnternet Kullanım Oranları.....	23
Şekil 2.1. Eylem Araştırma Döngüsü	31

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 2.1. Eylem Planı	33
Tablo 2.2. Deney ve kontrol grubu ilişkisiz örneklemelerin ön t-testi karşılaştırmaları	35
Tablo 3.1. Eleştirel düşünme becerileri ölçeği grupların ön ve son test sonuçları	40
Tablo 3.2. Eleştirel düşünme becerileri ölçeği grup*ölçüm ortak etkisi ANOVA karşılaştırma sonuçları	42
Tablo 3.3. Yarı yapılandırılmış görüşme formundan elde edilen temalar ve kodlar	45

KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ

Akt.	: Aktaran
CoRT	: Bilimsel Araştırmalar Vakfı Etkinlikleri
çev.	: Çeviren
Ed.	: Editör
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurulu

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans tezim sayesinde kendisini tanıma fırsatı bulduğum, alandaki bilgisiyle örnek aldığım, araştırmamım tüm bilimsel süreçlerinde bilgi ve tecrübelerinden faydalandığım çok değerli danışman hocam Prof. Dr. Halit KARATAY'a, savunmadaki katkılarından dolayı değerli hocalarım Doç. Dr. Atilla DİLEKÇİ ve Dr. Öğr. Üyesi Seda KAYA'ya teşekkür ederim.

Araştırma süresince çalışmanın gerçekleştirilmesi için büyük bir çaba gösteren sevgili öğrencilerime ve çalışma sürecimde yardımcı olan meslektaşlarıma teşekkür ederim.

Tıpkı bütün eğitim hayatımda olduğu gibi yüksek lisansa ilk başladığım andan beri de beni destekleyen sevgili aileme; bitirmem için beni cesaretlendiren, motive eden ve her sıkıştığımda yardım elini uzatan Fatma KAR'a, Güleser OKUMUŞ'a ve Duygu ÇAKMAK'a canı gönülden teşekkür ederim.

1. GİRİŞ

Bu bölüm, araştırmanın temelini oluşturan “problem durumu, alt problemler, amaç, önem, sınırlılıklar, varsayımlar, kısaltmalar,” alt başlıkları ve kavramsal çerçeveyi oluşturan “dinleme becerisi, eleştirel düşünme ve eleştirel dinleme, CoRT 1 yöntemi, medya metinleri, ilgili araştırmalar” başlıkları altında sunulmuştur.

1.1 Problem Durumu

Dilin temel işlevi olan iletişim en saf tanımıyla, bir kaynak tarafından gönderilen içeriğin alıcıya aktarılması sürecidir. İletişim, toplum içerisinde yaşayan insanların kendisini anlatabilmesi için gerekli olan bir süreçtir. Süreç içerisinde gündelik hayatta yaygın olarak iletişimin iki boyutu karşımıza çıkmaktadır: sözlü ve sözsüz iletişim. İnsanoğlu gündelik hayattaki etkileşimlerinin çoğunu iletişimin sözlü iletişim kısmıyla devam ettirdiği görülmektedir. Sözlü iletişim iki ana yapıdan oluşmaktadır: dinleme ve konuşma. Bu iki beceri çocuk okula başlamadan aile içerisinde öğrendiği temel becerilerdir. Aile içerisinde gelişen bu beceriler çocuğun dünyayı anlama ve yeni bilgiler öğrenmek için kullandığı etkili bir yoldur. Çocuk öğrenmek için kullandığı bu beceride karşısındakinin onu dinlemesini ve sorularına cevap vermesini bekler. Çocuk kendisi açısından önemli bir konuyu anlatırken karşısındaki onu üstünkörü dinliyor ya da dinliyor gibi yaparsa bu iletişimin kopması anlamına gelir ve konuşan kişi kendisinin önemsenmediğini, değer verilmediğini düşünür (Gündüz ve Şimşek, 2014, s.81).

İletişimin temel unsuru olan konuşma ve dinleme; kulağa ve göze hitap eden birçok iletişim aracı olduğu halde insanlığın var olduğundan beri önemini hep korumuştur. Nalıncı (2000)’nin yaptığı araştırma gösteriyor ki insanlar bir günlerinin %50 ila %80 arasını iletişim kurarak; bu iletişimlerinin %45’ni dinleyerek, %30’nu konuşarak, %16’dını okuyarak ve %9’nu yazarak geçirdiğini ortaya koymaktadır (akt. Kurudayıoğlu, 2003, s.290). Verilen oranlar iletişim için dinlemenin ne kadar önemli bir beceri olduğunu ortaya koymaktadır. Önemli ve insanların yeryüzünde var olmasıyla başlayan en eski becerilerden biri olmasına karşılık konuşma ve dinleme ile ilgili araştırmalar sınırlıdır (Güneş, 2014, s.3; Yılmaz, 2019, s.288).

Çocuklar dil edinmeye biyolojik olarak yatkın doğsal olarak da dil çevresel etkilerle ve sosyal bir ortamda edinilir (Karatay, 2007, s.464). Bu süreç, ailede başlayıp okulda gelişen ve ömür boyu devam eden bir öğrenme yolculuğudur. Bu yolculukta en önemli görev okullara düşmektedir (Doğan, 2020, s.3). Eğitim kurumlarında ilkokuldan yükseköğretime kadar sözlü anlatım derslerine yer verilir ve etkili konuşmanın insana saygınlık kazandıracağı vurgulanır. Bu saygınlık gerek iş gerek sosyal hayatta başarılı olmanın anahtarı ve demokratik bir toplumda bireyin temel hak ve görevidir (Şahin vd., 2015, s.5). Ancak bireyin konuşanı anlayabilmesi için etkin dinleme ve dinlediğini anlama konuları üzerinde ağırlıklı olarak durulmaz (Gündüz ve Şimşek, 2014, s.81).

2005 yılında yapılandırmacı yaklaşım ve çoklu zekâ kuramı temele alınarak düzenlenen Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda önceki programlardan daha kapsamlı köklü değişiklikler yapılmıştır. Fakat teknolojik gelişmeler neticesinde programın vizyonu, temel öğrenme alanları, metnin seçimine bakış açısı, sınıf düzeylerine göre temalar, kazanım sayıları bakımından 2015 yılında birtakım yenilikler yapılarak program güncellenmiştir. Ancak Bulut (2018) araştırmasında 2015 Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı'nın pilot uygulamalarla sınırlı kaldığını belirtmiştir. Daha sonra 2017 yılında taslak olarak hazırlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı (ilkokul ve ortaokul) ilk olarak 1. ve 5. sınıflarda uygulanmış, 2018 yılında üzerinde yapılan son değişikliklerle birlikte 2018-2019 eğitim ve öğretim yılından itibaren bütün sınıflarda uygulanmaya başlanmıştır (s.864). Programda “...Bilgiyi üreten, hayatta işlevsel olarak kullanabilen, problem çözebilen, eleştirel düşünen, girişimci, kararlı, iletişim becerilerine sahip, duygudaşlık yapabilen, topluma ve kültüre katkı sağlayan vb. niteliklerdeki bir bireyi tanımlamaktadır. Bu nitelik dokusuna sahip bireylerin yetişmesine hizmet edecek öğretim programları salt bilgi aktaran bir yapıdan ziyade bireysel farklılıkları dikkate alan, değer ve beceri kazandırma hedefli, sade ve anlaşılır bir yapıda... Bir taraftan farklı konu ve sınıf düzeylerinde sarmal bir yaklaşımla tekrar eden kazanımlara ve açıklamalara, diğer taraftan bütünsel ve bir kerede kazandırılması hedeflenen öğrenme çıktılarına yer verilmiştir.” (MEB, 2018). Programlarda yapılan değişikliklerde becerilere daha ağırlık verildiği ve 21. yüzyıl becerilerinden biri olarak görülen eleştirel düşünme, teknolojik yetkinliklere uyum sağlayabilme ve öğrenme sorumluluklarının bilincinde bireyler yetiştirme olduğu görülmektedir (Kalaycı ve Yıldırım, 2020;

Kurudayıoğlu ve Soysal, 2018). Buradan hareketle Türkçe öğretiminde eleştirel düşünme kavramı önemli bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır.

Düşünme becerisinin gelişimi, öğrencilerin dil becerilerindeki uygulama düzeylerine bağlıdır (De Bono,2018). Bu bağlamda, temel dil becerilerinden biri olan dinleme, bireyin öğrenme sürecinde kritik bir rol oynamaktadır. Ayrıca bireyler zamanlarının yaklaşık %45-50'sini dinlemeye ayırmakta ve böylece bilgilerin çoğunu dinleme yoluyla edinmektedir (Doğan, 2024). Bu durum dinleme becerisinin öğrenme açısından önemini açıkça ortaya koymaktadır. Ayrıca MEB (2024)'in değişen yeni öğretim programının temel amacına bakıldığında; değişen dünya koşullarına uyum sağlayabilen, düşünen ve sorgulayan bireyler yetiştirmek amacıyla; değerlendirme, yorumlama, eleştirel düşünme ve araştırma gibi üst düzey becerilerin geliştirilmesine yönelik adımlar atılmıştır. Temel dil becerileriyle ortaokula gelen öğrencilerin bu süreçte eleştirel anlama ve üretim becerileri kazanmaları hedeflenmiştir Böylece öğrencilerin yalnızca bilginin pasif alıcısı ve bilgiyi anlamlandırmayan değil; bilgiyi çözümleyen, sorgulayan, değerlendiren ve yeniden yapılandırarak kendi öğrenmelerinin farkında olan bireyler yetiştirmek amaçlanmaktadır (s.5). Bu çerçevede, eleştirel düşünme ve eleştirel dinleme becerileri 21. yüzyıl becerileri bağlamında önem kazanmaktadır.

1.2 Araştırmanın Denenceleri/Problem Cümlesi

Eleştirel düşünme modeli CoRT 1 eğitiminin altıncı sınıf öğrencilerinin eleştirel dinleme / izleme becerisini geliştirmeye etkisi nedir?

1.2.1 Alt Problemler

Bu araştırmada aşağıda yer verilen alt problemlere ilişkin cevaplar aranmıştır.

- a) Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
- b) Eleştirel düşünme eğitimi alan deney grubundaki öğrencilerin, eleştirel dinleme eğitimi sürecine ve uygulamalara ilişkin görüşleri nedir?
- c) Eleştirel düşünme eğitimi veren deney grubu öğretmeninin uygulama süreci ve sonuçları hakkında gözlemleri nelerdir?

1.3 Araştırmanın Amacı

Düşünme, öğrenme sürecini oluşturan ana bileşenlerden biridir. Bu bileşen geleceğine yön vermek ve zihinsel bağımsızlığını kazanmak isteyen için bireyin sorgulama, değerlendirme ve bilgilerinden yeni bilgiler üretme çalışmalarının sonucunda oluşmaktadır. Eğitim programlarının en önemli amaçlarından biri öğrenciye düşünme becerisini kazandırmak olmalıdır. Üst düzey düşünme, yaratıcılık, problem çözme, eleştirel düşünme gibi becerileri geliştirmelidir. Bir süreç içinde gelişen bu becerileri öğrencilere kazandırmak için özel olarak hazırlanan programlar bulunmaktadır (Güneş, 2012, s.128-129; Semerci, 2003, s. 65). Edward De Bono'nun CoRT 1 beceri temelli düşünme programı bunlardan bir tanesidir.

Eleştirel düşünme ve eleştirel dinleme, doğrudan öğretilmesi gereken geliştirilebilir bilişsel beceriler arasında yer almaktadır. Bu araştırmanın amacı eleştirel düşünme becerisine yönelik verilen eğitimin altıncı sınıf öğrencilerinin eleştirel dinleme becerilerini geliştirmeye etkisini araştırmaktır. Çalışmada, dinleme sürecinde öğrencilerin yalnızca metni anlamaları değil; aynı zamanda dinledikleri içerikleri sorgulamaları, değerlendirmeleri, alternatif bakış açıları geliştirmeleri ve tutarlı yargılarda bulunarak kararlar alabilmeleri hedeflenmiştir.

Araştırmada, düşünmeyi öğretmeye yönelik sistematik bir yaklaşım sunan CoRT 1 düşünme programı kullanılarak medya metinleri (sosyal medya reklamları) aracılığıyla yapılan eleştirel dinleme öğretiminin, öğrencilerin bu becerilerinde gelişme sağlayıp sağlamadığı değerlendirilmiştir. Bu bağlamda çalışma, hem eleştirel dinleme öğretiminin uygulanabilirliğini hem de öğrencilerin medya içeriklerine karşı sorgulayıcı, seçici ve farkındalıkları yüksek bireyler olarak yetişmelerine katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

1.4 Araştırmanın Önemi

Türkçe dersi bir beceri dersidir. Bu kapsamda 2005 yılını takiben 2015, 2018 ve 2024 yıllarında Türkçe Dersi Öğretim Programında yapılandırmacı yaklaşımı temele alan değişiklikler yapılmıştır. Yapılan değişiklikler aynı ölçüde derslerin işleniş şekline yansıtılamamıştır. Öğrencilerin dinleme ve konuşmayı bilerek okula geldikleri varsayılarak dersler ağırlıklı olarak geleneksel yöntemlerle okuduğunu anlama ve dil bilgisi yönünde işlenmektedir. Derslerin işleniş şekli ve öğrencilerin hazırlandıkları sınavlar daha çok öğrencilerin

okuduğunu anlama ve çıkarım yapma becerilerini ölçmektedir. Derslerde okuduğunu anlama üzerine yoğunlaşılsa da yapılan PISA sonuçlarına göre Türkiye okuma becerisi alanında birçok ülkenin gerisindedir (Bozkurt, 2016, s.1681; Erginer ve Erginer, 2023, s.55). Dil becerileri bir bütündür. Bundan dolayı dil becerilerini geliştirirken birbirini destekler nitelikte ilerlemeliyiz (Lüle, Mert, 2024, s.24). Dinlediğini ve konuşulana anlayabilen, kendi öğrenmelerinin farkında olan öğrenciler hem okul hem de sosyal hayatlarında başarılı olmaktadır.

21. yüzyılda hızla değişen koşullara uyum sağlayabilmek ve hatta değişimin bir parçası olabilmek için; yaşadığı çağı iyi çözümleyebilen, yenilikçi düşünebilen, iletişime açık olan, eleştirel düşünebilen, bilgiye kolay ve hızlı ulaşabilen ve en önemlisi hayat boyu öğrenmeyi yaşamın bir parçası yapabilmiş, çağın ihtiyaçlarını karşılayabilecek bireyler yetiştirmek eğitimin en önemli amaçlarından olmalıdır (Çiftçi, Sağlam ve Yayla 2021, s.719; MEB, 2019; MEB, 2024; Uçak ve Erdem, 2020, s.84). Bu bağlamda eleştirel düşünme eğitim programının bir parçası olmalıdır (Eğmir, 2023). Eleştirel düşünme öğretimini gerçekleştirme açısından Türkçe Dersi Öğretim Programı oldukça uygundur.

CoRT 1 Düşünme Programı'nın, eleştirel dinleme/izleme becerisini geliştirmeye katkıda bulunacak bir içeriğe sahip olduğu düşünülmektedir. Bu program, sistematik bir yapıda ilerleyen düşünme basamaklarından oluşmaktadır. Bu sistemli etkinlikler öğrencide düşünme sürecini aktifleştirerek eleştirel düşünme yapısının çalışmasını sağlamaktadır. Alanyazın incelendiğinde CoRT 1 düşünme programı esas alınarak yapılan çalışmalar az sayıda olsa da ana dili eğitiminde rastlanmaktadır (Arı, 2020; Güneş, 2019; Orhan, 2021). Yapılan literatür taramasında, medya metinleri bağlamında ana dili eğitimi alanında benzer nitelikte bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu yönüyle, araştırma hem eleştirel dinleme/izleme becerilerini geliştirmeyi amaçlayan yarı deneysel yapısıyla hem de CoRT 1 eleştirel düşünme programının medya metinleri aracılığıyla eleştirel dinleme becerisini geliştirmeye etkisini inceleyen ilk çalışma olması açısından özgün ve dikkate değer bir katkı sunmaktadır.

1.5 Araştırmanın Sınırlılıkları

- Araştırma, 2024-2025 eğitim öğretim yılında Düzce iline bağlı Kaynaşlı ilçesindeki Anadolu Kalınma Vakfı Ortaokulundaki iki altıncı sınıf şubesiyle,

- Araştırma sosyal medya ve televizyon reklamlarıyla,
- Edward De BONO'nun hazırladığı Beceri Temelli CoRT 1 düşünme programıyla,
- Demir (2006) tarafından hazırlanan “Eleştirel Düşünme Ölçekleri Takımı” ölçme aracıyla sınırlandırılmıştır.

1.6 Sayıtlar/Varsayımlar

- Araştırma süresince, öğrenciler arasında deneysel işlem dışındaki eleştirel düşünme becerilerinin başlangıç düzeylerinin eşit olduğu; sosyoekonomik düzey, cinsiyet gibi değişkenlerin araştırma sonuçlarını etkilemediği ve çalışmayı etkileyebilecek başka dışsal faktörlerin bulunmadığı,
- Seçilmiş olan reklam metinleri, öğrencinin seviyelerine uygun olduğu varsayılmıştır.

1.7 Dinleme Becerisi

Çocukta dil edinimi, dört temel dil becerisini aşamalı olarak kullanabilmesi için gerekli altyapıyı oluşturur. Dinleme becerisi bu yapılardan ilkidir. Bebek daha anne karnındayken işitmeye başlar. İşitme, tüm insanlar için temel bir ihtiyaç olduğu gibi, anne karnındaki bebekler için de yaşamsal bir işleve sahiptir ve fetüsün dış çevredeki ses uyarılarına tepki vermemesi, işitme kaybı ya da farklı gelişimsel sorunların habercisi olabilir (Doğan, 2020, s.7). Doğumdan sonra çocuk etrafındaki sesleri taklit yoluyla ortalama bir yaş civarında ana dili öğrenme çalışmaları çocukta başlar (Gündüz ve Şimşek, 2014, s.82). İnformal olarak dil ediniminin ilk aşaması olan dinleme becerisi eğitimi çocukta ilköğretim öncesinde ailede başlamıştır. Ailede temelleri atılan bu beceri hayattaki birçok öğrenmenin de temelidir.

İlköğretim yıllarında çocuklar bilgilerinin çoğunu dinleme yoluyla öğrenirler. Dil gelişimi ve akademik başarıları bakımından düşünüldüğünde dinleme becerisi eğitimi üzerinde tüm eğitim kademelerinde titizlikle durulmalıdır (Doğan, 2020, s.13). Dinleme becerisini geliştirmek için okullarda yapılacak olan etkinlikler son derece önemlidir. Bu kapsamda hazırlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda dinleme/izleme başlığı altında “Dinleme/izleme, iletişim kurmanın ve öğrenmenin temel yollarından biri olup verilen iletiyi doğru bir şekilde anlama, yorumlama ve değerlendirme becerisi” (MEB, 2006, s.5) şeklinde tanımlanmıştır.

Ayrıca program, dinleme becerisi açısından genel olarak değerlendirildiğinde; amacı etkin dinleme becerisine sahip, eleştirel düşünebilen, anladığını çözümleyebilen ve söz varlığı zengin bireyler yetiştirmektir.

Dinleme eğitimi sürecinin gerçekleştirilebilmesi için dinleme öncesi, sırası ve sonrası olmak üzere üç aşamada öğrencilere nasıl davranmaları gerektiği, nelere dikkat etmeleri gerektiği konusunda uygulamalı çalışmalar yaparak öğretmek gerekir. Doğan (2020, s.21-23) bu başlıklar altında yapılması gerekenleri şöyle sıralamaktadır:

1.8 Dinleme Öncesi Stratejiler

Dinleme öncesi stratejiler öğrencileri dinlemeye hazır hale getirmeyi amaçlar. Bu hazırlık hem fiziki hem de zihinsel olmak üzere iki boyutludur. Dinlemenin fiziki boyutlarını ele alacak olursak ilk sırayı, öğrencinin işitme organıyla ilgili sıkıntısının olmaması ve sınıfta sessiz bir ortamın sağlanması alır. Ardından önemli olan zihinsel boyuttaysa isteklendirme yer alır. Bu boyut sırasıyla şu adımlardan oluşur:

- Öğrenciye konuyla ilgili sorular sorularak, resimler gösterilerek ön bilgiler harekete geçirilir.
- Görsel ve başlıktan hareketle tahminler üretmeleri sağlanır.
- Öğrencinin niçin dinlemesi gerektiği fark ettirilerek dinleme amacı belirlenir.
- Dinleme yöntemi belirlenir.

1.8.1 Dinleme Sırasındaki Stratejiler

Dinleme öncesi stratejilerini gerçekleştirmiş bir öğrenci belirlediği amaç doğrultusunda dinleme sırasındaki stratejilerini daha rahat uygulayacaktır. Dinleme sırasında önemli gördüğü yerleri not alır. Öğrencinin dinleme metniyle ilgili notlarını gelişigüzel tutmamasına dikkat edilir. Not tutma planlı yapılan bir eylemdir. Öğrencilere not tutma becerisini kazandırmak için basitten zora ilkesi çerçevesinde çalışmalar yapılmalıdır. Böylelikle önemli olan yerler öğretilmiş olur. Dinleme esnasında öğrenciler tahminlerini gözden geçirebilir. Tekrar yapılan bir dinlemede notlarını kontrol eder, özetleme yapar ve dinlediği metni kendi yaşantısıyla ilişkilendirir.

1.8.2 Dinleme Sonrası Stratejiler

Bu süreçte öğrencilerin dinleme öncesi ve sırasında aldığı notlar, yaptığı tahminler, özetler, metinle ilgili sorular ve metnin değerlendirilmesi üzerine konuşulur. Öğrencinin çıkarımda bulunması, metnin konusunu ya da ana fikrini belirlemesi, neden sonuç ilişkileri kurması, bilmediği kelimelerin anlamını tahmin etmesi gibi faaliyetlerle metnin en ince ayrıntısına kadar kavraması sağlanır. Dineleme sonrası çalışmalar bir sonraki dinlemeler için birer deneyimdir. Değerlendirme çalışmasıyla öğrencilerin iyi olduğu ve eksik olduğu yönler belirlenerek dinleme becerileri yapılandırılmış olur.

Dinleme faaliyetlerinde izlenecek bu sıralama dinleme eğitiminin sistemli bir şekilde öğretilmesini sağlar. Bu stratejilerin öğretiminde net ve istikrarlı bir şekilde dinleme görevlerimize dâhil edersek öğrencinin dinleme üzerinde kontrol sahibi olmasına ve etkin rol alma eğiliminde olmasına yardımcı oluruz (Rost, 2002, s.21).

1.9 Dinleme Türleri

Dinleme gelişigüzel gerçekleşen bir beceri değildir. Bireyin dinleme etkinliğinin öncesinde “Niçin/ Hangi amaçla dinleyeceğim?” sorusuna vereceği cevap dinleme esnasında hangi dinleme türünü kullanacağını belirlemesini sağlar (Kemiksiz, 2015). Dinlemenin de birden çok amacı olduğundan birden çok dinleme türü ortaya çıkmıştır. Dinleme türlerinin alanyazındaki durumuna bakıldığında birbirinden farklı tür ve sınıflamalarla karşılaşılmaktadır (Aytan, 2020; Doğan, 2020; Epçaçan, 2013; Kemiksiz, 2015; Maden ve Durakan, 2011; Özbay, 2005). Dinleme türlerinin adlandırma ve sınıflanması bakımından 39 akademik kaynağı tarayarak Benzer ve Arslan (2022) tarafından yapılan araştırma sonuçlarını da dikkate aldığımızda bu savı desteklemektedir. Burada Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda dinleme türleri yedi başlıkta belirtilmiştir: katılımlı dinleme, katılımsız dinleme, not alarak dinleme, eleştirel dinleme, yaratıcı dinleme, kendini başkasının yerine koyarak dinleme, seçici dinlemedir.

1. Katılımlı dinleme/izleme: Öğrencinin dinleme esnasında zihinde oluşan soruların konuşmacıya iletilerek karşısındakine dinlediğini hissettirdiği ve ders boyunca etkin olduğu dinlemedir.

2. *Katılımsız dinleme/izleme*: Dinleme/izleme sürecinde öğrencilerin dinledikleri üzerinde düşüncelerini sağlayarak zihinsel faaliyetlerini etkin kıldığı ve dinleyicinin pasif olduğu dinlemedir.
3. *Not alarak dinleme/izleme*: Dinlenenlerin/izlenenlerin daha kolay anlaşılmasını ve hatırlanmasını sağlamak amacıyla önemli gördükleri yerleri kendi ifadeleriyle not almasıdır.
4. *Kendini konuşmacının yerine koyarak dinleme/izleme (empatik dinleme/duygudaşlık kurma)*: Dinleyicinin kendisini konuşmacının yerine koyarak onun neler hissettiğini, kendini ve dünyayı nasıl algıladığını onun penceresinden anlamaya çalıştığı dinlemedir.
5. *Yaratıcı dinleme/izleme*: Öğrencilerin dinledikleri/izlediklerini yorumlayarak ve analiz ederek yeni fikirler ürettiği, sorunları çözdüğü ve bakış açısını geliştirdiği dinlemedir.
6. *Seçici dinleme/izleme*: Bu tür dinleme/izleme, öğrencilerin ilgilerine ve ihtiyaçlarına uygun olan bilgi ya da içerikleri ayırt ederek dikkatle takip etmelerini kapsar. Bireyin bu seçimi bilinçli biçimde yapabilmesi için dinleme ya da izleme sürecine odaklanması ve dikkatini sürdürebilmesi gereklidir.
7. *Eleştirel dinleme*: Eleştirel dinleme, öğrencilerin dinledikleri ya da izledikleri içerikler hakkında soru sorarak düşünme alışkanlığı geliştirmelerini amaçlar. Bu dinleme biçimi, bireylerin konuyu tarafsız bir yaklaşımla hem olumlu hem de olumsuz yönleriyle değerlendirmelerini sağlayarak kendi çıkarımlarını oluşturmalarına ve kişisel doğrularına ulaşmalarına katkı sağlar.

1.10 Eleştirel Düşünme ve Eleştirel Dinleme

İnsanı diğer canlılardan ayıran en önemli becerilerden biri de düşünme becerisidir. İnsan yalnızca düşünen değil, kendi düşüncelerini sorgulayabilen ve bu düşünceyi kontrol edebilen bir canlıdır (Paul ve Elder, 2013, s.91). Düşünürken ne yaptığımızı tam olarak açıklanmasa da bu sürece yönelik yapılan çalışmalar sayesinde, zihin ve zihinsel yetilerinin ne olduğu ve bunların nasıl geliştiği üzerine çalışma yapan insanlar sayesinde bugün sahip olduğumuz bilgiler elde edilmiştir (Fisher, 2022, s.11). İlk çağ filozofları Sokrates, Platon, Aristoteles; analiz, yargı, tartışma, olasılık ve eleştiriyi içine alan bir düşünme sisteminin temellerini atarak düşünme kavramına farklı bir boyut kazandırmışlardır (Bono, 2011, s.20-21).

Düşünmeyle ilgili bilgilerin çoğu felsefe ve psikolojiden gelmiştir (Fisher, 2022, s.13). Son yıllarda yapılan modern beyin cerrahisi çalışmaları, beyin fizyolojik yapısını inceleyerek düşüncenin fizyolojisinin anlaşılmasına katkı sağlamış; bu da beyin gücünü ve potansiyelini geliştirmeye yönelik çalışmalara zemin hazırlamıştır (Çoban ve Kıpıoğlu, 2024, s.461). Bununla birlikte düşünme, zihnin yaratıcı ve eleştirel yönlerini de içeren eylemler bütünüdür. Hayattan anlam çıkarmamızı sağladığı için toplumdan soyutlanamaz. Zihinsel yeteneğimiz ne kadar biyolojik bir miras olsa da sosyal, duygusal ve eğitsel yaşantılarımızdan etkilenir ve şekillenir (Fisher, 2022, s.13). Bilgiyi işlemeye, sorunları çözmeye, değerlendirmeye, geleceğe yön vermeye yardımcı olan her türlü zihinsel faaliyette düşünme becerisi vardır (Güneş, 2012, s.128). İnsan zihninin gelişmesi, ilerlemesi ve bağımsızlığa ulaşması gerçekleştirdiği düşünme eyleminin bir sonucu ve düşünme eğitiminin öğretilmesinin önemini gözler önüne sermektedir.

Eğitimin önemli amaçlarından biri de öğrencileri hayata hazırlamaktır. Yirmi birinci yüzyılda bireylerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için sorgulama, eleştirel düşünme, medya ve teknoloji okuryazarlığı, kendini yönetebilme gibi becerilerin önemli olduğunu ortaya koymuştur (Yang, 2012, s.1116). MEB'in (2023) 21. Yüzyıl Becerileri ve Değerler Raporu'na göre eleştirel düşünme bu becerilerden bir tanesidir. Üst düzey düşünme becerilerinden olan bu beceri, çağdaş eğitim programlarının üzerinde durduğu ve sistemli bir şekilde eğitim-öğretim faaliyetleri içerisinde geliştirilerek öğrencilere kazandırılmalıdır. Ruggiero'ya (2017) göre eleştirel düşünmenin özü değerlendirmedir. Paul ve Elder (2013)'e göre kişinin kendi akıl yürütmelerini değerlendirirken belli standartlara uyması gerekir. Eleştirel bir düşünür, zihninde kendiliğinden oluşan sorular aracılığıyla düşüncelerini sorgular ve bu soruları, düşüncesini daha ileriye taşımak için rehber olarak görür. Sorular bu standart değerlendirmeler çerçevesinde oluşur. Bu standartlar Şekil 1.1'de verilmiştir.

Netlik	• Düşüncenin açık, anlaşılır ve yorumlamaya açık olmayan bir şekilde ifade edilmesi.
Doğruluk	• Sunulan bilginin gerçekle örtüşmesi; objektif ve güvenilir kaynaklara dayanması.
Kesinlik	• Konunun detaylarının yeterli düzeyde sunulması ve belirsizliklerin ortadan kaldırılması.
İlgililik	• Konuyla ilgili bilgi veya ifadenin tartışılan konuya doğrudan katkı sağlaması; bağlam dışı olmaması.
Derinlik	• Konunun karmaşık ilişkiler ve neden-sonuç bağlarının ele alınması.
Düşünce özgürlüğü	• Farklı görüşlerin, inançların ve bakış açılarının açık fikirli biçimde dikkate alınması.
Mantık	• Fikirler arasında iç tutarlılığın bulunması.
Önem	• Önemsiz olana değil önemli olana odaklanma.
Adillik	• Doğruluğu ispat edilebilir ve çarpıtmadan uzak durulması.

Şekil 1.1. Eleştirel Düşünmeyi Değerlendirme Standartları

Eleştirel düşünme Bloom taksonomisinde altı düşünme becerisinin üst düzey düşünme basamaklarından biri olan değerlendirme basamağı ile eş değerdir (Fisher, 2022, s.81). Değerlendirme basamağı içerisinde bilgi, kavrama, uygulama, analiz ve sentez basamaklarını barındırır. Bu beceri; sorgulayarak, sebep göstererek, deneyimleri bir araya getirerek, algıyı genişleterek geliştirilebilir (Fisher, 2022, s.110). Eleştirel düşünme, kapsamlı yeni fikirlerin ortaya çıkmasına destekler. Bireye, sürdürülebilir kalkınmayı ve bu süreçte öğrenmeyi yeniden değerlendirmesine imkân sunar. Öğretim programlarında bu biçimi benimseyen, analitik ve yaratıcı düşünme yeteneklerini geliştiren yöntemlere önem verilmelidir. Bu sayede bireylerin yaşam deneyimleri zenginleşir, tarihsel süreci tanıma ve yeniden üretebilmenin yollarının farkına varır. Hayatın her alanında uygulayabilecekleri eleştirel sorgulama becerisine sahip olan bireylerin, toplumun gelişimi ve sürekliliği açısından değer taşıdığı görüşü hâkimdir (MEB, 2017, s.3).

Eleştirel düşünme üzerine yapılan hemen hemen her çalışmada yer verilen alanında uzman kişilerin yaptığı üç tane eleştirel düşünme tanımı verilmiştir. İlk olarak Robert Ennis'in tanımıyla başlayalım: Eleştirel düşünme, bireyin neye inanacağına ya da nasıl davranacağına karar verirken uyguladığı mantıklı ve düşünülmüş bir yansıtma sürecidir. İkinci tanım Matthew Lipman'ın tanımıdır: Eleştirel düşünme; bağlam duyarlılığına sahip, ölçütlere dayalı, kendi kendini denetleyebilen ve bireyi sağlam yargılara ulaştıran beceri temelli ve sorumluluk

içeren bir düşünme biçimi olarak tanımlar. Bu anlayışta düşünme süreci, salt akıl yürütmeden ziyade, etik ve bilişsel farkındalıkla birleştirilmiş bir zihinsel etkinliktir. Son olarak da Richard Paul'a göre eleştirel düşünme; bireyin kendi düşünme süreçlerini bilinçli biçimde gözden geçirdiği, sorguladığı ve iyileştirmeye çalıştığı üst düzey düşünme faaliyetidir. Bu yaklaşımda birey, düşünürken düşünme üzerine düşünür; yani farkındalığını geliştirerek düşünme kalitesini artırmayı hedefler. Bu üç tanım, eleştirel düşünmenin en iyi nasıl tanımlanabileceği konusunda yapılan uzun çalışmalar sonucunda ortaya çıkmıştır. Her bir tanımın eleştirel düşünmeyi sözcükler yoluyla açıklamaya çalışması yıllardır bu konuda çalışmış olmanın verdiği sezgisel bir anlayıştır. Bu sezgiyi seçtikleri kelimelerle yakalamaya çalışmışlardır (Nosich, 2022, s.1-3). Bu tanımlardan hareketle Nosich (2022) eleştirel düşünmenin özelliklerini şöyle sıralamıştır:

- **Eleştirel düşünme yansıtıcıdır.** Kendi düşünmemiz hakkında düşünmeyi içeren meta-bilişsel bir yapıdadır. Kendi düşünme sürecini çözümlemesini ve geliştirmesini sağlar.
- **Eleştirel düşünme standartlar içerir.** Düşünmenin bir ölçüte göre olmasıdır. Doğru-yanlış, alakalı-alakasız, yüzeysel- derinlik gibi ölçütler kullanılabilir.
- **Eleştirel düşünme gerçekçidir.** Özünde gerçek problemler hakkında düşünmektir. Suni problemlerden ziyade gerçek hayat ortamlarında bilinçli olarak kullandığımızda faydalı olur. Gerçek problemler karmaşıktır ve sonuçları ele alınan duruma göre değişir.
- **Eleştirel düşünme mantıklı olmayı gerektirir.** Mantıklı düşünmenin kesin ve başarılı olmasını garanti edecek hatadan arınmış kuralları yoktur. İzlenecek yollar bazen de kurallar vardır fakat bunlar bağlama, hedefe ve tüm gerçeklere duyarlı bir şekilde uygulanmalıdır. Eleştirel düşünmeden bahsedebilmek için mantıklı düşünmeyi içinde barındırması gerekir.
- **Eleştirel düşünme soru sormayı içerir.** Eleştirel düşünme soru sormayla başlar. Sorular konunun özüne ulaşmayı sağlamalıdır.
- **Eleştirel düşünme, soruları çözmeyi içerir.** Eleştirel düşünme sorulan soruları çözümleme ve çözüm üretmeyi hedefler. Sorunları ele alırken

farklı perspektiflerden bakmayı ve sebepler bazında tüm faktörleri belirleyerek çözüm bulmayı sağlar.

➤ **Eleştirel düşünme mantığının sonuçlarına inanmayı gerektirir.**

Eleştirel düşünme sadece zihinsel bir alıştırmadan farklıdır. Yapılan eylemin sonuçlarına inanma işidir.

Toplumda eleştiri deyince çoğunlukla birini yerme, başkalarının açığını ortaya çıkarma, inatlaşma, karşı çıkma gibi olumsuz çıkarımlarda bulunma anlamında kullanılmaktadır. Bundan dolayı da toplumda eleştiri veya tenkit kelimesi çoğunlukla anlamı itibariyle kişilerin hoşuna gitmeyip eleştirilmek istenmezler fakat eleştirel kelimesi olumsuz düşünmenin önüne geçme adına öğretilmek istenen bir düşünme şeklidir (Karabacak, 2011, s.10). Eleştirel düşünme ile ilgili birtakım yanlış anlamalar vardır. Nosich (2022) eleştirel düşünme ile ilgili yanlış anlaşılımları şu şekilde sınıflamıştır:

- **Eleştirel düşünme negatif değildir.** Her şeyi olumsuz yönde değerlendirmek ve kusur aramak değildir. Olaylara derinliğine bakmayı öğrenmektir.
- **Eleştirel düşünme duygusuz düşünme değildir.** Eleştirel düşünme duygulara karşı değildir. Sadece hırs ve panik gibi bazı duyguların eleştirel düşünmenin önündeki engel olarak görür. Duyguların varlığı önemli fakat duygulara dayanmak yerine mantıksal bir değerlendirme yapmak gereklidir.

Eleştirel düşünme çok yönlülüğü ile hayatın her alanında yer alan bir beceridir. Bu beceri sadece akademik başarı veya entelektüel bir beceri açısından önem arz etmez. Günlük hayatta işlerimizle uğraşırken karşılaştığımız problemlere çözüm üretip pratik kararlar vermemize yardımcı olur. İş hayatına ve toplumsal hayata dair bakış açımızı genişleterek bizim için hayatı anlamlı kılan tüm diğer şeylere karşı mantıklı tutumlar geliştirirken onlar hakkında derinlemesine yapılan düşüncelerle yüklediğimiz anlam düzeylerini genişlettiği için eleştirel düşünmeye ihtiyaç duyarız (Nosich, 2022, s.27). Kısacası eleştirel düşünme lüks değil yaşamın vazgeçilmez bir parçasıdır. Hayatın her alanında bilgileri anlamak, yanlış bilgi ve manipülasyonlara karşı korunmak ve bakış açısını genişletmek için eleştirel düşünmeye ihtiyaç vardır. Eleştirel düşünme sadece akademik başarı için değil; günlük yaşamda, iş hayatında ve toplumsal

karar alma olaylarında kritik bir rol oynar. İçinde yaşadığımız çevre düşünme tarzımızı şekillendirir ve eleştirel düşünme becerimizin gelişmesini engelleyecek birçok faktörü de içinde barındırmaktadır. Yaşadığımız çevreyle ilgili olan etkenleri Nosich (2022) şu şekilde sınıflamıştır:

- Haber kaynakları temelinde dünyanın bir resminin oluşturulması,
- Filmler, televizyon, reklam ve dergiler bazında dünya resmi oluşturmak,
- Ya hep ya hiç düşüncesi, basmakalıplılık,
- Korkular,
- Benmerkezcilik,
- Eleştirel düşünmekten vazgeçiren eğitsel uygulamalar,
- Düşünmenin gelişimsel şekilleri,
- Önceki kararlar, önceki kişisel deneyimler.

Eleştirel düşünme iddia ve kanıtları test ettiğimiz ve hangilerinin değerli ya da değersiz, doğru ya da yanlış olduğuna karar verebildiğimiz bir süreçtir. Başka bir ifadeyle cevaplar için araştırma, arayış işidir (Ruggiero, 2017, s.52). Pasif bir bilgi edinme süreci değil, etkin olarak bir sorgulama ve değerlendirme sürecidir. Bu sürecin bireyin doğru kararını vermesine, yanıltıcı bilgiyi fark etmesine ve saklanmış düşünceyi anlamasına yardımcı olur (Paul ve Elder, 2013, s.104; Howell ve Camp, 2018). Ayrıca eleştirel düşünme bireyin kendisi hakkında bilgiye sahip olmasına, çevresinden gelen uyarıcıları doğru değerlendirmesine ve diğer insanları anlamalarına yardımcı olur. Bu açıdan onu tamamlayan diğer bir beceri de eleştirel dinlemedir.

Eleştirel dinleme; yalnızca dinlenen içeriği anlamaya yönelik değil, aynı zamanda ayrıntıları analiz etme, değerlendirme ve bu değerlendirme sonucunda tutarlı yargılara ulaşmayı amaçlayan etkin bir dinleme sürecidir. Bu süreçte birey, dinlediği bilgileri birleştirir, mantıksal tutarlılık açısından sorgular ve gerektiğinde mesajın altında yatan gizli anlamları, mantıksal hataları ya da yanıltıcı ifadeleri ortaya çıkarır (Doğan, 2016; Özbay, 2005). Eleştirel dinleme aynı zamanda bireyin, konuşmacıya ön yargısız ve objektif bir şekilde yaklaşarak, duygu ve düşüncelerini sürece dâhil etmeden, dinleme hızını ayarlayıp çözümleyici bir tutumla dinlediklerini değerlendirmesini de içerir (Çarkıt, 2019; Kemiksiz, 2015). Bu bağlamda eleştirel dinleme; konuşmada yer alan görüşlerin gerekçeleri ve

sunum biçimleri üzerinden sorgulanarak çok yönlü bir değerlendirme yapılmasını gerektiren bilişsel bir süreçtir (Güneş, 2013). Eleştirel dinleme, kişinin ön yargılarından uzaklaşıp, nesnel bir şekilde konunun tüm yönlerini (olumlu, olumsuz, farklı) çözümleyerek mantık çerçevesinde değerlendirip bir karara varma süreci olarak tanımlanabilir.

Eleştirel dinleme, dil becerileri içerisinde önemli bir önceliğe sahiptir ve rastgele yapılan basit bir dinleme değildir (Güneş, 2019, s.65). Üst düzey bir düşünme becerisi kullanmayı gerekli kılar. Konuşmacının aktardığı bilgilerin doğruluğuna, bilgilerin tutarlılığına, konuyu sunuş biçimine ve anlattıklarını etkili kılmak amacıyla kullandığı yöntemlere dikkat edilmesi eleştirel dinlemenin temelinde yer alır (Beyreli, Çetindağ ve Celepoğlu, 2017). Eleştirel dinlemede birey sunulan bilgili sorgulama, analiz etme, açık anlamların dışındaki örtük anlamları çıkarma, sınıflama ve bilgiler arasında bağ kurma işlemlerini yapar (Trace, 2013, s.65-68). Ayrıca dinleyici, ön bilgileri ve deneyimlerinden hareketle konuşmacının davranışlarının tutarlılığını denetler (Kemiksiz, 2015, s.307). Bu nedenle, eleştirel dinleme sürecinde bireyin sahip olduğu bilgi birikimi önemli bir rol oynar. Geniş ve sağlam bir bilgi temeli, bireyin dinleme/izleme sırasında sunulan bilgilerin tutarlılığını değerlendirmesine ve yönlendirme amaçlı unsurları fark etmesine yardımcı olacaktır (Yalçın, 2018).

Teknolojik araçların gelişmesi ve sosyal medya uygulamaların kullanımıyla çocuklar günlük yaşamlarında çoğunlukla reklam metni, konuşma, televizyon, film gibi medya araçlarına maruz kalıyor. Bu bağlamda MEB (2018) Medya Okuryazarlığı ve Öğretim Programı'nda yazılı, görsel ve işitsel medyaya ek olarak sosyal ağlar, yeni medya ve video oyunlar gibi dijital ortamlardaki iletileri kavrayarak eleştirel bakış açısıyla çözümlemeleri ve değerlendirme yapmaları öğrencilerden beklenir (s.9). Özellikle okumanın az olduğu, medyanın insanları çok yönlü etkilemeye çalıştığı bir çağda eleştirel dinleme/izleme becerisi daha da önem kazanmıştır (Akyol, 2024, s.14).

Temel dil becerilerinden biri olan dinleme, bireyin eğitim ve sosyal hayatını büyük ölçüde etkiler. Birey öğrendiklerinin büyük bir kısmını dinleme yoluyla edinmektedir (Doğan, 2024, s.21). Bu durum dinleme becerisinin öğrenme sürecindeki önemini açıkça ortaya koymaktadır. Aynı zamanda MEB'in (2024) değişen yeni öğretim programının temel amacına bakıldığında; değişen dünya koşullarına uyum sağlayabilen, düşünen ve sorgulayan bireyler yetiştirmek

amacıyla; değerlendirme, yorumlama, eleştirel düşünme ve araştırma gibi üst düzey becerilerin geliştirilmesine yönelik adımlar atılmıştır. Temel dil becerileriyle ortaokula gelen öğrencilerin bu süreçte eleştirel anlama ve üretim becerileri kazanmaları hedeflenmiştir. Böylece öğrencilerin yalnızca bilginin pasif alıcısı ve bilgiyi anlamlandırmayan değil; aynı zamanda bilgiyi çözümleyen, sorgulayan, değerlendiren ve yeniden yapılandırarak kendi öğrenmelerinin farkında olan bireyler yetiştirmek amaçlanmaktadır (s.5). Değişen öğretim programına ve 21. yüzyıl becerilerine bakıldığında, öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerinden biri olan eleştirel düşünme becerisini öğrenmelerini zorunlu hâle getirmektedir. Bu bağlamda eleştirel düşünme ve dinleme becerilerinin önemi daha da artmıştır.

Eğitimde eleştirel dinleme becerisine gereken önem verilmemektedir (Doğan, 2019, s.31). Eleştirel düşünme becerilerinin etkili biçimde geliştirilmesi için eleştirel dinleme becerisine gerekli önemin verilmesi ve bu iki alanın birbirini destekleyecek biçimde bütüncül olarak ele alınması gerekmektedir. Baki (2025), eleştirel dinlemenin eleştirel düşünme üzerinde belirgin bir etkiye sahip olduğunu; dinleme becerisi geliştikçe düşünme yetisinin de paralel biçimde ilerlediğini göstermektedir. Eleştirel dinleme etkinliklerinin eleştirel düşünme öğretim süreçleriyle bütünleştirilmesi bu üst düzey bilişsel becerinin gelişimine anlamlı katkılar sunabilir. Bu bağlamda, CoRT 1 Düşünme Programı, dinleme becerisini daha bilinçli ve derinlemesine gerçekleştirmeyi sağlayan etkili öğretim yaklaşımlarından biridir. Düşünme sürecini öğretebilir bir beceri olarak ele alan bu program, öğrencilerin sorgulama, değerlendirme ve alternatif üretme gibi eleştirel dinleme becerilerini geliştirmeyi hedefler. CoRT 1, ortaokul Türkçe derslerinde eleştirel dinlemenin yapılandırılmasına katkı sunan sistemli ve uygulanabilir bir modeldir.

1.11 CoRT 1 Yöntemi

CoRT 1 (Cognitive Research Truth) Düşünme Programı, Edward De Bono tarafından düşünmenin doğrudan bir beceri olarak öğretilmesi için birçok araştırma sonucunda geliştirdiği ve 1970'ten beri uygulanmakta olan düşünme programlarının genel adıdır (Arı, 2020; Aybek, 2006; 2018; Bayrak, 2014; Güneş, 2019; Orhan, 2021). Program anlaşılır ve uygulaması pratik olan altı bölümden ve her bölüm on ders olup toplamda 60 dersten meydana gelmektedir. Bu bölümler

sırasıyla: CoRT 1 Genişletme, CoRT 2 Organizasyon, CoRT 3 Etkileşim, CoRT 4 Yaratıcılık, CoRT 5 Bilgi ve Duygu, CoRT 6 Tepki başlıkları altında yapılandırılmıştır.

Düşünme programı İngiltere, ABD, Kanada, Avusturalya, Yeni Zelanda gibi ülkelerde düşünme becerisini geliştirmek için yoğun olarak uygulanmaktadır. Ayrıca CoRT düşünme programları öğrencilerin yaşı, sosyo- ekonomik durumu ve zekâ seviyesi fark etmeksizin düşünme becerilerinin öğretilmesinde olumlu sonuçlar ortaya koymuştur (Arı, 2020; Aybek, 2006; Aybek, 2024; Bayrak, 2014; Ertürk, 2019; Güneş, 2019; Orhan, 2021; Kuru,2023). CoRT 1 programın genel amaçlarını şu şekilde ifade edebiliriz:

- Düşünmenin doğuştan gelen bir yeti olmasından ziyade geliştirilebilen bir beceri olduğunu kabul etmek.
- Verilen eğitim ve uygulamalarla pratik düşünme becerisini geliştirmek.
- Algıyı genişletmek.
- Kendisinin ve başkalarının fikirlerine nesnel olarak bakmayı öğretmek.

Bu çalışmada CoRT 1 düşünme programı kullanılmıştır. Araştırmada bu programın kullanılmasının nedeni, CoRT 1 basamağında bulunan derslerin eleştirel düşünme becerisine ait kazanımları daha çok içermesidir. De Bono'nun üzerinde durduğu CoRT-1 programının alt basamakları şunlardır (Aybek, 2010, s.45-56; De Bono):

➤ **1. Basamak: Fikirlerin Ele Alınış Yöntemi (Treatment of Ideas-PMI)**

Bir fikrin olumlu (plus), olumsuz (minus) ve dikkat çekici/ilginç (interesting) yönlerini ayrı ayrı değerlendirmeye dayalı sistematik bir düşünme sürecidir. Günlük yaşamda sıkça karşılaştığımız karar anlarında, yüzeysel yargılarla olumlu görünen bir fikrin olumsuz yönlerini fark etmeden kabul edebilir ya da ilk bakışta olumsuz görünen bir düşüncenin önemli katkılarını göz ardı ederek onu tamamen reddedebiliriz. Oysa PMI yaklaşımı, bireyin herhangi bir fikri yalnızca iyi veya kötü olarak değerlendirmesinin ötesine geçerek, her yönüyle düşünmesini ve çözümlemesini sağlar. Bu yöntem sayesinde öğrenciler bir düşüncüyü hemen kabul etmek ya da reddetmek yerine olumlu, olumsuz ve ilginç yönlerini dikkate alarak daha bilinçli ve tutarlı kararlar verebilirler.

P (Plus- Artı): Bir fikir hakkındaki iyi (pozitif) yönleri ele alarak neden sevdiğini belirlemektir.

M (Minus- Eksi): Bir fikir hakkındaki olumsuz (negatif) yönlerini ele alarak neden sevmediğimizi belirlemektir.

I (Interesting- İlginç): Bir fikir hakkındaki ilginç ve yeni bir bakış açısıyla merak uyandıran yönlerini belirlemektir.

Örnek: Bir okul gezisi düzenlemek istiyorsunuz.

P: Öğrencilerin sosyalleşmesi, eğlenmesi, bilgi sahibi olması.

M: Maliyeti yüksek olabilir, bazı öğrenciler katılamayabilir, her öğrenci beğenmeyebilir.

I: Öğrencilere yeni yaşantılar kazandırabilir, ders başarısını artırabilir.

➤ 2. Basamak: Kolayca Anlaşılmayan Faktörler- Bütün Faktörleri Göz Önüne Almak (Factors Involved- CAF)

Problemi çözerken ya da karar verirken dikkate alınması gereken tüm faktörleri çözümleyerek geniş bir bakış açısıyla ele alındığı bir düşünme sürecidir. İnsan düşünürken genelde yalnızca belirgin faktörleri göz önünde bulundururken CAF daha kapsamlı ve derin düşünmeyi gerekli kılar. Bu dersin amacı önemsiz görünen ve gözden kaçan unsurları fark etmektir. Bu aşama karar verme, planlama yapma ve sonuca ulaşmada oldukça önemlidir.

Örnek: İkinci el ev almak isteyen bir kişi hangi faktörleri göz önünde bulundurmalıdır?

- Evin fiyatı,
- Evin iç düzeni ve odaların genişliği
- Bulunduğu kat, oda sayısı ve evin yaşı,
- Bulunduğu mahalle,
- Evde yer alan araçların durumu gibi.

➤ 3. Basamak: Kurallar (Rules)

Kurallar, toplumda hayatı kolaylaştırmak ve düzeni sağlamak için vardır. Kurallar koyulurken iyi bir düşünme sürecinden geçmelidir. Bunu sağlayabilmek için önceki derslerde öğretilen PMI ve CAF basamakları uygulanırken hangi kurallara dikkat edilmesi gerektiğinin farkına varmalarını ya da PMI uygulaması için belirlenen kurallar CAF uygulaması için kural yaratmada bir fırsat yaratır.

Örnek: Anne- babaların çocuklarına karşı davranışlarında uymaları gereken bir kurolda yer alsaydınız, ne gibi kurallar koyardınız?

- Anne- babalar çocuklarını yargılamadan daha fazla dinlemelidir.
- Olaylara çocukların bakış açılarından bakmalındırlar.
- Anne-babalar birbirlerine söyledikleri sözlere dikkat etmelidirler.
- Bazı kararların almasında çocukların da fikirleri alınmalıdır.
- Anne-baba aynı kural üzerinde uzlaşmalıdır. Farklı görüşlerde olmamalıdır.
- Bazen anne-babalar çocuklarına hangi davranışlarından hoşlanmadıklarını açıklamalıdırlar.

➤ 4. Basamak: Sonuçlar (Consequences- C&S)

Alınan bir kararın ya da yapılan bir eylemin kısa ve uzun vadede neler olabileceği üzerine yoğunlaşılmasıdır. Sonuçlar becerisinde bir kararın etkileri sadece o anla sınırlı olmayıp dikkatin direkt olarak geleceğe yönelterek kısa, orta ve uzun vadede düşünmelerini geliştirmeyi hedefler.

Örnek: Viral bir reklam videosu çekiyorsunuz, bu videonun kısa ve uzun vadedeki sonuçları nelerdir?

Kısa vade: Videonuz sosyal medyada hızla yayılabilir, satışlarınızda hızlı bir artış yaşanabilir, markanızın tanınırlığı artıp büyük bir etki yaratabilir.

Uzun vade: Ürünün kalitesine oranla satışlar artabilir de azalabilir de, videonun markasının kısa süreli bir moda olup olmadığı görülebilir.

➤ 5. Basamak: Amaçlar (Objectives)

Bir kararın ya da eylemin gerçekleştirilmeden önce arkasında yatan hedefleri net bir şekilde ortaya koyulduğu basamaktır. Bu basamak bir durum hakkındaki algımızı genişleterek eylemin arkasındaki amaca odaklanmayı sağlar. “Bu beceride eylemi yapan ne yapmaya çalışıyor? Neyi amaçlamaktadır?” gibi soruların önemi ortaya çıkmaktadır. Bu sorularla hedefleri tanımlama ve başkalarının hedeflerini bilirsek diğerleri hakkındaki görüşleri de anlamamıza yardımcı olur.

Örnek: 9.0 şiddetindeki depreme dayanıklı bir site inşa eden müteahhidin amaçları nelerdir?

- Evleri hızlı bir şekilde satıp kendisine ve şirketine para kazandırmak.
- İnsanların güvenle yaşayacağı evler inşa etmek.
- Depremlerde insanların yakınlarını kaybetmemesini sağlamak.
- İnşaat sektöründe bu amaçla isim yapmak.
- Yapılan inşaatı zamanında bitirip teslim etmek

➤ 6. Basamak: Planlama (Planning)

Alınan bir kararın ya da eylemin fikirlerin ele alınış yönleri(PMI), tüm faktörler (CAF) ve amaçları bir araya getirerek adım adım planlamayı bir beceri olarak kullanılmasıdır. Detaylı bir bakış açısıyla yapılan bir planlama ilerideki işin karmaşıklığından kurtulup bir düzen içinde yürümesini sağlar. Hazırlanan taslak ileride işin nasıl yapılacağını düşünmememizi sağlayan bir araçtır.

Örnek: Bir gezi planlamak için gerekli adımlar: gezinin günü, görevli kişiler, gezinin yapılacağı firmayı belirleme, gerekli bütçe, zamanlama, gezilecek yerlerin belirlenmesi.

➤ 7. Basamak: Öncelikler (Priorities)

Şimdiye kadar verilen basamaklarda(PMI, CAF; Kurallar ve Amaçlar) yeni fikirler üretme üzerinde durulurken önceliklere odaklanma becerisindeyse en önemli fikirleri, faktörlerin ve hedeflerin ortaya çıkarılması hedeflenmektedir. Burada amaç verilen basamaklar içerisinde en önemli ve net fikirlerin üzerinde durarak önem sıralaması yapmaktır.

Örnek: Kolayca anlaşılmayan faktörler (CAF) becerisini kullanarak bir ayakkabı seçimi yaparken aşağıdaki faktörler ortaya çıkabilir.

- Ayakkabı için belirlediğin bütçe aralığı,
- Kullanım amacı,
- Rengi,
- Marka,
- En çok satanlar,
- Ayağın rahatlığı ve ağırlığı gibi belirlenen faktörlerden en önemli 3 önceliğin belirlenmesi.

➤ 8. Basamak: Alternatifler (Alternatives)

Bir durum ya da eylem hakkında karar verirken sadece tek bir çözümle yetinmeyip birden çok alternatif arama becerisidir. Düşünme sürecinde bireyin farklı yollar keşfetmesini ve yeni seçenekler yaratmasını sağlar. Sonuç olarak karar verirken ya da harekete geçerken başlangıçta tüm seçeneklere sahip değilizdir. Konu üzerine düşünmeye başladıkça ilk başta görülmeyen birçok seçenek aklımızda belirginleşmeye başlar. Farklı alternatiflerle amaca yönelik doğru kararlar alınabilir.

Örnek: Bir araba hendekte bulunur ve sürücü ölmüştür. Neler olmuş olabilir?

- Sürücü seyir halinde kalp krizi geçirdi ya da bayıldı.

- Arabada mekanik bir arıza veya lastik patladı.
- Sürücü yolun virajını alamamıştır.
- Sürücü sarhoş olabilir.
- Sürücü öldürülmüş ve araca yerleştirilmiş olabilir.
- Sürücü yorgunluktan uyuyakalmıştır.

➤ 9. Basamak: Kararlar (Decisions)

Bu beceri daha önceki basamakların (CAF, amaçlar, sonuçlar, alternatifler, öncelikler) göz önünde bulundurulması karar sürecini etkileyen kritik unsurlardır. Tek bir karar vermeyi değil bunu sağlam temellere dayandırmayı sağlar. Bunun için bu alt basamakları kullanarak geniş bir bakış açısından değerlendirip daha yapılandırılmış ve bilinçli kararlar almaları sağlanır.

Örnek: Okul yönetiminin kantinde sağlıksız yiyecek satışının yasaklanması konusunda bir karar vermesi isteniyor. Bu kararın öğrencilerin yararına olması için nasıl sonuçlanması gerekir? Bu kararı adım adım değerlendirirsek:

Amaç: Öğrenciyi sağlıklı beslenmeye teşvik etmek.

Seçenekler: Sağlıksız besinleri tamamen yasaklamak, miktarını azaltmak, sağlıklı yiyecek miktarını artırmak.

Sonuçlar: Her seçeneği PMI göre durumu değerlendirilir.

Öncelik: Öğrenciler sağlıklı beslenmeye teşvik edilir ve öğrenci memnuniyetleri göz önünde bulundurulur.

Bu basamaklar dikkate alındıktan sonra nihai karar: Sağlıklı yiyecek miktarını artırıp sağlıksız yiyecek miktarını azaltarak satışa devam etmek. Bu karar, öğrenciyi sağlıklı beslenmeye teşvik edip öğrencinin kantine yönelik memnuniyetini koruyabilir.

➤ 10. Basamak: Başka İnsanların Görüşleri (Other People's Views- OPV)

Bir olay ya da karar karşısında farklı kişilerin bakış açılarını inceleyerek onları anlamamızı ve düşüncelerimizin bireysellikten kurtarılmasını sağlaması açısından önemli bir beceridir. Bu beceride önemli nokta, aynı durum hakkında başka bir insanın görüşünün farklı olabileceğidir. Bunun farkında olmak düşüncelerimizin genişlemesine katkı sağlayacağı gibi şüpheli düşüncelerden uzaklaşarak gerçek sebepleri görmemizi sağlar. Ayrıca bu basamak bireyi empati kurmaya ve başkalarının bakış açısından düşünmeye teşvik eder.

Örnek: Bir sınıf kuralı oluştururken hem öğrencilerin hem de öğretmenlerin bu kurala nasıl bakacağı düşünülmelidir.

1.12 Medya Metinleri

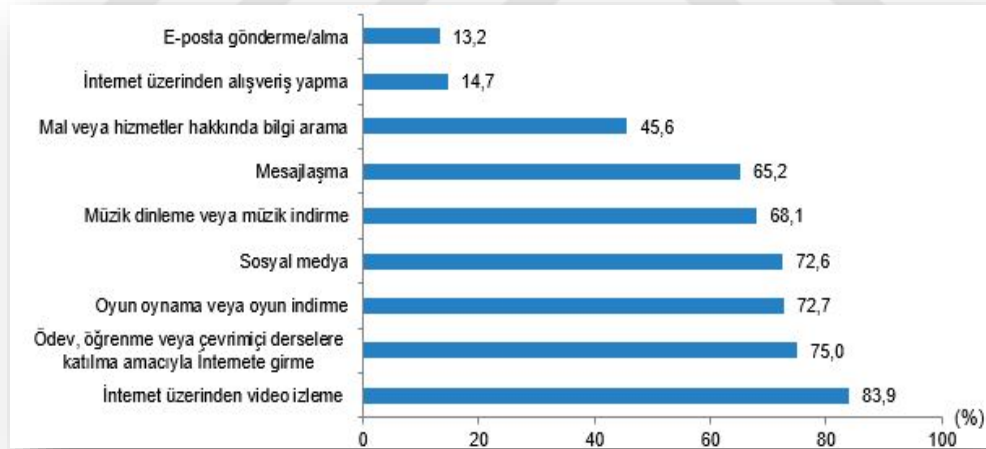
Teknolojideki gelişmelerle birlikte 21. yüzyılda medya; bilgi edinme, iletişim kurma, eğitim ve eğlence amaçlı kullanılan çoklu ortamların birleşmesinden oluşmaktadır. Medya kelimesi Latince “medium” anlamına gelen sözcüğün çoğuluyla araç, ortam anlamına gelen bir kavramdır (Türkben, 2024, s.11). Radyo, televizyon, yazılı basın ve internet (özellikle web2 araçları) teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte medya kavramının içeriği de değişime uğradı. Bu yeni medya ekonomik oluşu ve hızlı ulaşım imkânları ile insanların iletişim yollarını sosyal medya platformlarına kaydirdi. Reklam verenler geniş tüketici kitlesine ulaşmak, markasının görünürlüğünü artırmak ve maliyetleri düşürmek için sosyal medya platformlarını kullanmaya yöneldiler (Altıntaş ve Saka, 2024, s.38; Yazıcı ve Kaynak, 2024, s.2828).

Reklam, bir ürün ya da hizmetin medya araçları ile tanıtımının yapılması eylemidir. Reklamlar, tüketicinin tutum ve davranışlarını etkileyerek ürün ya da hizmeti satın almaya ikna etme amacı taşımaktadır (İplikçi, 2015, s.67). Tüketicinin satın alma güdüsünü harekete geçirmek için birçok strateji kullanılmaktadır. Tanıklık, uzman kişi desteklemesi, ünlü kullanımı, hayattan örnekler, karşılaştırmalı reklam ve reklamda müzik kullanma gibi stratejilerle tüketiciye ulaşip ikna etmek kolaylaşmaktadır. Ürünün türüne uygun olarak seçilecek stratejinin belirlenmesinin yanında tüketicinin özelliklerini de göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Tüketicuyu ikna etmede kişisel, sosyal ve psikolojik faktörlere de önemli görevler düşmektedir (İplikçi, 2015, s.76).

21. yüzyılda teknolojik ilerlemelerle birlikte dünyada ve ülkemizde medya araçları önemli değişim ve dönüşümler geçirmiştir. Bu süreçte geleneksel medya araçları: televizyon, radyo, basın, sinema, gazete, dergi; internet, cep telefonu, uydu teknolojileri, bilgisayarlar aracılığıyla sunulan ortamlar ise yeni medya araçları olarak adlandırılır (Şahin ve Şahin, 2016). Ayrıca bu kitle iletişim araçlarından geleneksel medya tek yönlü bir etkileşim olanağı sunarken interneti içine alıp birçok uygulamayla etkileşim olanağı sunan yeni medya iletişimi çift yönlü hale getirerek iletişime farklı bir boyut kazandırmıştır (Kıran, 2021, s.96). Yeni medya araçlarındaki gelişmeler ve iletişimin birçok sosyal ağ sitesi

üzerinden gerçekleşmesi, yeni bir kavramı daha ortaya çıkarmıştır: sosyal medya (Birinci ve Terkan, 2023, s.182). İnsanların duygu, düşünce ve hayat deneyimlerini paylaştığı çevrimiçi platformların genel ismi olarak tanımlayabiliriz.

Dijital 2024 Global Genel Bakış ve Türkiye Raporu'nda açıklanan Nisan verilerine göre internette geçirilen süre günde 7 saat 6 dakika ile dünyada 19. sırada yer aldığı, nüfusun yüzde 86,5 'nin internet kullanıcısı, yüzde 93,8'inin mobil bağlantı sahibi ve yüzde 67,4'ünün sosyal medya kullanıcısı olduğu belirtildi. Ayrıca TÜİK'in 2024 yılında hazırladığı Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması verilerine göre çocukların (6-15 yaş) internet kullanım oranı % 91,3 olarak tespit edilmiştir. İnternet kullanım oranları içerisinde çocukların en çok yaptıkları faaliyet yüzde 83,9 ile video izlemek olarak belirlenmiştir. Ayrıca en çok kullanılan sosyal medya platformları yüzde 96,3 ile Youtube, yüzde 41,5 ile Instagram, yüzde 26,2 ile TikTok, yüzde 21,4 ile Snapchat, yüzde 13,6 ile Pinterest, yüzde 9,5 ile Facebook ve yüzde 4,9 ile X olduğu belirlenmiştir (TÜİK, 2024).

Şekil 1.2. TÜİK 6-15 Yaş Arası İnternet Kullanım Oranları

TÜİK verileri, Dijital 2024 Global Genel Bakış ve Türkiye Raporu ve bu alan üzerine yapılan çalışmalar (Baş ve diğerleri, 2023; Kaynak, 2020; Yılmaz ve Güney, 2021) göz önünde bulundurulduğunda sosyal medya platformlarında geçirilen sürenin televizyona oranla daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Kullanılan sosyal medya platformlarına bağlı algoritmalar kullanıcı deneyimlerinden yola çıkarak etkileşim ihtimali yüksek olan içerikleri kullanıcıların karşısına çıkarır. Bu algoritmalar reklamcılık sektörü için oldukça kritik önem taşır. Kullanıcıların

beğenilerini, isteklerini ve ilgi alanlarını takip eden algoritmalar reklamlar için veriler oluşturur. Sosyal medya algoritmaları, kullanıcıları reklamlar yoluyla potansiyel müşteri konumuna getirir (Baş ve diğerleri, 2023; Özaksoy, 2023; Yanık, 2016;).

Medya araçlarının gelişmesiyle birlikte her türlü bilgiye ulaşmak insanoğlunun sadece parmaklarına bağlı olduğu bir dönemde okuryazarlık kavramı farklı bir boyut ve anlam kazandı (Türkben, 2024, s.15-19). Bu kadar kolay ulaşılan görsel ve dilsel bilgileri anlama, çözümleme, güvenilirliğini sorgulayabilme ve iletişim kaynağını kullanma yetkinliğine sahip olma becerisini medya okuryazarlığı olarak tanımlayabiliriz. Çocukların, gençlerin ve yetişkinlerin sosyal ve bireysel hayatlarının merkezinde yer alan medyayı etkin kullanmak, her bireyin sahip olması gereken bir 21. yüzyıl becerisidir. Bu becerileri üç başlık altında toplayan Partnership for 21st Century Learning (akt: Türkben, 2024, s.17) modeline göre yüzyılın becerilerini şu şekilde ifade eder:

1. Öğrenme ve Yenilikçilik Becerileri (Sorgulama ile yeni üretimleri destekleyen yaratıcı ve eleştirel düşünme, sorunlara cevap verebilme becerisi olarak problem çözme, iletişim, iş birliği becerileri)

2. Medya ve Teknoloji Becerileri (Teknoloji ve medyaya yönelik okuryazarlıklar olan bilgi, teknoloji destekli bilgiye ulaşma yolu bilgi ve iletişim teknolojileri ile medyada yer alan içerikleri değerlendirme becerisi medya okuryazarlığı)

3. Yaşam ve Kariyer Becerileri (esneklik, kendini yönetme, sosyal beceriler, ürün ve değer ortaya koyma ile eylemlerin sonuçlarını göze alma olan üretkenlik/hesap verebilme ve önderlik edebilme)

Bu modelden de hareketle bireylerin sahip olması gereken iki önemli beceri ortaya çıkıyor: eleştirel düşünme ve medya okuryazarlığı. Bütün bu verilerden hareketle Türkçe dersiyle ilişkilendirilen medya okuryazarlığı ve eleştirel dinleme/izleme becerileri yüzyıldaki gelişmelere paralel olarak sürekli değişen ve gelişen medyaya göre şekillendirilmeli, çocukların burada güvenliğini nasıl sağlayacaklarına yönelik kazanımlar barındırmalı ve fırsatları kendilerini geliştirme yönünde değerlendirme becerilerini kazandırabilmelidir.

Ortaokul çağındaki çocukları medyanın eğlence bölümü rahatlıkla esir alabilir. Zamanlarının büyük bir bölümünü burada geçirmemeleri için öğrencilerin iradelerini geliştirmek, farkındalıklarını artırmak ve onlara hoş vakit geçirmelerini

sağlamak için sunulan medyayı eleştirel açıdan değerlendirerek doğru seçimler yapmalarını sağlamak biz öğretmenlere düşmektedir. Medya okuryazarlığı ve eleştirel dinleme/izleme birbirini tamamlayan beceriler olduğundan Türkçe derslerinde bu beceriler geliştirilmeli ve öğrencilerin medya metinlerinden olumsuz etkilenmesini önlemek için farkındalık kazandırılmalıdır. Bu sayede eleştirel dinleme/izleme becerisini geliştirmek için yapılan çalışmalar ışığında değerlendirilecek olan sosyal medya reklamları öğrencilerin hem eleştirel dinleme/izleme hem de medya okuryazarlığı becerilerinin gelişmesine katkıda bulunabilir. Böylece bireylerin medya içeriklerini bilinçli bir şekilde izleme, çözümleme ve değerlendirme becerisini kazanmasına olanak sağlanır.

1.13 İlgili Araştırmalar

Aybek (2006), CoRT 1 düşünme programı ile konu temelli bir yaklaşımla öğretilecek eleştirel düşünme öğretiminin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilim ve düzeylerine etkisi karşılaştırılmıştır. Yarı deneysel bir desenle yürütülen araştırmada, üç grup oluşturulmuştur: CoRT 1 programı uygulanan birinci deney grubu, konu temelli program uygulanan ikinci deney grubu ve herhangi bir program uygulanmayan kontrol grubu. Veriler, California Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği (CCTDI) ve Ennis-Weir Eleştirel Düşünme Yazılı Testi (E-WCTET) ile toplanmış ve analiz edilmiştir. Sonuçlar, her iki deney grubunun da kontrol grubuna göre eleştirel düşünme eğilimleri ve düzeylerinde anlamlı gelişmeler gösterdiğini ortaya koymuştur ancak CoRT 1 programı uygulanan grubun daha yüksek bir gelişim sergilediği belirlenmiştir. Ayrıca CoRT 1 programı uygulanan grubun etkinliklere karşı olumlu düşüncelere sahip oldukları, bu derste kazandırılmaya çalışılan eleştirel düşünme becerilerinin tüm öğretmenlere kazandırılması gerektiği ve bu becerilerin aynı zamanda günlük yaşamda da önemli olduğu konusunda ortak bir fikre sahip oldukları saptanmıştır. Bu bulgular, beceri temelli düşünme programlarının öğretmen adaylarının eleştirel düşünme becerilerini geliştirmede etkili olduğunu göstermektedir.

Bayrak (2014), CoRT 1 düşünme programının “Yaşamımızdaki Elektrik” ünitesinde kullanılmasının öğrencilerin akademik, bilimsel yaratıcılık ve eleştirel düşünme eğilimlerine etkisini incelemiştir. 7. Sınıf öğrencileriyle yarı deneysel olarak yaptığı çalışmanın sonucunda, Cort 1 düşünme programı deney grubundaki öğrencilerin akademik düzeylerindeki gelişimleri, bilimsel yaratıcılıkları ve

eleştirel düşünme becerileri kontrol grubundaki öğrencilere göre anlamlı düzeyde farklılıklar olduğu belirlenmiştir.

Çarkıt (2018), ortaokul Türkçe derslerinde eleştirel dinleme/izleme uygulamaları üzerine yaptığı eylem araştırmasında 7. sınıf öğrencilerine 10 hafta sürecek eleştirel dinleme/izleme içerikleri ve etkinliklerini içeren paket bir program uygulanmıştır. Uygulanan program sonucu elde edilen verilerin çözümlenmesi neticesinde öğrencilerin hedeflenen birçok kazanımı edindikleri, uygulama sürecinden memnun kaldıkları, uygulama derslerini diğer derslerden konu ve öğretim yöntemi yönünden özgün buldukları, edinilen becerileri günlük hayatta kullandıkları görülmüştür. Eleştirel dinleme/izleme yeterliği kazanmalarına yönelik hazırlanan etkinliklerin son derece yararlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Güneş (2019), eleştirel düşünme temelli dinleme/izleme eğitiminin eleştirel dinleme/izlemeye etkisiyle öğrencilerin bu eğitime yönelik görüşlerinin belirlemeye yönelik çalışmasında yarı deneysel bir model kullanmıştır. Araştırmada deney grubunda bulunan 40 tane 7. sınıf öğrencisine iki hafta CoRT 1 düşünme eğitimi verilmiştir. Eğitim programından hareketle 6 hafta boyunca her hafta bir metin olmak üzere CoRT 1 düşünme programının yapısına uygun olarak oluşturulan dinleme/izleme etkinlikleri uygulanmıştır. Araştırma sonucunda deney grubunun lehine anlamlı bir fark oluşu ve eleştirel dinleme/ izleme eğitiminin öğrencilerin günlük hayatına katkı sunduğu, farklı bakış açısı kazandırdığı ve dersleri keyifli bulduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Ertürk (2019), CoRT 1 düşünme programının 6. sınıf fen bilimleri dersinde yer alan “Vücudumuzdaki Sistemler” ünitesinde uygulanmasının öğrencilerin akademik başarı, eleştirel düşünme ve bilimsel yaratıcılık düzeylerine etkisi araştırılmıştır. Bu çalışma yarı deneysel olarak altı hafta uygulanmış. Veri toplama aracı olarak vücudumuzdaki sistemler başarı testi, eleştirel düşünme eğilimi ölçeği, bilimsel yaratıcılık ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, CoRT 1 programının öğrencilerin akademik başarılarını artırdığı, eleştirel düşünme ve bilimsel yaratıcılık becerilerini olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir. Bu bulgular, CoRT 1 Düşünme Programı’nın fen bilimleri öğretiminde etkili bir araç olabileceğini göstermektedir. Ayrıca eğitimde uygulanabilecek ve öğrenciler üzerinde olumlu etkilerini vurgulayan önemli çalışmalardandır.

Arı (2020) tarafından yürütülen bu karma yöntemli araştırma, beceri temelli eleştirel düşünme öğretiminin ilkökul 4. sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerine etkisini belirlemeyi ve öğrencilerin bu öğretim sürecine ilişkin görüşlerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırma kapsamında deney grubuna CoRT 1 düşünme programı uygulanmış ve uygulama sonunda deney grubu lehine anlamlı farklar elde edilmiştir. Öğrencilerin eleştirel düşünme ile ilgili terimleri kullandıkları, bu becerinin öğretiminin sürekli hale gelmesini istedikleri ve programa yönelik olumlu düşünceler taşıdıkları belirlenmiştir. Bu yönüyle çalışma, ilkökul düzeyinde eleştirel düşünmenin sistematik biçimde öğretilebileceğini ortaya koyan önemli araştırmalardan biri olarak değerlendirilmektedir.

Erkek (2020), ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin eleştirel dinleme becerilerinin geliştirilmesi adlı çalışmada hazırladığı etkinlikler ile öğrencilerin eleştirel dinleme becerisini geliştirmesindeki katkısını incelemiştir. Uygulama sonrasında Kelime İlişkilendirme Testi ile Eleştirel Dinleme Becerisi Değerlendirme Formu'ndan elde edilen sonuçlar kapsamında öğrencilerin anahtar kelime ile ilgili ürettikleri kelime sayılarının arttığı, kavram yanlışlarının azaldığı ve bilişsel yapılarındaki olumlu gelişmeler öğrencilerin eleştirel dinleme becerilerini geliştirdiğini göstermiştir.

Azizoğlu (2020) tarafından yürütülen bu karma yöntem araştırması, 7. sınıf düzeyindeki ortaokul öğrencilerinin eleştirel dinleme becerilerini geliştirmeye yönelik olarak tasarlanmıştır. Araştırmada öğrencilere eleştirel dinleme becerileri doğrudan öğretilmiş; verilen eğitimin, öğrencilerin hem eleştirel dinleme hem de genel dinleme becerileri ile eleştirel düşünme eğilimleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Bu doğrultuda nicel verilerin toplanmasında dinleme anlama testi, eleştirel dinleme testi ve eleştirel düşünme eğilim ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonuçları, uygulanan eleştirel dinleme eğitiminin öğrencilerin yalnızca eleştirel dinleme becerilerini değil, aynı zamanda genel dinleme yeterliliklerini ve eleştirel düşünmeye yönelik eğilimlerini de anlamlı düzeyde geliştirdiğini ortaya koymuştur.

Bayar (2022), 8. sınıf öğrencilerinin eleştirel dinleme becerilerini incelediği çalışmada tarama modelini kullanmıştır. Uygulama sonucunda elde ettiği verilere göre 8. sınıf öğrencilerinin eleştirel dinleme becerilerinin annenin öğrenim durumu üniversite mezunu olan öğrencilerin lehine; yıllık okudukları

kitap sayısına göre yılda 15 kitaptan fazla kitap okuyanların; Türkçe ders notuna göre Türkçe notu 5 olanların; televizyon, bilgisayar veya tablet karşısında gün içinde 1-2 saat vakit geçirenlerin lehine anlamlı bir farklılık belirlenmiştir. Ayrıca cinsiyet, babanın öğrenim durumu ve öğrencilerin kendilerine ait odalarının olup olmaması kriterleri ile eleştirel dinleme becerisi arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Güzel (2022) içerik temelli eleştirel düşünme öğretiminin öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerine ve Türkçe dersine yönelik tutumlarına etkisini belirlemek üzere yaptığı çalışmada açıklayıcı sıralı desen kullanılmıştır. 5. Sınıf öğrencilerine yönelik 10 etkinlikten oluşan “İçerik Temelli Eleştirel Düşünme Becerileri Öğretimi” programı uygulanmıştır. Araştırma verilerinin analizi sonucunda içerik temelli eleştirel düşünme becerisi öğretim programının, öğrencilerin eleştirel düşünme düzeylerini birçok yönden olumlu etkilediği belirlenmiştir.

Kuru (2023) doktora tezinde, CoRT 1 düşünme programıyla 4. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersindeki eleştirel düşünme düzeylerine etkisini incelenmiştir. Karma yöntemle yürütülen bu çalışmada, nicel verilerle öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerindeki değişim ölçülürken; nitel verilerle öğretmen ve öğrencilerin deneyimlerine yer verilmiştir. Araştırma sonucunda, CoRT 1 düşünme programlarının öğrencilerin eleştirel düşünme, problem çözme, analiz yapma ve sorgulama becerilerini geliştirmede etkili olduğu belirlenmiştir. Ayrıca çalışmanın nitel verilerine bakıldığında CoRT 1 programı severek katılım sağlanan etkinliklerden oluştuğu, diğer derslere nazaran öğrencilerin süreçte daha fazla etkin olmalarını sağlayıp yapılan uygulamaların bilgi düzeylerini arttırdığı ve günlük hayattaki karar alma süreçlerine katkı sağladığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu yönüyle çalışma, ilkokul düzeyinde eleştirel düşünmenin sistemli bir biçimde öğretilebileceğini ortaya koyan önemli çalışmalardandır.

Osta (2024) çalışmasında, eleştirel düşünme temelli etkinliklerin öğrencilerin düşünme becerilerine etkisini araştırmıştır. Çalışmada kontrol gruplu deneysel model kullanılmıştır. The Critical Thinking Co. tarafından hazırlanan etkinlik kitaplarından seçilen 10 adet beceri temelli eleştirel düşünme etkinlikleri 4. sınıf öğrencilerine 8 hafta boyunca uygulanmıştır. Uygulamada Cornell Eleştirel Düşünme Testi Düzey X (CEDTDX) ölçeği ön test – son test olarak uygulanmıştır. Araştırmaya yönelik analiz sonuçlarında, deney grubunun eleştirel

düşünme becerilerinde anlamlı fark oluşmuştur. Ancak deney ve kontrol grubu son test puanlarına göre deney grubundaki öğrenciler ile kontrol grubundaki öğrenciler kıyaslandığında daha kapsamlı bir eleştirel düşünme becerisine sahip olduklarına dair anlamlı düzeyde bir istatistiksel sonuca rastlanmamıştır.

Türkben (2024) çalışmasında, ortaokul öğrencilerinin eğlence amacına duyarlı medya okuryazarlık düzeylerini açıklamada eleştirel okuma ve dinleme/izleme öz yeterlik algılarıyla ilişkisini incelemiştir. Çalışma ilişkisel tarama desenine göre planlanmış ve örneklem grubu 1579 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmasında öğrencilerin medya içeriklerini anlama, değerlendirme ve eleştirel bir bakış açısıyla analiz etme becerilerini etkileyen faktörleri araştırmıştır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin eleştirel okuma ve dinleme/izleme öz yeterlik algılarının, medya okuryazarlık düzeylerini anlamada önemli bir rol oynadığı belirlenmiştir. Bu bulgular, eğlence amacına duyarlı medya okuryazarlığı eğitiminde temel dil becerileri dâhilinde eleştirel düşünme becerilerinin ve öz yeterlik algılarının geliştirilmesinin önemini vurgulamaktadır. Ayrıca Türkiye’de yaklaşık 19 milyon öğrenci bulunmakta olup bunların 5,5 milyonu ortaokul öğrencisidir. Bu büyük kitlenin eleştirel becerilerini geliştirilmek için medya okuryazarlığı eğitiminin daha fazla ön plana çıkarılması gerektiği anlaşılmaktadır.

Abur (2025), eleştirel dinleme etkinliklerinin ortaokul öğrencilerinin dinlediğini anlama üzerine etkisinin çeşitli değişkenler açısından incelediği deneysel araştırmasında 5, 6, 7 ve 8. sınıflarda eğitim gören öğrencilere uygulamıştır. Eleştirel dinleme stratejisinin dinleme etkinliklerinde kullanılması deney ve kontrol grupları arasında çeşitli alanlarda anlamlı farklılık deney grubunun lehine olduğu tespit edilmiştir. Araştırma, eleştirel dinleme stratejisinin sınıf düzeyi, cinsiyet ve ebeveyn eğitim durumu gibi değişkenlerden bağımsız olarak tüm öğrenci gruplarında dinlediğini anlama başarısını artıran etkili bir yöntem olduğu belirlenmiştir.

Arı (2025)’nın eleştirel dil becerilerinin geliştirilmesi bağlamında 6, 7 ve 8. sınıflar için hazırlanmış Türkçe ders kitapları karşılaştırmalı olarak eleştirel okuma ve eleştirel dinleme becerilerini geliştirme yeterlikleri yönünden incelenmiştir. Araştırmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmış ve veri toplama aracı olarak altı ölçüt listesinden oluşan bir değerlendirme formu tercih edilmiştir. Yapılan inceleme sonucunda ders kitaplarının eleştirel okuma

becerisini geliştirilmesi açısından öyküleyici metinlerde genellikle yeterli düzeyde bulunurken, bilgilendirici metinler ve şiir türü metinler açısından yetersiz kalmaktadır. Eleştirel dinleme becerisi yönünden ise, incelenen tüm kitapların öyküleyici, bilgilendirici ve şiir türündeki metinler açısından yetersiz içerikler sunduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak, ders kitaplarında yer alan içeriklerin eleştirel düşünme becerilerini destekleme düzeyinin genel olarak sınırlı olduğu görülmektedir.

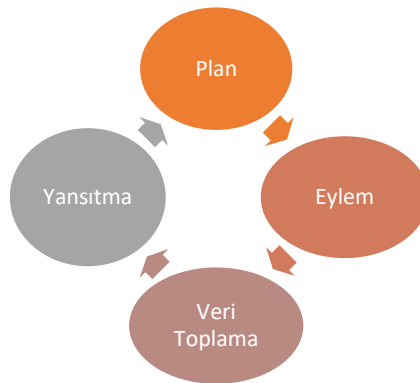

2. MATERİYAL VE YÖNTEM

2.1 Araştırma Tasarımı

Bu araştırma, eylem araştırması yaklaşımıyla yürütülmüş olup aynı zamanda karma yöntemli bir desen içermektedir. Çalışma, araştırmacı-öğretmenin bir problem üzerine planladığı ve uyguladığı bir eylem sürecine dayalı olarak yapılandırılmıştır. Eylem araştırması, uygulama sürecinde karşılaşılan sorunların belirlenmesi ya da mevcut bir problemin daha derinlemesine anlaşılması ve çözüme kavuşturulması amacıyla yürütülen, sistematik veri toplama ve analiz etme sürecine dayalı bir araştırma yaklaşımıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s.319). Eylemin etkililiğini ortaya koymak amacıyla deney ve kontrol gruplu yarı deneysel desen kullanılmıştır. Süreç boyunca hem nicel veriler (ön test – son test) hem de nitel veriler (öğretmen günlükleri, gözlem notları, öğrenci görüşmeleri) toplanarak eylemin etkisi çok yönlü biçimde değerlendirilmiştir. Bu yönüyle çalışma hem eylem odaklı hem de etkililik odaklı karma yöntemli bir eylem araştırması niteliği taşımaktadır. Karma yöntem deseni nitel ve nicel verilerin birlikte toplandığı ve toplanan verilerin ayrı ayrı analiz edilip bulguların birlikte ele alınarak sonuçların inandırıcılığının daha güçlü olmasını sağlayan yöntemdir (Creswell, 2017, s.219; Yıldırım ve Şimşek, 2021, s.335).

Bu araştırma türünde öncelikle problem durumu tanımlanır; ardından çözüm yolları geliştirilir, bu çözüm önerileri uygulanır ve elde edilen veriler doğrultusunda değerlendirme yapılır. Sürecin sonunda, uygulamalardan elde edilen sonuçlara göre daha etkili çözüm stratejileri geliştirilerek uygulamaya yön verilir. Eylem araştırmaları Şekil 2.3'te olduğu gibi döngüsel bir süreç izler (Büyüköztürk vd., 2024, s.276-279).

Şekil 2.1. Eylem Araştırma Döngüsü

Eylem araştırması modelinin tercih edilmesinde; öğretmenin mevcut bir problemi çözme isteği, öğrenci ihtiyaçlarını merkeze alma yaklaşımı, araştırmanın uygulayıcı öğretmeni olarak süreçte etkin rol üstlenmesi ve bu yolla mesleki gelişimini destekleme amacı etkili olmuştur. Araştırma; eleştirel düşünme, eleştirel dinleme ve medya okuryazarlığı alan yazınına dayalı olarak planlanmış bir öğretim uygulamasını kapsamaktadır. Çalışmada, Yıldırım ve Şimşek'in (2021) eylem araştırmalarına ilişkin ifade ettiği aşamalardan yararlanılmış ve süreç bu doğrultuda aşağıdaki adımlarla yapılandırılmıştır:

1. Araştırma Konusunu Belirleme

Araştırmanın ilk aşamasında, alanyazında yer alan eleştirel dinleme becerisine yönelik çalışmalar incelenmiş ve bu çalışmaların çoğunlukla geleneksel yöntemlere dayalı olduğu, öğrencilerin dinleme süreçlerinde yalnızca anlama düzeyinde kaldıkları belirlenmiştir. Eleştirel düşünme becerilerinin dinleme yoluyla geliştirilmesine yönelik öğretimsel yaklaşımların sınırlı olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda, medya metnlerinin (özellikle reklamların) eleştirel dinleme bağlamında öğretim materyali olarak kullanılabileceği düşüncesi geliştirilmiştir.

2. Uygun Yöntemin ve Uygulama Basamaklarının Belirlenmesi

İkinci aşamada, eleştirel dinleme becerisini geliştirmek amacıyla kullanılacak yöntem Edward de Bono tarafından geliştirilen CoRT 1 Düşünme Programı belirlenmiştir. Programın 10 temel düşünme basamağı içinden hangi basamakların öğretileceğine karar vermek üzere 10 uzmandan (5 akademisyen, 5 Türkçe öğretmeni) görüş alınmıştır. Uzman görüşleri doğrultusunda öğrencilere eğitim verilecek CoRT 1 programının basamakları belirlenmiştir.

3. Ön Test Uygulaması ve Başlangıç Verilerinin Toplanması

Araştırmanın deneysel sürecini başlatmak amacıyla, öncelikle çalışma grubundaki öğrencilerin mevcut düzeylerini belirlemek üzere hem deney hem de kontrol grubu öğrencilerine Prof. Dr. Mehmet Kaan Demir tarafından geliştirilen "Eleştirel Düşünme Ölçek Takımı" uygulanmıştır. Ölçek takımı EK-4, EK-5, EK-6, EK-7, EK-8, EK-9'da verilmiştir. Bu ölçme aracı, öğrencilerin analiz,

değerlendirme, açıklama, çıkarım ve yorumlama gibi düşünme becerilerini nicel olarak belirlemeyi amaçlamaktadır.

4. Uygulama Eylem Planı Hazırlama

Eylem araştırmasının planlama sürecinde yer alan adımlar haftalara ve tarihlere göre sistematik olarak aşağıdaki Tablo 2. 1. de verilmiştir.

Tablo 2.1. Eylem Planı

Hafta	Tarih Aralığı	Yapılan Çalışma
1. Hafta	4-8 Kasım	Ön testin (Eleştirel Düşünme Ölçek Takımı) uygulanması
2. Hafta	18-22 Kasım	CoRT 1 düşünme eğitimi (1. oturum – PMI)
3. Hafta	25-29 Kasım	CoRT 1 düşünme eğitimi (2. oturum – Amaçlar)
4. Hafta	2-6 Aralık	CoRT 1 düşünme eğitimi (3. oturum – Kararlar, Amaçlar)
6. Hafta	9-13 Aralık	1. Uygulama: Reklam metni + CoRT 1 Uygun Etkinlik
8. Hafta	23-27 Aralık	2. Uygulama: Reklam metni+ CoRT 1 Uygun Etkinlik
10. Hafta	30 Aralık- 3 Ocak	3. Uygulama: Reklam metni + CoRT 1 Uygun Etkinlik
12. Hafta	13-17 Ocak	4. Uygulama: Reklam metni + CoRT 1 Uygun Etkinlik
14. Hafta	3-7 Şubat	5. Uygulama: Reklam metni + CoRT 1 Uygun Etkinlik
15. Hafta	10-14 Şubat	Son test uygulanması, öğrenci görüşme formları

5. Uygulamanın Gerçekleştirilmesi

Planlanan eylem takvimi doğrultusunda uygulamalar şu şekilde yürütülmüştür:

- *CoRT 1 Eğitimi:* Deney grubundaki öğrencilere ilk üç hafta boyunca haftada 2 ders saati olmak üzere toplam 6 saatlik CoRT 1 eğitimi verilmiştir. Bu eğitim sürecinde belirlenen üç düşünme basamağı öğrencilere doğrudan öğretilmiş, örnek etkinliklerle pekiştirilmiştir. Eğitim planı ve çalışma kâğıtları Ek-11, Ek-12 ve Ek-13'te verilmiştir.

- *Eleştirel Dinleme Etkinlikleri:* CoRT 1 eğitimi tamamlandıktan sonra, medya metinleri üzerinden hazırlanan eleştirel dinleme etkinlikleri 10 hafta boyunca iki haftada bir 2 saat olmak üzere uygulanmıştır. Her hafta farklı bir reklam metni (televizyon, sosyal medya) dinletilmiş, ardından CoRT 1 basamaklarına uygun olarak yapılandırılmış etkinliklerle öğrencilerin içerikleri analiz etmeleri, sorgulamaları, alternatifler üretmeleri, kararlar almaları sağlanmıştır. Reklam metni planı Ek- 14’te, çalışma kâğıdı örnekleri ise Ek-15, Ek-16’da verilmiştir. Uygulama sürecinde araştırmacı-öğretmen tarafından öğretmen günlükleri tutulmuş; gözlemler, öğrenci tepkileri ve uygulama sürecine dair notlar sistematik olarak kaydedilmiştir.

6. Son Test, Öğrenci Görüşleri ve Yansıtma Aşaması

Uygulamanın sonunda hem deney hem kontrol grubuna tekrar “Eleştirel Düşünme Ölçek Takımı” uygulanarak son test verileri toplanmıştır. Ayrıca deney grubundaki öğrencilere, sürece ilişkin düşüncelerini anlamak amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Öğrenci görüşme formu Ek-10’da verilmiştir. Böylece öğrencilerin öğretim sürecine dair tutumları, kazanımları ve geri bildirimleri nitel veriler aracılığıyla analiz edilmiştir.

2.2 Katılımcılar

Araştırma Millî Eğitim Bakanlığına bağlı Düzce’nin Kaynaşlı ilçesinde bir devlet okulunda 2024-2025 eğitim-öğretim yılının I. döneminde öğrenim gören altıncı sınıf öğrencileriyle yapılmıştır. Araştırma 15 haftada tamamlanmış. Katılımcılar seçkisiz atama yoluyla yapılan uygun örneklem yöntemiyle belirlenmiştir. Bu yöntemde gruplar kendiliğinden oluşmuş (sınıf) veya gönüllülerin kullanılmak zorunda olduğu, araştırmacının kolay ulaşabildiği örneklemdir (Creswell, 2017).

2.2.1 Deney ve Kontrol Grubunun Başlangıç Koşulları

Aşağıda eleştirel düşünme ölçeğine dayalı ön test sonuçları verilmiştir. Bu bulgularda deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ön ve son test puanlarındaki değişimler verilmiştir. Bu değişimle ilgili bilgiler aşağıdaki Tablo 2.2.’de verilmiştir.

Tablo 2.2. Deney ve kontrol grubu ilişkisiz örneklemelerin ön t-testi karşılaştırmaları

Boyutlar	Grup	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
1. Analiz	Deney	21	7,00	0,95	33	1,75	0,09
	Kontrol	22	6,27	1,70			
2. Değerlendirme	Deney	21	6,86	1,53	41	1,81	0,08
	Kontrol	22	5,86	2,03			
3. Çıkarım	Deney	21	6,24	1,37	41	2,33	0,02
	Kontrol	22	4,91	2,24			
4. Yorumlama	Deney	21	6,10	2,02	30	-	0,18
						1,36	
5. Açıklama	Kontrol	22	6,77	1,07			
	Deney	21	6,19	2,09	41	-	0,95
6. Öz değerlendirme	Kontrol	22	6,23	2,00			
	Deney	21	12,33	2,33	41	1,37	0,18
Toplam	Kontrol	22	11,41	2,09			
	Deney	21	44,71	6,33	41	1,72	0,09
	Kontrol	22	41,45	6,08			

Deney grubu öğrencilerinin ön test puan ortalaması ($\bar{X}=7.00$) ile kontrol grubu öğrencilerinin ön test puan ortalaması ($\bar{X}=6.27$) arasında anlamlı fark bulunmamıştır [$t_{(33)}=1.75$, $p>.05$]. Bu durumda eleştirel düşünme ölçeği analiz boyutunda iki grubun birbirine denk olduğu söylenebilir.

Deney grubu öğrencilerinin ön test puan ortalaması ($\bar{X}=6.86$) ile kontrol grubu öğrencilerinin ön test puan ortalaması ($\bar{X}=5.86$) arasında anlamlı fark bulunmamıştır [$t_{(41)}=1.81$, $p>.05$]. Bu durumda eleştirel düşünme ölçeği değerlendirme boyutunda iki grubun birbirine denk olduğu söylenebilir.

Deney grubu öğrencilerinin ön test puan ortalaması ($\bar{X}=6.24$) ile kontrol grubu öğrencilerinin ön test puan ortalaması ($\bar{X}=4.91$) arasında anlamlı fark bulunmuştur [$t_{(41)}=2.33$, $p<.05$]. Bu durumda eleştirel düşünme ölçeği çıkarım boyutunda iki grubun birbirine denk olmadığı söylenebilir.

Deney grubu öğrencilerinin ön test puan ortalaması ($\bar{X}=6.10$) ile kontrol grubu öğrencilerinin ön test puan ortalaması ($\bar{X}=6.77$) arasında anlamlı fark bulunmamıştır [$t_{(30)}=-1.36$, $p>.05$]. Bu durumda eleştirel düşünme ölçeği yorumlama boyutunda iki grubun birbirine denk olduğu söylenebilir.

Deney grubu öğrencilerinin ön test puan ortalaması ($\bar{X}=6.19$) ile kontrol grubu öğrencilerinin ön test puan ortalaması ($\bar{X}=6.23$) arasında anlamlı fark bulunmamıştır [$t_{(41)}=-0.06$, $p>.05$]. Bu durumda eleştirel düşünme ölçeği açıklama boyutunda iki grubun birbirine denk olduğu söylenebilir.

Deney grubu öğrencilerinin ön test puan ortalaması ($\bar{X}=12.33$) ile kontrol grubu öğrencilerinin ön test puan ortalaması ($\bar{X}=11.41$) arasında anlamlı fark bulunmamıştır [$t_{(41)}=1.37$, $p>.05$]. Bu durumda eleştirel düşünme ölçeği öz değerlendirme boyutunda iki grubun birbirine denk olduğu söylenebilir.

2.3 Verilerin Toplanması

Araştırmanın nicel verileri, Prof. Dr. Mehmet Kaan Demir tarafından geliştirilen “Eleştirel Düşünme Ölçekleri Takımı” ön test ve son test olarak kullanılmasıyla toplanmıştır. Araştırmadaki nitel veriler ise araştırmayı yürüten araştırmacıların geliştirdiği veri toplama aracı olan “Yarı Yapılandırılmış Öğrenci Görüşme Formu ve Öğretmen Günlükleri” ile toplanmıştır.

2.3.1 Nicel Veri Toplama Araçları

Eleştirel Düşünme Ölçeği

Eleştirel Düşünme Ölçekleri Takımı, Demir (2006) tarafından geliştirilen bu ölçek; 6 alt bölümden oluşmakta ve toplamda 56 madde içermektedir. Alt ölçekler: analiz (8 madde), değerlendirme (9 madde), çıkarım (8 madde), yorumlama (10 madde), açıklama (9 madde) ve öz düzenleme (12 madde) şekilde yapılandırılmıştır. Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları çeşitli istatistiksel yöntemlerle gerçekleştirilmiştir. Doğru-yanlış türündeki maddeler için uzman görüşleri, çift serili korelasyon ve Pearson momentler çarpımı korelasyonu; çoktan seçmeli sorular için ITEMAN programı ile madde analizi ve KR-20 güvenirlik katsayısı; likert tipi ifadeler için ise faktör analizi, test-tekrar test yöntemi ve Cronbach Alfa katsayısı kullanılmıştır.

Analiz alt boyutunda 8 madde yer almaktadır. Yer alan maddelerin ayırt edicilik düzeyleri -0.036 ile 0.872 arasında değişmekte olup, tüm alt testin Pearson korelasyon katsayısı 0.708 olarak belirlenmiştir. Bu alt ölçekte öğrencilerin alabileceği puanlar 0 ile 8 arasında değişmekte, bu puanlar düşük

(0.00–2.66), orta (2.67–5.34) ve yüksek (5.35–8.00) düzey olarak sınıflandırılmaktadır.

Değerlendirme alt ölçeği 9 maddeden oluşur ve bunların korelasyon katsayıları 0.007 ile 0.870 arasında olup, ölçeğin tamamı için hesaplanan korelasyon katsayısı 0.855'tir. Bu bölümdeki puanlama da aynı şekilde üçlü düzeye ayrılmıştır. Puanlama sistemi analiz ölçeği ile aynıdır. Puanlar düşük (0.00–3.00), orta (3.01–6.00) ve yüksek (6.01–9.00) olarak sınıflandırılmaktadır.

Çıkarım alt ölçeğinde yer alan 8 maddenin korelasyon katsayıları -0.102 ile 0.879 arasında değişmekte ve ölçeğin genel korelasyon değeri 0.696 olarak hesaplanmıştır. Ölçekten alınabilecek puanlar yine üç düzeye ayrılmıştır: düşük (0.00–2.66), orta (2.67–5.34) ve yüksek (5.35–8.00) olarak sınıflandırılmaktadır.

Yorumlama alt ölçeğinde yer alan 10 maddenin güçlük indeksleri 0.418–0.592 arasında, ayırt edicilik indeksleri ise 0.532–0.943 arasında yer almaktadır. Kuder-Richardson 20 güvenirlik katsayısı 0.759'dur. Puan aralıkları düşük (0.00–3.33), orta (3.34–6.67) ve yüksek (6.68–10.00) olarak sınıflandırılmaktadır.

Açıklama alt ölçeği 9 maddeden oluşmaktadır. Maddelerin ortalama güçlük düzeyi 0.499, KR-20 katsayısı 0.768 ve ortalama ayırt edicilik düzeyi 0.742 olarak hesaplanmıştır. Bu alt ölçekten alınabilecek puanlar da 0 ile 9 arasında olup, üç eşit düzeyde gruplandırılmıştır. Puanlar aralıkları ise düşük (0.00–3.00), orta (3.01–6.00) ve yüksek (6.01–9.00) şeklindedir.

Öz düzenleme alt ölçeği, 12 maddeden oluşmakta ve Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı yaklaşık 0.91 olarak hesaplanmıştır. Faktör analizi "Principal Component" yöntemiyle yapılmış ve varyansın % 49.61'ini açıklayan tek faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Olumlu ifadeler "her zaman = 2", "bazen = 1", "hiçbir zaman = 0" puanı verilirken; olumsuz ifadeler ise tam tersi olacak şekilde puanlarla kodlanmıştır. 0 ile 24 arası 3'e bölünmüştür. Puan aralıkları düşük (0.00–8.00), orta (8.01–16.00) ve yüksek (16.01–24.00) düzey olarak belirlenmiştir. Genel olarak Eleştirel Düşünme Ölçekleri Takımı, alt boyutlarıyla birlikte öğrencilerin düşünme süreçlerine ilişkin becerilerini geçerli ve güvenilir biçimde değerlendirmek amacıyla geliştirilmiş kapsamlı bir ölçme aracıdır.

2.3.2 Nitel Veri Toplama Araçları

1. Yarı Yapılandırılmış Öğrenci Görüşme Formu

Araştırmanın nitel verilerini toplamak için yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Bu form, araştırma probleminin tamamını kapsayacak açık uçlu soruların kapsamını güvence altına alan yöntemdir (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s.130). Araştırmacının eleştirel düşünme öğretimi dersine yönelik öğrenci görüşlerinin elde edilmesi amacıyla yedi açık uçlu sorudan oluşan yarı yapılandırılmış bir görüşme formu hazırlanmıştır. Form sınıf odak görüşmesi yöntemiyle bir ders saatinde uygulanmıştır. Katılımcının kendi düşüncelerini rahat bir şekilde ifade etme olanağı sağladığı hem sabit seçenekli cevaplamayı hem de ilgili alanla derinlemesine bilgi edinmeyi birleştirir (Öztürk vd., 2024, s.159). Bu yöntem belirli bir tema etrafında veri toplamaya olanak sağlamaktadır. Görüşme formu Ek- 10'da verilmiştir.

2. Araştırmacı Günlüğü

Araştırmanın nitel bölümünde öğrencilerden alınan görüşlerle birlikte araştırmacı günlükleri de kullanılmıştır. Günlükler araştırmacı tarafından uygulama süreci boyunca ders anında ve sonrasında alınan notlardan oluşmaktadır (Creswell, 2017, s.190). Bu günlükler kullanılarak araştırmanın olumlu/ olumsuz yönlerinin değerlendirilmesi, uygulanan yöntemin beceriyi geliştirmesine ilişkin genel değerlendirmelerin yapılabilmesi ve öğrencilerin eleştirel dinleme becerisine ilişkin görüşleri, tepkileri ve dikkat çeken davranışları hakkında detaylı bilgi elde etmek amacıyla kullanılmıştır. Bu yönüyle nicel verilerin analizine destek sunan bir araç görevi üstlenir.

2.4 Verilerin Çözümlemesi

Araştırmada uygulanacak olan “Eleştirel Düşünme Ölçekleri Takımı” ölçeği sonucu elde edilen nicel verilerin analizinde SPSS programı kullanılmıştır. Program sonucu elde edilen verilerinin aritmetik ortalama, standart sapma ve t testi değerleri hesaplanarak çözümlemeler yapılmıştır. Nitel veriler için içerik çözümlemesi yapılmıştır. İçerik çözümlemesi;

- Verilerin kodlanması, Temaların belirlenmesi,
- Verilerin kodlara ve temalara göre düzenlenmesi ve tanımlanması,

- Bulguların yorumlanması aşamalarından oluşur (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 251- 257).

Bu bölümde, araştırma kapsamında elde edilen nicel ve nitel verilerin çözümlenmesi ve yorumlanmasına yer verilmiştir. Nicel analiz sürecinde deney ve kontrol grubundan elde edilen veriler, SPSS istatistik hesaplama programı aracılığıyla değerlendirilmiştir. İlgili karşılaştırmalar için grupların verilerinin dağılımı normal dağılıma uygunluk açısından test edilmiş ve gruplar arası varyans farkının anlamlı olup olmadığı analiz edilmiştir. İki faktörlü ANOVA kullanılarak uygulama öncesi ve sonrası ölçümler arasında fark olup olmadığı belirlenmiş, ön test ve son test uygulamalarında aritmetik ortalama, standart sapma ve t-testi istatistikleri hesaplanmıştır. Ayrıca, CoRT 1 Düşünme Programı'nın etkisini incelemek amacıyla Eleştirel Düşünme Ölçek Takımı'ndan elde edilen ölçme verileri üzerinde dağılım normalliği test edilmiş, buna göre ortalama ve standart sapma değerleri raporlanmıştır. Tüm çözümlemelerde .05 düzeyi anlamlılık sınırı olarak kabul edilmiştir. Uygulama için ölçeğin güvenilirlik analizi yapılmış, Cr. Alfa güvenilirlik katsayısının ,71 olduğu belirlenmiştir. Ayrıca verilerin çarpıklık ve basıklık değeri +2 ve -2 arasında olduğu tespit edilmiştir.

Nitel verilerin incelenmesinde betimsel çözümleme tekniği kullanılmıştır. Veriler; öğretmenin uygulama sürecinde haftalık olarak tuttukları günlük kayıtları ve uygulama sonrasında yürütülen yarı yapılandırılmış bireysel görüşmeler yoluyla elde edilmiştir. İlk aşamada, elde edilen belgeler düzenlenmiş, görüşme formundan elde edilen veriler incelenerek çözümleme sürecine hazırlanmıştır. Kodlama işlemleri için çözümleme çizelgeleri oluşturulmuş, bu kodlar tematik gruplar altında sınıflandırılarak anlamlı bir yapı elde edilmiştir. Kavramlar ve kavramlar arası ilişkiler çözümlenerek temalarla ilişkili tablolar oluşturulmuştur. Öğrencilerin ifadelerine doğrudan alıntılarla yer verilmiş ve her öğrenciye "Öğrenci 1 (Ö1)", "Öğrenci 2 (Ö2)" gibi kodlar atanarak gizlilik ilkesine uyulmuştur. Nitel bulgular ayrıca uygulamayı yürüten öğretmenin gözlem notlarıyla desteklenerek sunulmuştur.

3. BULGULAR

3.1 Eleştirel Düşünme Ölçeğine İlişkin Bulgular

Aşağıda eleştirel düşünme ölçeğine dayalı ön test ve son test sonuçları verilmiştir. Bu bulgulara deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ön ve son test puanlarındaki değişimler verilmiştir.

Tablo 3.1. Eleştirel düşünme becerileri ölçeği grupların ön ve son test sonuçları

Boyutlar	Gruplar	Ön Test			Son Test		
		N	$\bar{X}$	S	N	$\bar{X}$	S
1. Analiz	Deney	21	7,00	0,95	21	7,62	0,67
	Kontrol	22	6,27	1,70	22	6,59	1,26
2. Değerlendirme	Deney	21	6,86	1,53	21	7,57	0,98
	Kontrol	22	5,86	2,03	22	6,18	1,68
3. Çıkarım	Deney	21	6,24	1,37	21	6,86	1,06
	Kontrol	22	4,91	2,24	22	5,91	1,57
4. Yorumlama	Deney	21	6,10	2,02	21	7,29	1,23
	Kontrol	22	6,77	1,07	22	5,77	1,69
5. Açıklama	Deney	21	6,19	2,09	21	7,48	1,40
	Kontrol	22	6,23	2,00	22	4,59	2,17
6. Öz değerlendirme	Deney	21	12,33	2,33	21	12,05	1,96
	Kontrol	22	11,41	2,09	22	12,95	3,18
Toplam	Deney	21	44,71	6,33	21	48,86	3,95
	Kontrol	22	41,45	6,08	22	42,00	6,16

Yukarıdaki tabloda birinci alt probleme ilişkin bulgular verilmiştir. Eleştirel düşünme ölçeği verilerinin yer aldığı Tablo 3.1. incelendiğinde eleştirel düşünme modeli CoRT 1 ile Türkçe dersi işleyen deney grubu öğrencilerinin eleştirel düşünme becerileri ölçeği analiz boyutu ön test ortalama puanları $\bar{X}=7.00$ iken son test puanları $\bar{X}=7.62$, kontrol grubu öğrencilerinin ön ve son test puanları ise sırasıyla $\bar{X}=6.27$ ve $\bar{X}=6.59$ 'dur. Buna göre yapılan deney grubu öğrencilerinin son test puanlarının ön teste göre ve kontrol grubu son testine göre yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 3.1. incelendiğinde eleştirel düşünme modeli CoRT 1 ile Türkçe dersi işleyen deney grubu öğrencilerinin eleştirel düşünme becerileri ölçeği değerlendirme boyutu ön test ortalama puanları $\bar{X}=6,86$ iken son test puanları $\bar{X}=7.57$, kontrol grubu öğrencilerinin ön ve son test puanları ise sırasıyla $\bar{X}=5.86$

ve $\bar{X}=6.18$ 'dir. Buna göre deney grubu öğrencilerinin son test puanlarının ön teste göre ve kontrol grubu son testine göre yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 3.1. incelendiğinde eleştirel düşünme modeli CoRT 1 ile Türkçe dersi işleyen deney grubu öğrencilerinin eleştirel düşünme becerileri ölçeği çıkarım boyutu ön test ortalama puanları $\bar{X}=6.24$ iken son test puanları $\bar{X}=6.86$ kontrol grubu öğrencilerinin ön ve son test puanları ise sırasıyla $\bar{X}=4.91$ ve $\bar{X}=5.91$ 'dir. Buna göre deney grubu öğrencilerinin son test puanlarının ön teste göre ve kontrol grubu son testine göre yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 3.1. incelendiğinde eleştirel düşünme modeli CoRT 1 ile Türkçe dersi işleyen deney grubu öğrencilerinin eleştirel düşünme becerileri ölçeği yorumlama boyutu ön test ortalama puanları $\bar{X}=6.10$ iken son test puanları $\bar{X}=7.29$, kontrol grubu öğrencilerinin ön ve son test puanları ise sırasıyla $\bar{X}=6.77$ ve $\bar{X}=5.77$ 'dir. Buna göre deney grubu öğrencilerinin son test puanlarının ön teste göre ve kontrol grubu son testine göre yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 3.1. incelendiğinde eleştirel düşünme modeli CoRT 1 ile Türkçe dersi işleyen deney grubu öğrencilerinin eleştirel düşünme becerileri ölçeği açıklama boyutu ön test ortalama puanları $\bar{X}=6.19$ iken son test puanları $\bar{X}=7.48$, kontrol grubu öğrencilerinin ön ve son test puanları ise sırasıyla $\bar{X}=6.23$ ve $\bar{X}=4.59$ 'dur. Buna göre deney grubu öğrencilerinin son test puanlarının ön teste göre ve kontrol grubu son testine göre yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 3.1. incelendiğinde eleştirel düşünme modeli CoRT 1 ile Türkçe dersi işleyen deney grubu öğrencilerinin eleştirel düşünme becerileri ölçeği öz değerlendirme boyutu ön test ortalama puanları $\bar{X}=12.33$ iken son test puanları $\bar{X}=12.05$, kontrol grubu öğrencilerinin ön ve son test puanları ise sırasıyla $\bar{X}=11.41$ ve $\bar{X}=12.95$ 'tir. Buna göre deney grubu öğrencilerinin son test puanlarının ön teste göre ve kontrol grubu son testine göre artmadığı söylenebilir.

Tablo 3.1. incelendiğinde eleştirel düşünme modeli CoRT 1 ile Türkçe dersi işleyen deney grubu öğrencilerinin eleştirel düşünme becerileri ölçeği toplam ön test ortalama puanları $\bar{X}=44.71$ iken son test puanları $\bar{X}=48.86$, kontrol grubu öğrencilerinin ön ve son test puanları ise sırasıyla $\bar{X}=41.45$ ve $\bar{X}=42.00$ 'dir. Buna göre deney grubu öğrencilerinin son test puanlarının ön teste göre ve kontrol grubu son testine göre yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 3.2. Eleştirel düşünme becerileri ölçeği grup*ölçüm ortak etkisi ANOVA karşılaştırma sonuçları

Boyutlar	Değişken ve Kaynak	sd	Kareler Ortalaması	F	p	η^2
1. Analiz	Grup	1	16,55	7,82	0,01	0,16
	Ölçüm	1	4,72	5,71	0,02	0,12
	Grup* Ölçüm	1	0,49	0,59	0,45	-
	Hata	41	.83			
2. Değerlendirme	Grup	1	30,51	7,49	0,01	0,15
	Ölçüm	1	5,73	5,27	0,03	0,11
	Grup* Ölçüm	1	0,84	0,78	0,38	-
	Hata	41	1,09			
3. Çıkarım	Grup	1	27,85	8,82	0,00	0,18
	Ölçüm	1	14,08	6,53	0,01	0,14
	Grup* Ölçüm	1	0,78	0,36	0,55	-
	Hata	41	2,16			
4. Yorumlama	Grup	1	3,75	1,14	0,29	-
	Ölçüm	1	0,19	0,13	0,72	-
	Grup* Ölçüm	1	25,78	17,43	0,00	0,30
	Hata	41	1,48			
5. Açıklama	Grup	1	43,59	8,35	0,01	0,17
	Ölçüm	1	0,66	0,28	0,60	-
	Grup* Ölçüm	1	45,87	19,65	0,00	0,32
	Hata	41	2,33			
6.Öz değerlendirme	Grup	1	0,00	0,00	0,99	-
	Ölçüm	1	8,53	1,63	0,21	-
	Grup* Ölçüm	1	18,01	3,44	0,07	-
	Hata	41	5,24			
7. Toplam	Grup	1	549,84	10,67	0,00	0,21
	Ölçüm	1	118,08	8,40	0,01	0,17
	Grup* Ölçüm	1	69,52	4,95	0,03	0,11
	Hata	41	14,05			

Yukarıdaki eleştirel düşünme becerileri ölçeği grup*ölçüm ortak etkisi karşılaştırma sonuçlarının yer aldığı Tablo 3.2. incelendiğinde eleştirel düşünme

modeli CoRT 1 kullanılan grupta olmanın analiz boyutu puanları üzerinde anlamlı bir etkisinin olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan karışık ölçümler için iki faktörlü varyans analizi sonucunda, grup-ölçüm ortak etkisi, eleştirel düşünme modeli CoRT 1 kullanılan grubun puan artışının diğer gruba göre anlamlı derecede fazla olmadığını göstermiştir [$F_{(1-41)} = .59, p>.05$]. Bu durumda eleştirel düşünme modeli CoRT 1 kullanmanın eleştirel düşünme becerileri ölçeği analiz boyutu üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı sonucuna varılabilir.

Tablo 3.2. incelendiğinde eleştirel düşünme modeli CoRT 1 kullanılan grupta olmanın değerlendirme boyutu puanları üzerinde anlamlı bir etkisinin olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan karışık ölçümler için iki faktörlü varyans analizi sonucunda, grup-ölçüm ortak etkisi, eleştirel düşünme modeli CoRT 1 kullanılan grubun puan artışının diğer gruba göre anlamlı derecede fazla olmadığını göstermiştir [$F_{(1-41)} = .78, p>.05$]. Bu durumda eleştirel düşünme modeli CoRT 1 kullanmanın eleştirel düşünme becerileri ölçeği değerlendirme boyutu üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı sonucuna varılabilir.

Tablo 3.2. incelendiğinde eleştirel düşünme modeli CoRT 1 kullanılan grupta olmanın çıkarım boyutu puanları üzerinde anlamlı bir etkisinin olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan karışık ölçümler için iki faktörlü varyans analizi sonucunda, grup-ölçüm ortak etkisi, eleştirel düşünme modeli CoRT 1 kullanılan grubun puan artışının diğer gruba göre anlamlı derecede fazla olmadığını göstermiştir [$F_{(1-41)} = .36, p>.05$]. Bu durumda eleştirel düşünme modeli CoRT 1 kullanmanın eleştirel düşünme becerileri ölçeği çıkarım boyutu üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı sonucuna varılabilir.

Tablo 3.2. incelendiğinde eleştirel düşünme modeli CoRT 1 kullanılan grupta olmanın yorumlama boyutu puanları üzerinde anlamlı bir etkisinin olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan karışık ölçümler için iki faktörlü varyans analizi sonucunda, grup-ölçüm ortak etkisi, eleştirel düşünme modeli CoRT 1 kullanılan grubun puan artışının diğer gruba göre anlamlı derecede fazla olduğunu göstermiştir [$F_{(1-41)} = 17.43, p<.05$]. Bu durumda eleştirel düşünme modeli CoRT 1 kullanmanın eleştirel düşünme becerileri ölçeği yansıtıcı yazma boyutu üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu sonucuna varılabilir. Test sonucu hesaplanan grup-ölçüm ortak etki büyüklüğü ($\eta^2=.30$) bu farkın geniş düzeyde olduğunu göstermektedir.

Tablo 3.2. incelendiğinde eleştirel düşünme modeli CoRT 1 kullanılan grupta olmanın açıklama boyutu puanları üzerinde anlamlı bir etkisinin olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan karışık ölçümler için iki faktörlü varyans analizi sonucunda, grup-ölçüm ortak etkisi, eleştirel düşünme modeli CoRT 1 kullanılan grubun puan artışının diğer gruba göre anlamlı derecede fazla olduğunu göstermiştir [$F_{(1-41)} = 19.65, p < .05$]. Bu durumda eleştirel düşünme modeli CoRT 1 kullanmanın eleştirel düşünme becerileri ölçeği yorumlama boyutu üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu sonucuna varılabilir. Test sonucu hesaplanan grup-ölçüm ortak etki büyüklüğü ($\eta^2 = .32$) bu farkın geniş düzeyde olduğunu göstermektedir.

Tablo 3.2. incelendiğinde eleştirel düşünme modeli CoRT 1 kullanılan grupta olmanın öz değerlendirme boyutu puanları üzerinde anlamlı bir etkisinin olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan karışık ölçümler için iki faktörlü varyans analizi sonucunda, grup-ölçüm ortak etkisi, eleştirel düşünme modeli CoRT 1 kullanılan grubun puan artışının diğer gruba göre anlamlı derecede fazla olmadığını göstermiştir [$F_{(1-41)} = 3.44, p > .05$]. Bu durumda eleştirel düşünme modeli CoRT 1 kullanmanın eleştirel düşünme becerileri ölçeği öz değerlendirme boyutu üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı sonucuna varılabilir.

Tablo 3.2. incelendiğinde eleştirel düşünme modeli CoRT 1 kullanılan grupta olmanın toplam boyutu puanları üzerinde anlamlı bir etkisinin olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan karışık ölçümler için iki faktörlü varyans analizi sonucunda, grup-ölçüm ortak etkisi, eleştirel düşünme modeli CoRT 1 kullanılan grubun puan artışının diğer gruba göre anlamlı derecede fazla olduğunu göstermiştir [$F_{(1-41)} = 4.95, p < .05$]. Bu durumda eleştirel düşünme modeli CoRT 1 kullanmanın eleştirel düşünme becerileri ölçeği toplam puanları üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu sonucuna varılabilir. Test sonucu hesaplanan grup-ölçüm ortak etki büyüklüğü ($\eta^2 = .11$) bu farkın orta düzeyde olduğunu göstermektedir.

3.2 Öğrenci Görüşlerine İlişkin Bulgular

Öğrenciler ile yapılan görüşmeler neticesinde elde edilen verilerin betimsel analizleri yapılarak 3 ana tema ve 24 alt tema oluşturulmuştur. Bununla ilgili veriler aşağıdaki Tablo 3.3.'te verilmiştir.

Tablo 3.3. Yarı yapılandırılmış görüşme formundan elde edilen temalar ve kodlar

Temalar	Kodlar	f	Katılımcılar
1. Düşünme Becerisi	1. Eleştirel düşünme	9	Ö1, Ö2, Ö9, Ö10, Ö12, Ö13, Ö16, Ö19, Ö20
	2. Farklı bakış açıları	8	Ö3, Ö4, Ö5, Ö8, Ö12, Ö14, Ö18, Ö20
	3. Yorumlama	8	Ö1, Ö2, Ö3, Ö7, Ö11, Ö14, Ö17, Ö19
	4. Düşünceye yoğunlaşabilme	4	Ö3, Ö4, Ö5, Ö14
	5. Sorgulama	4	Ö17, Ö5, Ö19, Ö20
	6. Üst düzey düşünme	1	Ö20
	7. Mantıklı düşünme	1	Ö1,
	8. Bilinçli olma	2	Ö4, Ö7
2. Öğrendiklerini Aktarma	1. Çözüm bulma	3	Ö5, Ö12, Ö20,
	2. Alışverişte kullanma	5	Ö8, Ö14, Ö15, Ö16, Ö19
	3. Dinlediğini anlama	4	Ö8, Ö14, Ö16, Ö21
	4. Hızlı karar vermeme	2	Ö1, Ö14,
	5. Duyarlı olma	1	Ö18
	6. Alternatifler üretme	2	Ö14, Ö17,
	7. Günlük yaşam	10	Ö1, Ö4, Ö5, Ö6, Ö9, Ö11, Ö12, Ö13, Ö15, Ö20
	8. Diğer dersler	2	Ö6, Ö13
3. Öğretime Dair Görüşler	1. Etkinliklerin eğlenceli olması	21	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16, Ö17, Ö18, Ö19, Ö20, Ö21
	2. Eleştirel dinleme	20	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16, Ö17, Ö19, Ö20, Ö21
	3. Düşüncelerini ifade etme	3	Ö7, Ö13, Ö16
	4. Sınavın olmaması	1	Ö20
	5. Yaşamda kullanmama	2	Ö2, Ö18
	6. Görsel olması	5	Ö1, Ö13, Ö10, Ö8, Ö4
	7. Düşünmeye yöneltme	6	Ö5, Ö11, Ö14, Ö13, Ö15, Ö20
	8. Dersin işlenişinin aynı olması	3	Ö2, Ö3, Ö11

Tablo 3.3.'e bakıldığında, düşünme becerileri temasında 8 kod; öğrendiklerimi aktarma temasında 8 kod; öğretime dair görüşler temasında 8 kod üretildiği görülmektedir. Eleştirel düşünme öğretimine yönelik öğrenci görüşleri ile ilgili olarak 3 tema ve toplam 24 kod elde edilmiştir. Elde edilen tema ve kodlara ilişkin katılımcı görüşleri kendi ifadeleri ile aşağıda verilmiştir.

Düşünme becerisi temasında 9 öğrenci “eleştirel düşünme”, 8 öğrenci “farklı bakış açıları”, 8 öğrenci “yorumlama”, 4 öğrenci “düşünceye yoğunlaşabilme”, 4 öğrenci “sorgulama”, 1 öğrenci “üst düzey düşünme”, 1 öğrenci “mantıklı düşünme”, 2 öğrenci “bilinçli olma” becerilerini geliştirdiğini belirtmiştir. Bu alt tema ile birlikte eleştirel düşünme sorgulama, analiz etme ve değerlendirme gibi çok yönlü bir süreç olduğu görülmektedir. Farklı bakış açılarını geliştirilmesi öğrencilerin mantıksal düşünme ve yorumlama becerisinin sorgulayıcı bir zihinsel süreçle dikkatli bir şekilde ele almasına ve yoğunlaşmasına katkı sağlar. Bu temalar eleştirel düşünmenin bilişsel ve duyuşsal olarak var olanı ortaya çıkarmayı, bireyin nasıl bağımsız olarak düşünebildiğini göstermektedir. Düşünme becerileri temasında en yüksek frekansa sahip olan “eleştirel düşünme (f=9)” düşünme becerisinin özelliklerini gösterir. Bu özellikler içerisinde en yüksek ikinci frekansa sahip “yorumlama (f=8)” becerisi ve diğerlerini birlikte düşündüğümüzde bireyin düşünme sürecinde hangi süreçleri daha fazla kullandığı ve bunların birbirleriyle ilişkili olduğunu göstermektedir. Kısacası öğrencinin bu süreci nasıl deneyimlediği hakkında bilgiler veriyor. Bu temayla ilgili öğrenci görüşleri şöyledir:

“Kişisel eleştiri ve düşünme duygumu geliştirip kendimi daha iyi ifade etmemi sağladı. (Ö13)”, “Daha mantıklı düşünmeyi ve eleştirel düşünmenin ne demek olduğunu öğrendim. (Ö1)”, “Bana eleştirel düşünmeyi öğretti, yorumlamayı öğretti. (Ö2)”, “Daha iyi düşünmemi sağladı. Beni geliştirdi. Güzel ve mantıklı düşünmemi geliştirdi. (Ö3)”, “Farklı düşünebilmeyi, sorunlara nasıl çözüm bulacağımı öğrendim. (Ö5)”, “Farklı yönlerden bakmayı, herkesin bakış açısının farklı olduğunu öğrendim. (Ö8)”, “Karşıma çıkan herhangi bir eşyayı ya da reklamı eleştirme, onun üzerine düşünmem arttı. (Ö9)”, “Herhangi bir şeye yorum yapabilmeyi öğrendim. Zamanla yorumlarım daha anlamlı hale geldi. (Ö11)”, “Daha iyi düşünmeme, fikirlerimin olması, okuduğumu anladığım gibi dinlemede de anladım. (Ö14)”, “Bir şeye ya da herhangi bir şeyi kolayca yorumlayıp karşılaştırma becerim arttı. (Ö17)”, “Daha iyi ve derin öğrenmek. Olaylara çocuk,

genç ve yaşlı gibi farklı kişiler gözünden bakmak. (Ö18)”, “Eleştirel düşünme becerisi, çoklu düşünme ve farklı yönlerden düşünme. Her şeyi sorgulayıp yüksek ihtimalle doğru cevabı bulabiliriz. Bu sorgulama hayatta işimize yarar. (Ö20)”.

Öğrendiklerimi aktarma temasında 3 öğrenci “çözüm bulma”, 5 öğrenci “alışverişte kullanma”, 4 öğrenci “dinlediğini anlama”, 2 öğrenci “hızlı karar vermem”, 1 öğrenci “duyarlı olma”, 2 öğrenci “alternatifler üretme”, 10 öğrenci “günlük yaşam”, 2 öğrenci “diğer dersler” öğrendiklerini aktardıklarını belirtmiştir. Bu alt temadaki kodlar, eleştirel düşünme ve değerlendirme özelliklerinin günlük yaşamdan akademik hayata kadar geniş bir alanda kullanılabileceğini gösteriyor. Bilgiyi aktarma sürecinde anlama, değerlendirme, alternatifler üretme ve karar verme gibi unsurlar öne çıkıyor. En yüksek frekansa sahip olan “günlük yaşam (f=10)” kodu eleştirel düşünmenin sadece akademik yaşamda kullanılacak bir beceri değil, hayatın her alanında işe yarayan bir deneyim olduğunu gösteriyor. Bu temayla ilgili öğrenci görüşleri şöyledir:

“Günlük hayatta işime yarayacağını düşünüyorum, reklam izlerken hangisi bana daha uygun ya da dışarıdayken bir şey alırken düşünüp kısa vadede ne işime yarayacak uzun vadede ne işime yarayacağını düşünüyorum. (Ö1)”, “Sorunlara nasıl çözüm bulabilmemi sağladı. (Ö5)”, “Günlük hayatta işime yarar bir sorunla karşılaştığımda onu bu etkinliklerde öğrendiklerim sayesinde hayatım kolaylaşır, öğrendiklerimi zorluklar karşısında kullanırım. (Ö20)”, “Evet işime yarayacağını düşünüyorum çünkü alışveriş yaparken kullanabilirim. (Ö19)”, “Daha fazla düşünme fikirlerimin olması okuduğumu anladığım gibi dinlemede de anlamamı sağladı. (Ö14)”, “Ben kardeşime ve çevreme karşı daha duyarlı oldum. (Ö18)”, “Herhangi bir yerde kaşıma çıkan reklamların rahatça başka seçeneklerinin olduğunu düşünebiliyorum. (Ö17)”, “Başka sınıflarda da uygulanmalı çünkü sınav notlarımızı yükseltiyor. (Ö6)”, “Ben bu derste öğrendiklerimi günlük hayatta kullanabileceğimi düşünüyorum. Çünkü dışarı çıktığımda ya da herhangi bir durum karşısında güzel bir şekilde düşünüp eleştirip sonuca varabilir ya da haklıyı/haksızı bulabilirim. (Ö12)”, “Hemen karar vermeden biraz daha düşünerek cevaplıyorum. (Ö14)”, “Diğer sınıflarda da yapılsın çünkü öğrencilerin eleştirel düşünme gücü artar sınavlarda işimize yarar. (Ö13)”, “Günlük hayatta işime yarar. Ben çok ayrıntılı düşünen biriyim ve bunların bana yararlı olacağını ve daha iyi düşünmemi sağlayacak. (Ö11)”, “İşe yarayacağını düşünüyorum çünkü hayatımda önüme çıkan herhangi bir şeyi eleştirerek değerlendiriyorum. (Ö9)”.

Öğretime dair görüşleri temasında 21 öğrenci “etkinliklerin eğlenceli olması”, 20 öğrenci “eleştirel dinleme”, 3 öğrenci “düşüncelerini ifade etme”, 1 öğrenci “sınavın olmaması”, 2 öğrenci “yaşamda kullanmama”, 5 öğrenci “görsel olması”, 6 öğrenci “düşünmeye yöneltme”, 3 öğrenci “dersin işlenişinin aynı olması” görüşlerini belirtmiştir. Bu alt tema gösteriyor ki öğrenciler daha eğlenceli, etkileşimli ve görsel olarak desteklenmiş dersleri istiyorlar. Eleştirel dinleme ve düşünmeye yöneltme kodları eğitimin yalnızca bilgi verip ezberletmek yerine onları düşündürmeye iten, yaşamla bağlantılı ve etkin olarak katıldığı dersler planlanması konusunda bilgi vermektedir. Ayrıca öğrencilerin kendilerini özgürce ifade edebileceği sınıf ortamları ile öğrenme süreci desteklenmelidir. Bu veriler bize gösteriyor ki öğretim sürecinin nasıl daha etkili ve öğrenci merkezli hale getirilebileceğine dair önemli ipuçları vermektedir. En yüksek frekansa sahip olan “etkinliklerin eğlenceli olması (f=21)”, “eleştirel dinleme (f=20)” kodu ile “düşünmeye yöneltme (f=6)” derslerin eğlendirirken düşündürmesi ve aynı zamanda dinleme becerisine katkı sağlaması gerektiğini gözler önüne sermektedir. Bu temayla ilgili öğrenci görüşleri şöyledir:

“Bu eğitim diğer sınıflarda da kullanılmalıdır. Çünkü insanlara neyi beğenip beğenmediğimi açıklayabilmemi sağladı. Eğlenceli bir etkinlik, bilgi kazanırsınız, düşüncelerimizi açıklamamızı kazandırır. (Ö7)”, “Eleştirel dinleme becerimi geliştirdiğini düşünüyorum. Bunu sayesinde bir şeyleri eleştirerek doğru sonuca varabiliyorum. (Ö12)”, “Bizim kendimizi geliştirmemizi ve bir derste kendimizi daha iyi ifade etmemizi sağlamak için öğretiliyor. (Ö13)”, “Bu etkinliklerde sözlü ve yazılı sınav yok ama çok eğlenceli ve kolay. Türkçe dersi de kolay ve eğlenceli oldu. (Ö20)”, “Yaptığım etkinliklerin günlük hayatımda işe yaramayacağını düşünüyorum. (Ö2)”, “Etkinliklerin günlük hayatta işime yaramayacağını düşünüyorum. Ben fazla derin düşünen biri değilim ve burada bunları izleyip yaparken çok işime yaramayacağını düşünerek yaptım. (Ö18)”, “Bu etkinlikler eleştirel dinleme/izleme becerimi geliştirdiğini düşünüyorum. Çünkü daha dikkatli dinliyor ve anlıyorum. Dersler daha eğlenceli olduğundan dinleme/izleme becerimiz artıyor. (Ö8)”, “Kitaptan ders işlerken okuyup cevaplıyoruz. Burada reklamlar görsel olduğu için izleyip eleştirerek konuşuyoruz. (Ö10)”, “Türkçe dersinde de eleştirel düşünme dersinde her şey aynı. (Ö11)”, “Geçen sene böyle etkinlikler yapmıyorduk. Bu sene yapıyoruz. Ders işlenişi bence aynı. Geçen sene kitap okuma saatlerimiz vardı bu sene okuma saatlerimiz yok. (Ö3)”.

Öğrenci görüşme formundan elde edilen bilgiler kapsamında öğrencilerin eleştirel dinleme becerisine ait “eleştirel düşünme”, “farklı bakış açıları geliştirme”, “yorumlama”, “sorgulama”, “bilinçli olma”, “alternatif üretebilme” gibi üst düzey düşünebilme kavramlarını sıklıkla kullandıkları görülmektedir. Bu durum öğrencilerin düşünce dünyalarında yer edindiğinin bir göstergesidir. Öğrencilerin ders esnasında yapılan çalışmaları eğlenceli buldukları söylenebilir. Öğrencilerin geri bildirimleri onların eleştirel düşünme ve dinleme becerilerine ilişkin farkındalıklarında gözle görülür değişiklikler olduğunu göstermektedir. Ayrıca bu becerileri günlük yaşamda kullanabileceğini söyleyen ve günlük yaşamla ilişkilendiren, yaşama aktarma konusunda olumlu örnekler veren öğrencilerin yanı sıra “yaşamda kullanmama” kodunu ifade eden öğrenciler de mevcuttur. Bu da eğitimin içeriğinin yer yer soyut kaldığını göstermektedir. Son olarak eğitim esnasında belli aşamalarda zorlanmalarına rağmen farklı çalışmalarla dersin eğlenceli hale gelmesi ve öğrencilerden “Tekrar ne zaman yapacağız? CoRT’u özledim. Kendimi daha iyi ifade edebiliyorum” gibi geri dönütler dikkate alınması gereken önemli noktalardır.

4. TARTIŞMA

Bu araştırmada, CoRT 1 düşünme programı yoluyla gerçekleştirilen eleştirel dinleme eğitiminin, ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin eleştirel dinleme becerisini geliştirmeye etkisini incelemeyi amaçlanmıştır. Bu bölümde, araştırmanın alt problemleri doğrultusunda deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin eleştirel düşünme becerileri ölçülmüş ve deney grubundaki öğrencilerin eğitime yönelik görüşleri çözümlenerek nicel bulgular ışığında yorumlanmıştır. Elde edilen bulgular CoRT 1 eleştirel düşünme programının öğrencilerin eleştirel dinleme becerilerini geliştirmelerinde etkilerine dair bulgular alan yazınından yararlanılarak incelenmiştir.

Araştırmanın birinci alt sorusunda eleştirel düşünme eğitimi verilen deney grubu öğrencilerine ait ön test puanları ile son test puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir. CoRT 1 düşünme programının etkisi eleştirel düşünmenin alt boyutları açısından bakıldığında; analiz değerlendirme, çıkarım, yorumlama ve açıklama puanlarında istikrarlı artışlar görülmüştür. Bu artışlar, CoRT 1 düşünme programının öğrencilerin dinleme sürecinde sorgulama, analiz etme, alternatif üretme ve değerlendirme gibi üst düzey becerilerini geliştirmede etkili olduğunu göstermektedir. Özellikle yorumlama ve açıklama boyutlarında gözlenen yüksek artışlar, öğrencilerin dinleme esnasında duyduklarını anlamlandırma, anlam çıkarma ve yeniden ifade etme düzeylerinde gelişim gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, öz değerlendirme boyutunda küçük bir düşüş yaşanmış olması, öğrencilerin düşünme süreçlerini daha eleştirel bir gözle değerlendirmeye başladıklarını ve öz yeterlik algılarında daha gerçekçi bir yaklaşım benimsediklerini düşündürmektedir. Bu veriler ışında CoRT 1 düşünmeyi öğretmekle kalmayıp öğrencilerin etkin anlamlar üreten bireyler haline gelmesini sağlamaktadır (De Bono; Mulej ve Mifsud, 2011). Toplam puanlardaki anlamlı artış eleştirel düşünme becerilerinin genel düzeyde geliştiğini ve CoRT 1 programının bu gelişime sistematik bir katkı sunduğunu göstermektedir. Ayrıca yapılan iki faktörlü ANOVA sonuçlarına göre, CoRT 1 düşünme programının eleştirel düşünme becerileri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı etkiler yarattığı görülmektedir. Bu bulgular, düşünme becerilerinin yapılandırılmış öğretim programları aracılığıyla geliştirilebileceğini ve CoRT 1

gibi modellerin ortaokul öğrencileri için uygulanabilir ve etkili araçlar olduğunu ortaya koymaktadır.

Alanyazın taraması gerçekleştirilirken iki farklı başlık altındaki incelemelere yoğunlaşmıştır: CoRT 1 eleştirel düşünme eğitimi ve eleştirel dinleme/izleme. CoRT 1 programına yönelik yapılan çalışmalar içinde, CoRT 1 düşünme modeline dayalı olarak tasarlanmış bir öğretim sürecinin doğrudan eleştirel dinleme/izleme becerilerine etkisini ele alan yalnızca bir çalışmaya ulaşılmıştır. Güneş'in (2019) CoRT 1 yöntemiyle öğrencilerin eleştirel dinleme becerisini geliştirmeye çalıştığı çalışmasında uygulama sonucunda öğrencilerin çıkarım yapma, sorgulama, akıl yürütme, sınıflama, çözümleme, bağlantılar kurma, yorumlama, birleştirme, değerlendirme, karşılaştırma, özgün fikir üretme basamaklarında puan artışlarına ulaşılmıştır. Bu da deney grubunun lehine anlamlı bir fark meydana geldiğini ve deney grubunun eleştirel dinleme/izleme becerilerinde olumlu yöne bir ilerleme katettiği sonucuna ulaşılmıştır. Ulaşılan sonuçlar bu araştırmayı destekler niteliktedir. Araştırma ile benzerlik gösterse de medya metinlerini anlama ve eleştirel dinlemeye etkisi bağlamında bakıldığında özgün bir nitelik taşıdığı ve bu bağlamda alanyazına katkı sunacağı söylenebilir.

Bu CoRT 1 düşünme eğitimi bağlamında araştırma sonuçlarına bakıldığında; Aybek (2006) tarafından uygulanan çalışmasında CoRT 1 programını kullandığı birinci deney grubunun eleştirel düşünme becerisini geliştirmede etkili olduğu sonucunu bulmuştur. Ayrıca Bayrak (2014) ve Ertürk (2019) tarafından yapılan çalışmalarda Cort 1 düşünme programı kullanılarak yapılan öğretim sonucunda deney grubunun akademik başarısının, bilimsel yaratıcılığının ve eleştirel düşünme eğiliminin arttığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Kuru (2019) tarafından yapılan CoRT 1 programına dayalı eğitim sürecinin, deney grubundaki öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerinden “yorumlama”, “değerlendirme”, “açıklama”, “çıkarım” ve “öz düzenleme” becerilerini, deney grubu lehine anlamlı düzeyde etkilediği tespit edilmiştir. Ayrıca Arı (2020)'nın 4. sınıf öğrencileriyle yaptığı çalışmasında CoRT 1 eğitimini uyguladıktan sonra deney grubu öğrencilerinin ilk ve son test puanlarında istatistiksel olarak anlamlı farklara ulaşılmıştır. Öğrencilerin analiz, değerlendirme, çıkarım, yorumlama, açıklama ve öz değerlendirme alanlarında anlamlı farklara ulaşılmıştır. Çalışlarda elde edilen sonuçlar bu çalışmayla benzerlik göstermektedir.

Alan yazınında eleştirel dinleme/izleme ile ilgili çalışmalara rastlanılmıştır. Çarkıt (2018)'in ortaokul öğrencilerinin eleştirel dinleme/izleme becerilerini geliştirmek için yaptığı çalışmasında; eleştirel anlamlandırma, çözüleme, sorgulama, karşılaştırma ve değerlendirme alanları gerçekleştirmeye yönelik dinleme/izleme içerikleri ve etkinlikler hazırlamıştır. Hazırlanan uygulama etkinliklerinin öğrencilerin eleştirel dinleme/izleme yeterliği kazanmalarında etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Azizoğlu (2020), ortaokul öğrencilerinin eleştirel dinleme becerilerini geliştirmek için bir çalışma yapmıştır. Çalışmanın sonucunda yapılan eleştirel dinleme uygulamalarının ve verilen eğitimin öğrencilerin eleştirel dinleme becerilerini geliştirdiğini vurgulamıştır. Erkek (2020), çalışmasında kullandığı etkinliklerin ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin eleştirel dinleme becerilerini geliştirdiği görülmüştür. Osta (2024)'in eleştirel düşünme temelli etkinliklerin öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerine etkisini incelediği çalışmasında deney grubunun lehine eleştirel düşünme becerilerinde anlamlı fark bulmuştur.

Kan (2023)'in araştırmasında 21. yüzyıl öğretmen becerileri yüksek ve düşük sınıf öğretmenlerinin öğretim süreçlerinde benzer strateji, yöntem, teknik, etkinlikleri uyguladıkları, benzer tutum ve davranışları sergiledikleri fakat öğretmen becerileri yüksek öğretmenlerin daha fazla kullandıkları görülmüştür. Ayrıca Bayar (2022) 8. sınıf öğrencilerin eleştirel dinleme becerilerini farklı değişkenlere göre belirlediği bir çalışmasında yürütmüştür. Bu çalışmada eleştirel dinleme becerilerinin annenin öğrenim durumu üniversite mezunu olan öğrencilerin lehine; yıllık okudukları kitap sayısına göre yılda 15 kitaptan fazla kitap okuyanların; Türkçe ders notuna göre Türkçe notu 5 olanların; televizyon, bilgisayar veya tablet karşısında gün içinde 1-2 saat vakit geçirenlerin lehine anlamlı bir farklılık belirlenmiştir. Arı (2025) çalışmasında; 6, 7 ve 8. sınıflar için hazırlanmış Türkçe ders kitapları karşılaştırmalı olarak eleştirel okuma ve eleştirel dinleme becerilerini geliştirme yeterlikleri yönünden incelemiştir. İnceleme sonucunda ders kitaplarının eleştirel okuma becerisinde genel olarak öyküleyici metinler için yeterli olduğu ancak bilgilendirici metinler ve şiir türünde metinler için yetersiz olduğu sonucuna ulaşmıştır. Eleştirel dinleme becerisi için ise öyküleyici, bilgilendirici ve şiir türünde ise incelenen tüm ders kitaplarının tamamının yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu da gösteriyor ki eleştirel düşünme ve eleştirel dinleme becerisinin gelişmesinde etkili olan birçok faktör bulunmakta ve

kendiliğinden gelişebilecek beceriler değildir. Bir beceri gibi ele alınıp sistematik bir şekilde öğretilmesi gerekir. Bu bağlamda CoRT 1 gibi yapılandırılmış programlar eleştirel dinleme sürecinin öğretilmesinde etkili bir yöntem olduğunu ortaya koymaktadır. Sonuç olarak eleştirel düşünme eğitimi verilen deney grubu öğrencilerine ait ön test puanları ile son test puanları arasında anlamlı bir fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Alanyazınındaki çalışmalarda (Arı, 2020; Arı, 2025; Aybek, 2006; Bayar, 2022; Çarkıt, 2018; Güneş, 2019; Erkek, 2020; Kan, 2023; Kuru, 2019) benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Bu sonuçlar eleştirel dinleme/izleme becerisinin öğretilabilir ve geliştirilebilir bir beceri olduğu sonucunu ortaya koymaktadır.

Araştırmada mevcut program uygulanan kontrol grubu öğrencilerine ait ön test puanları ile son test puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Kontrol grubuna ilişkin ön test ve son test puanları karşılaştırıldığında, eleştirel düşünme becerilerinde sınırlı düzeyde bir gelişim gözlemlenmiştir. Eleştirel düşünmenin alt boyutlarına bakıldığında analiz ve değerlendirme boyutunda az bir artış görülmekle birlikte, bu değişimlerin istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde olmadığı anlaşılmaktadır. Çıkarım boyutundaki artış nispeten dikkat çekici olsa da, deney grubunun elde ettiği gelişim düzeyiyle kıyaslandığında bu artış sınırlı kalmaktadır. Yorumlama ve açıklama boyutlarında ise puanların düştüğü görülmüştür. Öz değerlendirme boyutunda gözlenen artış ise diğer boyutlarla uyumsuz bir gelişme göstermektedir. Bu durum, öğrencilerin düşünme becerilerinde nesnel bir ilerleme yaşamamalarına rağmen öz yeterlik algıları ile gerçek performans arasında bir kopukluk olduğu söylenebilir. Genel toplam puanlardaki artış da oldukça sınırlı bir düzeydedir. Bu bulgular, yalnızca mevcut öğretim programına göre işlenen derslerin, öğrencilerin düşünme becerilerini desteklemede yeterli düzeyde olmadığını ortaya koymuştur. Bu bulgular, Çarkıt (2018), Güneş (2019), Azizoğlu(2020), Erkek (2020) gibi araştırma sonuçlarıyla da örtüşmektedir. Söz konusu araştırmalarda yapılandırılmamış dinleme/izleme etkinliklerin öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmede yetersiz kaldığı vurgulanmıştır. Sonuç olarak mevcut programın uygulandığı kontrol grubu öğrencilerine ait ön test puanları ile son test puanları arasında anlamlı bir farklılığa ulaşamamıştır.

Kiraz (2022) Millî Eğitim Yayınları'ndan çıkan 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitapları eleştirel düşünme becerilerini geliştirme açısından incelediği çalışmada; kitaplarda eleştirel düşünmeye yönelik çalışmalara yeterince yer verilmediği, çalışmaların eleştirel düşünme boyutları, tema ve metinler arasında dengeli bir dağılım izlemediğini belirlemiştir. Ayrıca Arı (2025)'nin ders kitapları üzerine yaptığı içerik analizinde ders kitaplarının eleştirel dinleme/izleme becerisinin gelişimine katkı sağlaması açısından yeterli düzeyde olmadığı ortaya konulmuştur. Bu durumda öğrencilerin özellikle medya okuryazarlığı, ikna ve propaganda içeriklerini eleştirel süzgeçten geçirmesini sağlayacak öğretim programı ve materyallerinin gerekliliğine işaret eder. Mevcut bulgular bu çalışmanın özgünlüğünü de ortaya koymakta; medya metinleri üzerinden CoRT 1 düşünme programının eleştirel dinleme becerisi üzerindeki etkisini ortaya koyan sınırlı sayıda çalışmadan biri olması bakımından literatüre katkı sunacaktır.

Araştırmada eleştirel düşünme eğitimi alan deney grubu öğrencilerine ait son test puanları ile mevcut öğretim programına göre eğitim alan kontrol grubu öğrencilerinin son test puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Elde edilen bulgular, deney grubunun tüm alt boyutlarda kontrol grubuna göre daha yüksek puanlar aldığını ortaya koymuştur. Analiz, değerlendirme, çıkarım, yorumlama ve açıklama boyutlarında deney grubunun lehine anlamlı farklar dikkat çekmektedir. Özellikle açıklama ve yorumlama boyutlarında gözlenen yüksek farklar, CoRT 1 düşünme programının öğrencilerin dinleme yoluyla edindikleri bilgileri çözümleme, yeniden yapılandırma ve ifade etme becerilerini güçlü biçimde desteklediğini göstermektedir. Ayrıca iki faktörlü ANOVA sonuçları da bu farklılıkları istatistiksel olarak doğrulamaktadır. Grup değişkenine göre toplam puanlarda elde edilen anlamlı fark, deney grubunun eleştirel düşünme becerilerinde daha sistematik bir gelişim gösterdiğini ortaya koymaktadır. Test sonucu hesaplanan grup-ölçüm ortak etki büyüklüğü bu farkın orta düzeyde olduğunu göstermektedir. Ayrıca, grup*ölçüm etkileşiminin anlamlı olduğu yorumlama ve açıklama boyutlarında, programın özellikle bu alanlarda etkili olduğu görülmektedir. Kontrol grubunda ise bazı boyutlarda (yorumlama, açıklama) son test puanlarında düşüşler yaşanmış; bu da geleneksel öğretim sürecinin, öğrencilerin eleştirel düşünme düzeyini sürdürülebilir biçimde geliştirmekte yetersiz kaldığını göstermiştir.

Araştırmadaki bulgular; Arı (2020), Aybek (2006), Ertürk (2019), Güneş (2019) ve Kuru (2019) gibi araştırmaların sonuçlarıyla örtüşmektedir. Söz konusu çalışmalar, CoRT 1 düşünme programının, öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerinde özellikle çıkarım, yorumlama ve değerlendirme alanlarında anlamlı gelişmeler sağladığını göstermiştir. Bu bağlamda, CoRT 1 programının, eleştirel dinleme yoluyla düşünmeyi desteklemede etkili, yapılandırılmış ve uygulanabilir bir öğretim yaklaşımı sunduğu ifade edilebilir.

Araştırmanın ikinci alt sorusunda deney grubundaki 21 öğrenciye uygulamanın sonunda yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Görüşme formlarından elde edilen verilerin betimsel analizi yapılarak “düşünme becerisi”, “öğrendiklerimi aktarma” ve “öğretime dair görüşler” ana temaları belirlenmiştir. Temaların çözümlenmesi sonucunda elde edilen nitel veriler, öğrencilerin eleştirel düşünme ve dinleme becerilerine yönelik farkındalıklarının gelişmekte olduğunu ortaya koymuştur. Öğrencilerin ifadeleri özellikle “eleştirel düşünme”, “farklı bakış açıları geliştirme”, “yorumlama”, sorgulama” ve “bilinçli olma” gibi üst düzey düşünmeyi yansıtan kavramlara sıklıkla yer vermiş olmaları bu becerilerin öğrencilerin hayatında anlam kazandığını göstermektedir.

Literatür incelendiğinde Arı (2020) tarafından yürütülen araştırmada, beceri temelli eleştirel düşünme öğretiminin öğrencilerin eleştirel düşünme becerileri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırma sonucunda, öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerine ilişkin temel kavramları kullandıkları, bu becerilere yönelik bir farkındalık geliştirdikleri ve problem çözme süreçlerinde edindikleri düşünme alışkanlıklarını yaşamlarına kısmen yansıttıkları belirlenmiştir. Görüşmelerde, bazı öğrencilerin yaşadıkları olayları eleştirel düşünme becerileriyle değerlendirmeye çalıştıkları ve bu beceriyi günlük yaşamlarında kullanma eğiliminde oldukları göstergesidir. Bu anlamda Arı'nın çalışması araştırmadan elde ettiğimiz bu bulguları destekler niteliktedir.

Öğrenciler, bilgi aktarımının ötesinde, etkin katılım sağlayabildikleri ve düşüncelerini rahatlıkla ifade edebildikleri ders ortamlarını daha verimli bulmaktadır. Özellikle "etkinliklerin eğlenceli olması" ve "eleştirel dinleme" kodlarının yüksek frekansta yer alması, öğrencilerin sadece içeriğe değil, sunum şekline ve etkileşime de önem verdiklerini göstermektedir. Çarkıt (2018) ortaokul öğrencilerinin eleştirel dinleme becerilerini geliştirmek için yürüttüğü çalışmasında eleştirel dinleme/izleme derslerinde yapılan etkinlikler öğrenciler

tarafından eğlenceli bulunduğu, düşüncelerini özgürce ifade edebildikleri ve rahat tartışma ortamı sunduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu durum eleştirel düşünmenin sadece bilişsel değil sosyal ve duygusal boyutlarını da desteklediğini göstermektedir.

Yapılandırılmış etkinlikler, öğrencilerin katılımını artırarak eleştirel dinleme becerilerinin gelişmesine katkıda bulunduğunu ortaya koymaktadır. Öğrencilerin öğrenme çıktılarının günlük yaşamla ilişkilendirilmesi ve öğrenmenin sadece ezberlenmesi gereken bilgi yığını değil bilgilerin yapılandırılması gereken bir süreç olması gerektiği önemli diğer bulgulardır. Erkek (2020) tarafından yapılan 8. sınıf öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmesine yönelik çalışması incelendiğinde, öğrencilerin eleştirel dinleme becerisinin önemini fark ettiklerini, sorgulama becerilerinin geliştiğini ve etkinlikleri hem eğlenceli hem de geliştirici bulduklarını ortaya koymuştur. Ayrıca öğrenciler, ikna ve propaganda unsurlarını daha bilinçli değerlendirdiklerini ve kendilerine güvenlerinin arttığını ifade etmişlerdir. Bu olumlu tutumlar, öğrencilerin akademik ve sosyal becerilerinin gelişmesine katkı sağladığını söyleyebiliriz. Sonuç olarak bu araştırmaya ve alan yazındaki eleştirel dinleme becerisi öğretimine yönelik gerçekleştirilen çalışmalar incelendiğinde; öğrencilerin eleştirel düşünme becerisi öğretimine karşı ilgili oldukları, öğrendiklerini yaşantılarına aktarmaya çalıştıkları, etkinliklerin eğlenceli olduğu için sürekli hale gelmesini istedikleri ve etkin katılım sağlayabildikleri konusunda görüş birliği içinde oldukları sonuçlarına ulaşılabilir.

Araştırmanın üçüncü alt sorusunda elde edilen bulgular, uygulama öğretmeninin gözlemleriyle de desteklenmektedir. Öğrencilerin CoRT 1 programına karşı olumlu tutum geliştirdikleri, derslerde daha etkin rol aldıkları ve fikirlerini özgürce ifade edebildikleri uygulama sürecinde gözlemlenmiştir. Öğrencilerin düşüncelerini rahatlıkla paylaşabildikleri ve tartışma ortamlarında kendilerini daha güvende hissettikleri, eleştirel dinleme becerisinin gelişimi açısından öğrenme ortamının niteliğinin belirleyici bir unsur olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca öğretmenin, programın sürekli uygulanmasına yönelik öğrenci talebini vurgulaması, bu yaklaşımın öğrenci merkezli ve düşünmeyi teşvik eden yönünü ön plana çıkarmaktadır. Deney grubuna verilen eleştirel dinleme eğitimi ve eğitimle ilgili olarak yürütülen etkinlik çalışmaları sonucu öğrencilere dağıtılan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile uygulama yapan öğretmenin

tuttuğu günlük bulguları birbirini desteklemektedir. Bu eğitimlerin öğrencilerin yalnızca akademik başarılarını değil sosyal alandaki başarılarını da artıracakı sonuçlarına ulaşılabılır.

Genel olarak değerlendirildiğinde; CoRT 1 düşünme programı, öğrencilerin bilgiyi pasif olarak almalarının aksine bilgiyi sorgulayan, yapılandıran ve farklı alanlara aktarabilen bireyler olmalarına katkı sağlayan etkili bir yöntem olarak öne çıkmaktadır. Eleştirel düşünme akademik bir bilgi olarak değil, yaşıam boyu öğrenme sürecini destekleyen bir beceri olarak görülmelidir. Bu açıdan bakıldığında Ritchhat ve Morrison tarafından ortaya atılan “düşünme kültürü” yaklaşıımı (Akt.: Kaplan ve Yurt, 2021, s.39) ile CoRT 1 programı örtüşmektedir.  ağın ihtiya ı olan üst düzey bilişsel becerileri kazandırmada CoRT 1 gibi yapılandırılmış düşünme programı önemli bir ihtiyaçtır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada, CoRT 1 düşünme programının ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin eleştirel dinleme becerileri yoluyla eleştirel dinleme, medya metinlerini anlama ve eleştirmeye etkisi incelenmiştir. Araştırmanın amacı doğrultusunda toplanan verilerin çözümlenmesi sonucunda elde edilen bulgulardan ve yorumlardan yola çıkılarak ulaşılan sonuçlar ve bu sonuçlara dayalı olarak önerilere yer verilmiştir.

5.1 Sonuç

5.1.1 CoRT 1 Uygulamasının Öğrencilerin Eleştirel Dinlemesine Etkisiyle İlgili Sonuçlar

CoRT 1 programının uygulandığı deney grubunun ön test ve son test puanları arasında anlamlı farklar tespit edilmiştir. Özellikle analiz, değerlendirme, çıkarım, yorumlama ve açıklama boyutlarında kaydedilen artışlar, programın öğrencilerin düşünme becerilerine sistematik katkı sunduğunu göstermektedir. Yorumlama ve açıklama gibi bilişsel olarak daha karmaşık süreçlerde gözlenen gelişme, öğrencilerin dinleme sürecinde sadece bilgi alma değil, anlamlandırma, ilişkilendirme ve yeniden yapılandırma gibi üst düzey becerilerinin geliştiğini göstermektedir. Bu bulgular, CoRT 1 programının çok yönlü düşünmeyi destekleme amacıyla geliştirilen araçların (PMI, CAF, OPV, FIP vb.) dinleme sürecine başarıyla uyarlanabileceğini ortaya koymaktadır.

Kontrol grubunun ön test ve son test puanları karşılaştırıldığında, bazı alt boyutlarda sınırlı düzeyde artış gözlenmiş, ancak bu artışlar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Yorumlama ve açıklama boyutlarında puanların düştüğü gözlemlenmiş, bu da mevcut öğretim yöntemlerinin eleştirel düşünme becerilerinin gelişimini desteklemede yeterli olmadığını ortaya koymuştur. Bu sonuçlar neticesinde ders kitaplarına yönelik işlenen mevcut program öğrencilerin eleştirel dinleme becerisini geliştirmede tek başına yeterli olmadığı söylenebilir.

Araştırmanın deney ve kontrol grubunun son test puanları karşılaştırıldığında; deney grubunun tüm alt boyutlarda kontrol grubuna göre anlamlı düzeyde yüksek puanlar aldığı belirlenmiştir. Özellikle açıklama ve yorumlama alt boyutlarında CoRT 1 programının etkisini açık biçimde ortaya koymuştur. İki faktörlü ANOVA sonuçları da bu bulguları desteklemektedir. Grup

değişkenine göre toplam puanlarda elde edilen anlamlı fark ($p = .00$; $\eta^2 = .21$), deney grubunun düşünme becerilerinde sistematik bir gelişim göstermektedir. CoRT 1 öğretim sürecinin öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini özellikle açıklama ve yorumlama gibi bilişsel süreçlerde etkili olduğu söylenebilir.

Eleştirel düşünme becerisi bakımından yapılan incelemede ön test uygulamalarında deney ve kontrol gruplarının tüm alt boyutlarda benzer seviyede oldukları tespit edilmiştir. Araştırmada uygulanan CoRT 1 eleştirel düşünme öğretim programı sonucunda yapılan son test analizlerinde ise eleştirel düşünme becerisi bakımından tüm alt boyutlarda (analiz, değerlendirme, çıkarım, yorumlama, açıklama ve öz düzenleme) deney grubu lehine anlamlı farkların olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre uygulamalar sonrası deney grubu öğrencilerinin eleştirel düşünme becerileri, kontrol grubundaki öğrencilere göre anlamlı ve olumlu yönde artış göstermiştir. Elde edilen bu sonuçtan hareketle CoRT 1 eleştirel düşünme öğretim programı öğrencilerin eleştirel dinleme becerisini geliştirmede etkili olduğu söylenebilir.

5.1.2 Öğrencilerin Uygulama Sürecine ve Eğitimine Yönelik Görüşleriyle İlgili Sonuçlar

Uygulama sürecine ilişkin öğrencilerden alınan nitel veriler, nicel bulgularla paralellik göstermektedir. Öğrenciler, dersin yalnızca bilgi aktaran değil; düşünmeye yönlendiren, sorgulamaya teşvik eden, yaşamla bağlantılı ve eğlenceli bir yapıda olduğunu ifade etmiştir. Bu ifadeler, geleneksel öğretim yöntemlerinden farklı olarak CoRT 1 tabanlı uygulamaların öğrencilerin derse karşı tutumunu olumlu yönde etkilediğini göstermektedir.

Öğrenciler bu süreçte edindikleri eleştirel düşünme ve dinleme becerilerinin yalnızca okulda değil, günlük yaşamlarında da işlevsel olduğunu belirtmişlerdir. Bu durum, öğrencilerin düşünme becerilerini içselleştirdiğini ve davranışa dönüştüğünü göstermesi açısından son derece önemlidir. Öğrenciler, reklam metinlerine yönelik daha dikkatli, seçici ve sorgulayıcı bir tutum geliştirdiklerini ifade etmiş; bu da medya okuryazarlığı açısından önemli bir farkındalık kazanıldığını göstermektedir.

Etkinliklerin bireysel düşünmeye olanak tanınması, grup içi tartışmalara zemin hazırlaması ve yaratıcı ifade biçimleri sunması (kısa yazılar, konuşmalar) öğrencilerin sürece erkin katılımını sağlamış ve öğrenmenin kalıcılığını

artırmıştır. Bu bulgular, eleştirel düşünme becerilerinin etkili biçimde kazandırılması için öğrenci merkezli, uygulamalı ve çok yönlü etkinliklerin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

5.1.3 Öğretmenin Uygulamaya Yönelik Gözlemleriyle İlgili Sonuçlar

Deney grubuna dersi uygulayan öğretmenin gözlemleri, sürecin başarıyla yürütüldüğünü ve öğrencilerin bilişsel gelişimlerinin desteklendiğini göstermektedir. Öğretmen; öğrencilerin derse katılımlarında artış olduğunu, düşüncelerini açıkça ifade etme cesareti kazandıklarını, medya içeriklerine karşı eleştirel bir bakış geliştirdiklerini ve düşünme becerilerindeki genel gelişmeyi açıkça gözlemlediğini belirtmiştir.

Özellikle öğrencilerin süreci keyifli bulmaları ve uygulamaların devamını istemeleri, CoRT 1'in öğrencilerde sadece akademik değil, duyuşsal anlamda da olumlu etkiler yarattığını göstermektedir. Programın görsel, sözel ve düşünsel yönlerinin dengeli şekilde kullanılması, farklı öğrenme stillerine hitap ederek tüm öğrencilerin sürece etkin katılmasını kolaylaştırmıştır.

Öğretmenin gözlemleri, uygulamanın sadece ölçme araçları ile değil, öğretim süreci bağlamında da etkili olduğunu göstermektedir. Bu durum, CoRT 1'in Türkçe derslerinde düşünme ve eleştirel dinleme becerilerini kazandırmak amacıyla etkili bir öğretim stratejisi olarak kullanılabileceğini ortaya koymaktadır.

Bu üç başlık altındaki yorumlar, CoRT 1 düşünme programının ortaokul düzeyinde eleştirel dinleme öğretiminde etkili ve uygulanabilir bir yöntem olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Öğrencilerde hem akademik başarı hem de düşünme farkındalığı açısından önemli kazanımlar elde edilmiş, öğretmen gözlemleri de bu süreci desteklemiştir. Elde edilen bulgular, CoRT 1'in Türkçe dersi bağlamında eleştirel dinleme ve medya okuryazarlığına dayalı öğretim etkinliklerinde kullanılabilecek etkili bir araç olduğunu göstermekte ve alana katkı sağlamaktadır.

5.2 Öneriler

Bu araştırma kapsamında elde edilen bulgular doğrultusunda, eleştirel düşünme ve dinleme becerilerinin gelişimine katkı sağlayacak öneriler aşağıda sıralanmıştır:

Öğrencilerin eleştirel düşünme ve dinleme becerilerinin geliştirilmesi sürecinde, etkinlik temelli içerikler ve öğrenci merkezli öğretim stratejileri kullanılabilir ve bu süreçte özellikle medya metinleri gibi günlük yaşamla ilişkili içeriklere yer verilebilir.

Öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitim programlarında, düşünme becerileri eğitimi, CoRT 1 programı ve eleştirel dinleme stratejileriyle ilgili uygulamalı eğitimler düzenlenebilir.

Ders kitapları ve öğretim materyalleri, eleştirel dinleme ve düşünme becerilerini destekleyecek içeriklerle zenginleştirilebilir. Bu materyallerde özellikle sorgulama, yorumlama ve değerlendirme etkinliklerine ağırlık verilebilir.

Eleştirel dinleme becerileri, yalnızca Türkçe derslerinde değil; sosyal bilgiler, fen bilimleri gibi diğer alanlarda da desteklenerek disiplinler arası bir yaklaşımla ele alınan çalışmaların sayısı artırılabilir.

Bu çalışma ortaokul 6. sınıf öğrencileriyle yürütülmüştür. Farklı yaş grupları ve uzun süreli uygulamalarla desteklenen çalışmalar yapılarak sonuçlar birlikte değerlendirilebilir.

CoRT 1'in kullanıldığı uygulamalı araştırmalar artırılabilir ve diğer dil becerilerinin (konuşma, yazma, okuma) geliştirmesindeki etkileri araştırılabilir.

CoRT 1 eleştirel düşünme programına uygun bir ölçek geliştirebilir.

Ayrıca, eleştirel dinleme ile medya okuryazarlığı arasındaki ilişki incelenmeli ve öğrencilerin dijital içerikleri eleştirel bir süzgeçten geçirebilme becerilerinin geliştirebilmesine katkı sağlayacak olan “medya okuryazarlığı” dersi zorunlu ders kapsamında her sınıf düzeyinde verilebilir.

KAYNAKLAR

- Abur, M. (2025). *Eleştirel dinleme etkinliklerinin ortaokul öğrencilerinin dinlediğini anlama becerileri üzerine etkisinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Aksaray Üniversitesi.
- Akyol, H. (2024). *Türkçe öğretim yöntemleri* (12. Baskı). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Arı, D. (2020). *Beceri temelli eleştirel düşünme öğretiminin ilkokul 4. Sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerine etkisi*[Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Çukurova Üniversitesi.
- Arı, S., B. (2025). *Eleştirel dil becerilerini geliştirme bağlamında ortaokul Türkçe ders kitaplarının incelenmesi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Aksaray Üniversitesi
- Altıntaş, N., ve Saka, S. (2024). *Sosyal medyanın satın alma davranışına etkisinde kuşakların rolü* (1. Baskı). Serüven Yayınevi.
- Aybek, B., (2006). *Konu ve beceri temelli eleştirel düşünme öğretiminin öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimi ve düzeyine etkisi* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Çukurova Üniversitesi.
- Aybek, B.(2010). *Örneklerle düşünme ve eleştirel düşünme*. Nobel Kitapevi.
- Aybek, B.(2024). *Her yönüyle eleştirel düşünme örnekler ve uygulamalar* (1. Baskı) Anı Yayıncılık.
- Aytan, T. (2020). Dinleme eğitimi. *Etkinliklerle dinleme eğitimi*. Pegem Akademi.
- Azizoğlu, N. İ. (2020). *Ortaokul öğrencilerinin eleştirel dinleme becerilerinin geliştirilmesi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Baki, Y. (2025). Eleştirel dinleme ve eleştirel okumanın eleştirel düşünme üzerindeki etkisi. *Davranış Bilimleri*, 15 (1), 34. <https://doi.org/10.3390/bs15010034>
- Baş, Ö. ve diğerleri (2023). Türkiye’de genç yetişkinlerin sosyal medya kullanımları ve paylaşım türlerinin incelenmesi. *Intermedia International e-Journal*, 10(18), s.136-159. doi: 10.56133/intermedia.1259262.
- Bayar, N.F.(2022). *8. sınıf öğrencilerinin eleştirel dinleme becerileri* (Yüksek Lisans Tezi). Mustafa Kemal Üniversitesi.
- Bayrak, Ç. (2014). *CoRT 1 düşünme programının 'yaşamımızdaki elektrik' ünitesinde kullanılmasının öğrencilerin akademik başarılarına, bilimsel yaratıcılıklarına ve eleştirel düşünme eğilimlerine etkisi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Adnan Menderes Üniversitesi.
- Benzer, A. ve Arslan, Ş. (2022). Dinleme türlerinin adlandırma ve sınıflama bakımından eleştirisi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (28), s.254-267. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1132852>
- Beyreli, L, Çetindağ, Z., Celepoğlu, A. (2017). *Yazılı ve sözlü anlatım*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Birinci, C. M., Terkan, R. (2023). İletişim aracı olan sosyal medya’nın sosyal değişime kazandırdığı boyut. *Journal of Management Theory and Practices Research*, 4(2), s.180-195.
- Bozkurt, B. Ü. (2016). Türkiye’de okuma eğitiminin karnesi: PISA ölçeğinden çıkarımlar. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16 (4), s.1673-1686.

- Bowell, T. ve Camp, G. (2018). *Eleştirel düşünme kılavuzu (1. Baskı)*. (B. Tanrıseven, Çev.). Tübitak Yayınları(Orijinal eserin basım tarihi 2015).
- Bulut, K. (2019). 2006 ve 2018 Türkçe dersi öğretim programlarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 24 (3), s.862-881.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2020). *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Pegem Yayıncılık.
- Celepoglu, A. (2011). Yazılı ve sözlü anlatım. *Dinleme* (9.Baskı, s.184-186) içinde. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Çarkıt, C.(2018). *Ortaokul türkçe derslerinde eleştirel dinleme/izleme uygulamaları üzerine bir eylem araştırması* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Erciyes Üniversitesi.
- Çiftçi, S., Sağlam, A., Yayla, A. (2021). 21. yüzyıl becerileri bağlamında öğrenci, öğretmen ve eğitim ortamları. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (24), s.718-734. DOI: 10.29000/rumelide.995863.
- Çoban, Kapuoğlu, E. (2023). Eğitim ve öğrenmenin fizyolojik temeli: nöroplastisite. *FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 36, s.447-64. <https://doi.org/10.53844/flsf.1359914>.
- De Bono, E.(2009). *CoRT thinking lessons CoRT 1 Breadth thinking tools*. The Opportunity Thinker, ABD, ISBN: 978-0-9816717-3-4, <https://www.slideshare.net/opthinker/CoRT-1-breadth-thinking-tools-powerpoint-presentation>, adresinden 10.11.2024 tarihinde alınmıştır.
- De Bono,E.(n.d). *De bono thinking lessons*. De Bono. <https://www.debono.com/de-bono-thinking-lessons-1> adresinden 13.11.2024 tarihinde alınmıştır.
- De Bono, E. (2018). *Düşün! çok geç olmadan* (1. Baskı). (D. Hüsrev, Çev.), Epsilon Yayınevi(Orijinal eserin basım tarihi 2009).
- De Bono, E. (2011). *Kendine düşünmeyi öğret* (3. Baskı). (S. Arıbaş, Çev.), Remzi Kitapevi(Orijinal eserin basım tarihi 2007).
- Demir, M., K. (2006). *İlköğretim dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler derslerinde eleştirel düşünme düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Doğan, F. N. (2024). Türkçe ders kitaplarındaki dinleme/izleme metinlerine yönelik etkinlikler. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (41), s.19-37. DOI: <https://zenodo.org/record/13337536>
- Doğan, Y. (2013). *Türkçe öğretimi el kitabı*. (3. Baskı, s. 149-175) içinde. Pegem Akademi.
- Doğan, Y. (2019). Dinleme/izleme becerisi İle Türkçe dersi öğretim programı'nda bu becerinin geliştirilmesi için önerilen yöntemlere yönelik bir analiz. *Milli Eğitim Dergisi*, 48(1), 31-56.
- Doğan, Y. (2020). *Dinleme eğitimi* (7. Baskı). Pegem Yayıncılık.
- Eğmir, E. (2023). *Eleştirel düşünme becerisi öğretimi: ortaokul öğrencileri için bir program tasarısı* (3. Baskı). Pegem Akademi Yayınları.
- Elder, L., ve Paul, R. (2013). *Eleştirel düşünme: öğrenmenizi ve hayatınızı kontrol altına almak için araçlar* (3. Baskı). (E. Aslan, G. Sarı, Çevç),Nobel Yayıncılık(Orijinal eserin basım tarihi 2013, 3. Baskı).
- Epçaçan, C. (2013). Temel bir dil becerisi olarak dinleme ve dinleme eğitimi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Türkçenin Eğitimi Öğretimi Özel Sayısı*, 6(11), s.331-352.

- Erginer, A ve Erginer, E. (2023). Cumhuriyet'in 100. yılında dünya ölçeğinde Türk çocuklarının okuma becerileri: PISA ve üzerinde düşünmemiz gerekenler. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26(49-1), s.49-62.
- Erkek, G. (2020). *Ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin eleştirel dinleme becerilerinin geliştirilmesi* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Uşak Üniversitesi.
- Ertürk, E. (2019). *CoRT 1 düşünme programının ilköğretim 6.sınıf "vücudumuzdaki sistemler" ünitesinde kullanımı* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Fisher, R. (2022). Çocuklara düşünmeyi öğret (1. Baskı). (Z.N. Baysal, E. Sarıcan, Çev). Kitabevi (Orijinal eserin basım 2. Baskı).
- Gündüz, O. ve Şimşek, T. (2014). *Anlama teknikleri 2 uygulamalı dinleme eğitimi el kitabı* (2. Baskı). Grafiker Yayınları.
- Güneş, F. (2012). Öğrencilerin düşünme becerilerini geliştirme. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (32), s.127-146.
- Güneş, F. (2013). *Türkçe öğretimi yaklaşım ve modeller*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Güneş, F. (2014). Konuşma öğretimi yaklaşım ve modelleri. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(1), s.1-27.
- Güneş, G. (2019). *Eleştirel düşünme temelli dinleme/izleme eğitiminin eleştirel dinleme/izlemeye etkisi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Güzel, İ. (2022). *Eleştirel düşünme becerisi öğretiminin ortaokul öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerine ve Türkçe dersine yönelik tutumlarına etkisi* (Doktora Tezi). İnönü Üniversitesi.
- İplikçi, H. G. (2015). Reklamlarda tüketiciyi ikna etmek için kullanılan stratejiler ve reklam örnekleri. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 7(1), s.65-77.
- Kalaycı, N., ve Yıldırım, N. (2020). Türkçe dersi öğretim programlarının karşılaştırmalı analizi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 10(1), 238-262. <https://doi.org/10.24315/tred.580427>
- Kan, H.(2023). *Öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik sınıf içi uygulamaların 21. yüzyıl öğreten becerileri bağlamında incelenmesi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Gaziantep Üniversitesi.
- Kaplan, A., & Yurt, E. M. (2021). Görünür düşünme yaklaşımı ve fen öğretimine entegrasyonu. *Journal of Sustainable Education Studies*, 2(4), s.35-52.
- Karatay, H. (2007). Dil edinimi ve değer öğretimi sürecinde masalın önemi ve işlevi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(3), s.463-477.
- Kaynak, N. B. (2020). Sosyal medya uygulamalarında çocukları hedef alan reklamlar: Youtube üzerine bir inceleme [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Erciyes Üniversitesi.
- Kıran, Ö. (2021). Lise ve üniversite öğrencilerinin medya araçları kullanımlarının karşılaştırmalı analizi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(24), s.93-115.
- Kiraz, B. (2022). *Eleştirel düşünme becerisini geliştirme açısından Türkçe ders kitapları üzerine bir inceleme* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Kemiksiz, Ö. (2015). Türkçe öğretiminde eleştirel dinleme. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(2), s.299-316.
- Kuru, G. (2023). *İlkokul sosyal bilgiler dersinde düşünme programı kullanılmasının öğrencilerin eleştirel düşünme düzeylerine etkisi: karma yöntem çalışması* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. İstanbul Üniversitesi.

- Karabacak, H. (2011). *İlköğretim öğrencilerinin eleştirel düşünme becerileri ve beşinci sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeyi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Kuru, G. (2023). *İlkokul sosyal bilgiler dersinde düşünme programı kullanılmasının öğrencilerin eleştirel düşünme düzeylerine etkisi: karma yöntem çalışması* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Kurudayıoğlu, M. (2003). Konuşma eğitimi ve konuşma becerisini geliştirmeye yönelik etkinlikler. *Türklük Bilimi Araştırmaları, Türkçe'nin Öğretimi Özel Sayısı*, 13, s.287-309.
- Kurudayıoğlu, M., ve Soysal, T. (2018). 2018 Türkçe dersi öğretim programı kazanımlarının 21. yüzyıl becerileri açısından incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), s.483-496.
- Lüle, Mert, E. (2014). Türkçenin eğitimi ve öğretiminde dört temel dil becerisinin geliştirilmesi sürecinde kullanılabilecek etkinlik örnekleri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 2(1), s.23-48. <https://doi.org/10.16916/aded.47575>
- Maden, S., ve Durukan, E. (2011). Türkçe öğretmeni adaylarının dinleme stillerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(4), s.101- 112.
- MEB (Komisyon) (2006). *İlköğretim Türkçe dersi (6, 7, 8. Sınıflar) öğretim programı*. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- MEB. (2017). *İlköğretim Türkçe dersi öğretim programı ve kılavuzu (1-8. Sınıflar)*. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- MEB, (2018). *Türkçe dersi öğretim programı*. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- MEB, (2018). *Medya okuryazarlığı öğretim programı(7 veya 8. Sınıflar)* Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- MEB, (2019). *Türkçe dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1,2,3,4,5,6,7 ve 8. sınıflar)*. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları
- MEB, (2023). *21. yüzyıl becerileri ve değerlere yönelik araştırma raporu*. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- MEB (2024). *Ortaokul Türkçe dersi öğretim programı (5-8. sınıflar)*. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Mulej, N., ve Mifsud, M. (2011). Edward de Bono's direct teaching of thinking (CoRT): Coming to Slovenian schools. In *6th International Conference on Social Responsibility and Current Challenges 2011: Youth in Focus of World Changes, Maribor, Slovenia* (Conference Proceedings Abstracts).
- Nosich, G. M. (2022). *Disiplinler arası eleştirel düşünme rehberi* (5. Baskı)(B. Aybek Çev.). Anı Yayıncılık (Orijinal eserin basım tarihi 2001, 4. Baskı).
- Orhan, A. (2021). *Farklı yaklaşımlarla yürütülen eleştirel düşünme öğretiminin lise öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerine, eğilimlerine ve çevresel tutumlarına etkisi* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Düzce Üniversitesi.
- Osta, M. (2024). *Eleştirel düşünme temelli etkinliklerin öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerine etkisi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Balıkesir Üniversitesi.
- Özaksoy, B. (2023). *Post truth bağlamında kişiselleştirme algoritmaları üzerine bir araştırma: sosyal medyada etkileşim yoluyla keşif* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi.

- Özbay, M. (2005). *Bir dil becerisi olarak dinleme eğitimi*. Akçağ Yayınları.
- Paul, Richard. Linda Elder. (2013). *Kritik Düşünce* (1. Baskı)(A.Esra Aslan ve Gamze Sart Çev.). Nobel Akademik Yayıncılık. (3. Baskı).
- Potur, Ö. (2014). Türkçe derslerinde eleştirel okuryazarlık. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 2(4), 32-49. <https://doi.org/10.16916/aded.07689>
- Ruggiero, V., R. (2017). *Eleştirel düşünme için bir rehber*(1. Baskı)(Çağdaş Dedeoğlu Çev.). Alfa Yayıncılık.
- Rost, M. (2002). Listening tasks and language acquisition. *Pearson Education*.
- Semerci, Ç. (2003). Eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 28(127), s.64-70.
- Şahin, M., Şahin, G. (2016). Geleneksel medyanın yeni rakibi: Yeni medya ve canlı yayınlar. *Yeni Medya*, 1, s.50-63.
- TDK (2011). Türkçe sözlük (11. baskı), Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Trace, J. (2013). Designing A Task Based Critical Listening Construct For Listening Assessment. *Second Language Studies*, 32 (1), p.59-111.
- Türkben, M. (2024). *Ortaokul öğrencilerinin eğlence amacına duyarlı medya okuryazarlıkları: eleştirel okuma ve dinleme/izleme öz yeterliklerinin yordayıcı rolü* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Trabzon Üniversitesi
- Uçak, S., ve Erdem, H. H. (2020). Eğitimde yeni bir yön arayışı bağlamında “21. yüzyıl becerileri ve eğitim felsefesi”. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 76-93. <https://doi.org/10.29065/usakead.690205>
- Yalçın, A. (2018). *Son bilimsel gelişmeler ışığında türkçe öğretim yöntemleri*. (Genişletilmiş 4. baskı) Akçağ Yayınları.
- Yang, T. C. (2012). Cultivating critical thinkers: Exploring transfer of learning from pre-service teacher training to classroom practice, *Teaching and Teacher Education*, 28, 1116-1130.
- Yanık, A. (2016). Yeni Medya Nedir Ne Değildir?. *Journal of International Social Research*, 9(45).
- Yazıcı, F., ve Kaynak, N., B. (2024). Sosyal medya uygulamaları ve çocuk odaklı reklamlar: youtube üzerine bir inceleme. *Sosical Sciences Studies Journal*, 6 (65), s.2828-2843 <http://dx.doi.org/10.26449/sssj.2455>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (Genişletilmiş 9. baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, V., E. (2019). Dinleme becerisinin geliştirilmesi çerçevesinde yeni arayışlar ve teknikler. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 48, 279-290.
- Yılmaz, D., ve R. (2021). Medyanın Çocuklar Üzerindeki Etkileri ve Kullanımına İlişkin Öneriler. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 14(4), s.486-494. <https://doi.org/10.46483/deuhfed.829839>

EKLER

EK-1 ETİK İZİN

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulu

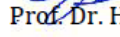
Bilge TOMBAK

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi

Sayın Bilge TOMBAK,

“Eleştirel Dinleme Eğitiminin Medya Metinlerini Anlama ve Eleştirmeye Etkisi ” adlı İnsan Araştırmaları Etik Kuruluna yapmış olduğunuz başvurunuz (Protokol NO. 2024/256) kurulumuzun 04.07.2024 tarihli ve 2024/07 toplantısında değerlendirilerek etik olarak **uygun bulunmuştur**. Bilgilerinize sunarız.

 Prof. Dr. Hamit COŞKUN (Başkan)

EK-2 ARASTIRMA İZNİ

[Redacted] Ortaokulu Müdürlüğüne

Başvuru No: MEB.TT.2024.001928

Uygulama Yapılacak MEB Teşkilatının Kurum Kodu: [Redacted]

T.C. Kimlik No: [Redacted]

Adı Soyadı: BİLGE TOMBAK

Araştırmamanın Adı: Eleştirel Dinleme Eğitiminin Medya Metinlerini Anlama ve Eleştirmeye Etkisi

Araştırmamanın Niteliği: Yüksek Lisans Tezi

Araştırmamanın Örneklem / Çalışma Grubu: Öğrenci

Uygulama Yapılacak MEB Teşkilatı: A [Redacted] Ortaokulu

Uygulama Yapılacak Birim: Ortaokul

Uygulama Yapılacak İl: DÜZCE

Veri Toplama Aracının Başlığı: Eleştirel Düşünme Ölçek Takımı, Öğrenci Günlüğü

Araştırma Uygulama İzninin Kabul Tarihi: 28.09.2024

Araştırmamanın Uygulama İzninin Bitiş Tarihi: 28.09.2025

Yukarıda kimliği yazılı araştırmacı "Araştırma Uygulama İzinleri Genelgesine (2024/41)" göre belirtilen kapsamda araştırmasını yapmayı taahhüt etmiştir. Araştırmacının bilgi ve belgelerinin uygunluğu kontrol edilmiş olup araştırma uygulama izni DÜZCE İl Millî Eğitim Müdürlüğü tarafından onaylanmıştır.

NOT: Okul/kurum yöneticileri tarafından "Araştırma Uygulama İzni" belgesinin ve veri toplama araçlarının (araçlardaki maddelerinin) modülde yer alan belge ve araçlarla aynı olduğu kontrol edilmelidir. Belgeler aynı olmadığı durumda araştırma uygulama izni verilmeyecektir.

* Başvuru detayını görüntülemek ve belgeyi doğrulamak için 'https://arastirmaizinleri.meb.gov.tr/belge-dogrula' bağlantısını kullanınız.

- Araştırma Uygulama İzinleri Başvuru ve Değerlendirme Sistemi -

EK-3 ÖLÇEK İZİNİ

Ölçek İzni

Gelen kutusu

ben 30 May

23:06 (0 dakika önce) Alıcı: benSayın Mehmet Kaa...

MEHMET KAAN... 30 May

alıcı: ben ✓

Bilge öğretmenim merhaba, "Eleştirel Düşünme Ölçekleri Takımı"nı atıf yapmak kaydıyla tabii ki kullanabilirsiniz, kolaylıklar dilerim...
Halit hocama selamlar...

Kimden: [Redacted]

Kime: [Redacted] 30/05/24 - 11:38

Konu: Ölçek İzni

...

ben 30 May

alıcı: MEHMET ✓

Çok teşekkürler sayın hocam, selamınızı hocama iletirim. İyi çalışmalar.

30 May 2024 Per, saat 12:12 tarihinde MEHMET KAAN DEMİR [Redacted] şunu yazdı:

EK-4 ELEŞTİREL DÜŞÜNME –ANALİZ ÖLÇEĞİ

1’ den 8’ e kadar olan sorularda her bir sorunun yanında verilen 2 ifadeyi doğru olarak kabul edin. Daha sonra bu iki ifadeden çıkan sonuç verilmiştir. Bu sonucun verilen 2 ifadeye göre Doğru ya da Yanlış olduğuna karar verip cevabı uygun boşluğa “X” koyarak belirtin.

1. Yandaki 2 ifadeyi doğru olarak kabul et. - Bütün canlıların suya ihtiyacı vardır.
- Çiçeklerin suya ihtiyacı vardır.

Sonuç: <u>Çiçekler canlıdır.</u>		DOĞRU		YANLIŞ
Bu sonuç, doğru mudur, yanlış mıdır?				

- 2- Yandaki 2 ifadeyi doğru olarak kabul et. - Bütün uçaklar uçar.
- Bisikletler uçamaz.

Sonuç: <u>Bisikletler uçaktır.</u>		DOĞRU		YANLIŞ
Bu sonuç, doğru mudur, yanlış mıdır?				

- 3- Yandaki 2 ifadeyi doğru olarak kabul et. - İçilen her şey sağlık için yararlı değildir.
- Sigara içilir.

Sonuç: <u>Sigara sağlık için yararlıdır.</u>		DOĞRU		YANLIŞ
Bu sonuç, doğru mudur, yanlış mıdır?				

- 4- Yandaki 2 ifadeyi doğru olarak kabul et. -Bütün 5. sınıf öğrencileri sosyal bilgiler dersi alır.
- Arda 5. sınıf öğrencisidir.

Sonuç: <u>Arda sosyal bilgiler dersi almaz.</u>		DOĞRU		YANLIŞ
Bu sonuç, doğru mudur, yanlış mıdır?				

- 5- Yandaki 2 ifadeyi doğru olarak kabul et. - Bütün öğrenciler derslerini geçer.
- Emre hayat bilgisi dersinden geçmiştir.

Sonuç: <u>Emre öğrenci değildir.</u>		DOĞRU		YANLIŞ
Bu sonuç, doğru mudur, yanlış mıdır?				

6. Yandaki 2 ifadeyi doğru olarak kabul et. - Bütün evler balkonludur.
- Bütün balkonlarda çiçek vardır.

Sonuç: <u>Bütün evlerde çiçek vardır.</u>		DOĞRU		YANLIŞ
Bu sonuç, doğru mudur, yanlış mıdır?				

- 7- Yandaki 2 ifadeyi doğru olarak kabul et. - Bütün parfümler güzel kokar.
- “X” parfüm değildir.

Sonuç: <u>“X” güzel kokar.</u>		DOĞRU		YANLIŞ
Bu sonuç, doğru mudur, yanlış mıdır?				

8. Yandaki 2 ifadeyi doğru olarak kabul et. - Bütün futbolcular Galatasaray’ da oynar.
- Fatih futbolcu değildir.

Sonuç: <u>Fatih Galatasaray’ da oynamaz.</u>		DOĞRU		YANLIŞ
Bu sonuç, doğru mudur, yanlış mıdır?				

EK-5 ELEŞTİREL DÜŞÜNME –DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ

1' den 9' a kadar olan sorularda her bir soruda verilen görüşü doğru kabul edin. Daha sonra bu görüşün altında bulunan ifadenin, doğru olarak kabul ettiğiniz görüşü Destekleyip Desteklemediğine karar verip cevabınızı uygun boşluğa X koyarak belirtin.

1- Futbolda seyirci tuttuğu takımı her zaman alkışlamalıdır. (Bu görüşü doğru olarak kabul edin)

<u>Maçlarda oyuncular alkışa çok ihtiyacı duyarlar.</u> Bu cümle yukarıdaki görüşü destekler mi?	DESTEKLER	DESTEKLEMEZ
---	-----------	-------------

2- Futbolda seyirci tuttuğu takımı her zaman alkışlamalıdır. (Bu görüşü doğru olarak kabul edin)

<u>Seyirci, sadece oynanan oyunu beğendiği zaman takımı alkışlar.</u> Bu cümle yukarıdaki görüşü destekler mi?	DESTEKLER	DESTEKLEMEZ
---	-----------	-------------

3- Uçakla seyahat etmek arabayla seyahat etmekten çok daha tehlikelidir. (Bu görüşü doğru olarak kabul edin)

<u>Alkolü sürücüler arabalarda daha çok kazaya sebep olurlar.</u> Bu cümle yukarıdaki görüşü destekler mi?	DESTEKLER	DESTEKLEMEZ
---	-----------	-------------

4- Uçakla seyahat etmek arabayla seyahat etmekten çok daha tehlikelidir. (Bu görüşü doğru olarak kabul edin)

<u>Araba kazalarında uçak kazalarından daha çok kişi ölmektedir.</u> Bu cümle yukarıdaki görüşü destekler mi?	DESTEKLER	DESTEKLEMEZ
--	-----------	-------------

5- Bilgisayarlar insan hayatına büyük kolaylıklar getirmektedir. (Bu görüşü doğru olarak kabul edin)

<u>Bilgisayarlar çok sık bozulmaktadır.</u> Bu cümle yukarıdaki görüşü destekler mi?	DESTEKLER	DESTEKLEMEZ
---	-----------	-------------

6- Bilgisayarlar insan hayatına büyük kolaylıklar getirmektedir. (Bu görüşü doğru olarak kabul edin)

<u>İnsanlar işlerini bilgisayarlar sayesinde çok kısa sürede hallederler.</u> Bu cümle yukarıdaki görüşü destekler mi?	DESTEKLER	DESTEKLEMEZ
---	-----------	-------------

7- Televizyon programları insanlar için çok yararlıdır. (Bu görüşü doğru olarak kabul edin)

<u>Televizyon programları insanlara faydalı bilgiler öğretirler.</u> Bu cümle yukarıdaki görüşü destekler mi?	DESTEKLER	DESTEKLEMEZ
--	-----------	-------------

8- Televizyon (TV) programları insanlar için çok yararlıdır. (Bu görüşü doğru olarak kabul edin)

<u>Televizyon izlemek insanları tembelliğe alıştırır.</u> Bu cümle yukarıdaki görüşü destekler mi?	DESTEKLER	DESTEKLEMEZ
---	-----------	-------------

9- Spor yapmak insanı daha sağlıklı yapar. (Bu görüşü doğru olarak kabul edin)

<u>İnsanlar spor yaparak sakatlanırlar.</u> Bu cümle yukarıdaki görüşü destekler mi?	DESTEKLER	DESTEKLEMEZ
---	-----------	-------------

EK-6 ELEŞTİREL DÜŞÜNME –ÇIKARIM ÖLÇEĞİ

1' den 8' e kadar olan sorularda her soruda bir bilgi verilmiştir. Bu bilgiyi okuduktan sonra verilen bilginin altında yazan cümlelerin, verilen bilgiye göre Doğru ya da Yanlış olduğuna karar verip cevabınızı uygun boşluğa X koyarak belirtin.

1. Ülkemizde okuma yazma bilen insan sayısı her geçen yıl artmaktadır.

<u>Ülkemizde okuyup yazan insan sayısı geçen yıl, bu yılından daha azdır.</u> Bu çıkarım, yukarıdaki bilgiye göre doğru mudur?		DOĞRU	YANLIŞ
---	--	-------	--------

2. Ülkemizde okuma yazma bilen insan sayısı her geçen yıl artmaktadır.

<u>Ülkemizde bu yıl, önceki yıllardan daha az insan okula gitmektedir.</u> Bu çıkarım, yukarıdaki bilgiye göre doğru mudur?		DOĞRU	YANLIŞ
--	--	-------	--------

3. Ülkemizde okuma yazma bilen insan sayısı her geçen yıl artmaktadır.

<u>Ülkemizde okuma yazma bilmeyenlerin sayısı sürekli azalmaktadır.</u> Bu çıkarım, yukarıdaki bilgiye göre doğru mudur?		DOĞRU	YANLIŞ
---	--	-------	--------

4. Ülkemizde okuma yazma bilen insan sayısı her geçen yıl artmaktadır.

<u>Ülkemizde bu yıl önceki yıllara göre okul sayısı azalmıştır.</u> Bu çıkarım, yukarıdaki bilgiye göre doğru mudur?		DOĞRU	YANLIŞ
---	--	-------	--------

5. Ülkemizde okuma yazma bilen insan sayısı her geçen yıl artmaktadır.

<u>Ülkemizde okuma yazma öğrenmek zorlaşmıştır.</u> Bu çıkarım, yukarıdaki bilgiye göre doğru mudur?		DOĞRU	YANLIŞ
---	--	-------	--------

6. Ülkemizde hastalıktan ölen insan sayısı her geçen yıl azalmaktadır.

<u>Ülkemizde her yıl sağlık hizmetleri daha çok iyileşmektedir.</u> Bu çıkarım, yukarıdaki bilgiye göre doğru mudur?		DOĞRU	YANLIŞ
---	--	-------	--------

7. Ülkemizde hastalıktan ölen insan sayısı her geçen yıl azalmaktadır.

<u>Ülkemizde her geçen yıl doktor sayısı azalmaktadır.</u> Bu çıkarım, yukarıdaki bilgiye göre doğru mudur?		DOĞRU	YANLIŞ
--	--	-------	--------

8. Ülkemizde hastalıktan ölen insan sayısı her geçen yıl azalmaktadır.

<u>Ülkemizde her geçen yıl ölen insan sayısı artmaktadır.</u> Bu çıkarım, yukarıdaki bilgiye göre doğru mudur?		DOĞRU	YANLIŞ
---	--	-------	--------

EK-7 ELEŞTİREL DÜŞÜNME –YORUMLAMA ÖLÇEĞİ

ARDA' NIN BİR GÜNÜ

Arda, ilköğretim 5. sınıf öğrencisidir. O gün, okuldan eve geldiğinde annesi ona bir alış-veriş listesi vermişti. Listede ekmek, gazete, yumurta, peynir, zeytin ve kıyma vardı. Arda, hemen markete gitti. 1 YTL' lik ekmek, 2 YTL' lik yumurta, 2 YTL' lik peynir ve 2 YTL' lik de zeytin aldı. Ardından gazete bayisinden 2 gazete aldı. Sonra köşedeki kasaba gitti ve 6,5 YTL' lik kıyma aldı. Böylece, annesinin verdiği listedeki her şeyi almıştı. Cebinde 1YTL arttığını görünce tekrar markete uğrayıp kendine o parayla çikolata aldı ve eve geldi.

Eve geldiğinde annesi, Arda' nın aldıklarını kontrol etti. Her şeyi aldığını gördü, fakat istediği gazetelerden farklı gazeteleri aldığını fark etti. Arda, dalgınlıkla Milliyet ve Hürriyet gazetelerini almıştı, hâlbuki evlerinde Sabah ve Akşam gazeteleri okunurdu. Annesi, para artıp artmadığını sorduğunda Arda, hiç para artmadığını söyledi. Bu arada telefon çaldı ve telefonu Arda açtı. Babaannesiydi arayan ve “*Evde iseler onlara ziyarete geleceklerini*” söylemişti. Arda çok mutlu oldu babaannesinin evlerine gelecek olmasından. Bunun üzerine annesi, Arda' ya tekrar para verip taze çekirdek, leblebi, fıstık, badem, meyve suyu ile kuru pasta almasını ve aldığı gazeteleri değiştirmesini söyledi. Arda, koşarak evden çıktı. Çünkü babaannesi gelmeden Arda' nın alış-verişini bitirmesi gerekiyordu. Önce gazete bayisine gitti ve gazeteleri değiştirdi. Sonra kuruyemişçiye uğradı ve toplam 1 kilogramlık çekirdek, leblebi, fıstık ve badem aldı. Oradan markete geçti ve 1 litrelik şeftali suyu aldı. Son olarak da pastaneden 2 kilogramlık kuru pasta aldı ve “*oh bee, bu alışverişten de bütün mahalle esnafları para kazandı, ama keşke bir kardeşim olsaydı da, alış-verişlere o gitseniydi*” diye söylene söylene eve döndü.

Arda, eve geldikten 15 dakika sonra babaannesi ve halası Arda' lara geldi. Arda' nın kuzenleri Doğukan ve Emre de öğlenci olduklarından onlardan 15 dakika sonra Arda' lara geldiler. Çünkü okuldan yeni çıkmışlardı. Doğukan, Emre ve Arda hemen bilgisayarın başına geçtiler. Yarımşar saat oynadıktan sonra bahçeye inip top oynadılar. Arda, 2 alış-veriş macerası sonrası çok yorulduğu için kaleye geçti. Doğukan ve Emre, Arda' nın halasının çocukları olduğu için kardeş gibiydiler ve çok iyi anlaşıyorlardı. 1 saat top oynadıktan sonra eve dönüp TV izlediler...

1' den 10' a kadar olan soruları yukarıda verilen “Arda' nın Bir Günü” başlıklı metni dikkatli okuduktan sonra metne göre cevaplayın. Her bir sorunun altında 4 seçenek verilmiştir. Doğru bulduğunuz seçeneği işaretleyin.

1. Sence annesi niçin sürekli alış-verişe Arda' yı göndermektedir?

- a- Arda, ilköğretim 5. sınıf öğrencisi olduğu için.
- b- Arda, okuldan çıktıktan sonra alış-veriş yapmayı çok sevdiği için.
- c- Arda, alış-verişlerde hiç hata yapmadığı için.
- d. Arda' nın başka kardeşi olmadığı için.

2. Sence niçin Arda annesinin istediğinden farklı gazeteleri almıştır?

- a- Parası o gazeteleri almaya yettiği için.
- b- Annesinin istediği gazeteleri sevmediği için.
- c- Kendi aldığı gazeteleri okumayı sevdiği için.
- d. Gazeteleri alırken dalgın olduğu için.

3. Sence niçin annesi, para artıp artmadığını sorduğunda Arda, hiç para artmadığını söyledi?

- a- Yalan söylemeyi sevdiği için.
- b- Hesap yapmayı bilmediği için.
- c. Hiç para artmadığı için.
- d- Çikolata aldığını unuttuğu için.

4. Sence neden Doğukan, Emre ve Arda farklı zamanlarda okuldan çıkmışlardı?

- a- Okulları farklı olduğu için.
- b- Arda sabahçı, Doğukan ve Emre de öğlenci oldukları için.
- c- Sınıfları farklı olduğu için.
- d- Doğukan ve Emre sabahçı, Arda da öğlenci olduğu için.

5. Arda' nın annesi, Arda' nın babaannesinin geleceğini öğrendikten sonra neden Arda' yı bir daha alış-verişe gönderdi?

- a- Arda' nın yanlış aldığı gazeteleri değiştirmesi için.
- b- Arda' nın babaannesini daha iyi ağırlamak için.
- c- Evde taze çekirdek, leblebi, fıstık, badem, meyve suyu ile kuru pasta olmadığı için.
- d- Arda' nın babaannesi taze çekirdek, leblebi, fıstık, badem, meyve suyu ile kuru pastayı çok sevdiği için.

6. Arda, neden ilk alışverişte gazete ve kıyama, ikinci alışverişte de kuruyemiş ve kurupastayı marketten almamıştır?

- a- Arda' nın canı öyle istediği için.
- b- Kasapta, kuruyemişçide ve pastanede daha taze ürünler satıldığı için.
- c- Markette gazete, kıyama, kuruyemiş ve kurupasta satılmadığı için.
- d- Arda, yaptığı alış-verişlerde bütün mahalle esnafının para kazanmasını istediği için.

7. Doğukan ve Emre, niçin Arda' yla çok iyi anlaşıyorlardı?

- a- Akraba oldukları için.
- b- Çocuk oldukları için.
- c- Misafir oldukları için.
- d- Birlikte oyun oynadıkları için.

8. Sence niçin Arda ikinci alış-verişini koşarak yaptı?

- a- Koşmayı çok sevdiği için.
- b- Her işini hızlı yapmayı sevdiği için.
- c- Babaannesi evlerine geleceği için.
- d- Ders çalışacağı için.

9. Sence niçin ilk alış-veriş sonunda annesi, Arda'nın aldıklarını kontrol etmesine rağmen ikincisinde kontrol etmedi?

- a- Unuttuğu için.
- b- Arda' nın babaannesi geleceğinden hazırlık yaptığı için.
- c- Arda' ya güvendiği için.
- d- Arda' nın ikinci kez yanlış gazeteleri almayacağını düşündüğü için.

10. Babaannesi niçin gelmeden önce Arda' ları telefonla aradı?

- a- Evde olup olmadıklarını öğrenmek için.
- b- Hatırlarını sormak için.
- c- Bir şey isteyip istemediklerini öğrenmek için.
- d- Arda' yla konuşmak için.

EK-8 ELEŞTİREL DÜŞÜNME – AÇIKLAMA ÖLÇEĞİ

ARDA' NIN BİR GÜNÜ

Arda, ilköğretim 5. sınıf öğrencisidir. O gün, okuldan eve geldiğinde annesi ona bir alış-veriş listesi vermişti. Listede ekmek, gazete, yumurta, peynir, zeytin ve kıyma vardı. Arda, hemen markete gitti. 1 YTL' lik ekmek, 2 YTL' lik yumurta, 2 YTL' lik peynir ve 2 YTL' lik de zeytin aldı. Ardından gazete bayisinden 2 gazete aldı. Sonra köşedeki kasaba gitti ve 6,5 YTL' lik kıyma aldı. Böylece, annesinin verdiği listedeki her şeyi almıştı. Cebinde 1YTL arttığını görünce tekrar markete uğrayıp kendine o parayla çikolata aldı ve eve geldi.

Eve geldiğinde annesi, Arda' nın aldıklarını kontrol etti. Her şeyi aldığını gördü, fakat istediği gazetelerden farklı gazeteleri aldığını fark etti. Arda, dalgınlıkla Milliyet ve Hürriyet gazetelerini almıştı, hâlbuki evlerinde Sabah ve Akşam gazeteleri okunurdu. Annesi, para artıp artmadığını sorduğunda Arda, hiç para artmadığını söyledi. Bu arada telefon çaldı ve telefonu Arda açtı. Babaannesiydi arayan ve *“Evde iseler onlara ziyarette geleceklerini”* söylemişti. Arda çok mutlu oldu babaannesinin evlerine gelecek olmasından. Bunun üzerine annesi, Arda' ya tekrar para verip taze çekirdek, leblebi, fıstık, badem, meyve suyu ile kuru pasta almasını ve aldığı gazeteleri değiştirmesini söyledi. Arda, koşarak evden çıktı. Çünkü babaannesi gelmeden Arda' nın alış-verişini bitirmesi gerekiyordu. Önce gazete bayisine gitti ve gazeteleri değiştirdi. Sonra kuruyemişçiye uğradı ve toplam 1 kilogramlık çekirdek, leblebi, fıstık ve badem aldı. Oradan markete geçti ve 1 litrelik şeftali suyu aldı. Son olarak da pastaneden 2 kilogramlık kuru pasta aldı ve *“oh bee, bu alışverişten de bütün mahalle esnafları para kazandı, ama keşke bir kardeşim olsaydı da, alış-verişlere o gitseydi”* diye söylene söylene eve döndü.

Arda, eve geldikten 15 dakika sonra babaannesi ve halası Arda' lara geldi. Arda' nın kuzenleri Doğukan ve Emre de öğlenci olduklarından onlardan 15 dakika sonra Arda' lara geldiler. Çünkü okuldan yeni çıkmışlardı. Doğukan, Emre ve Arda hemen bilgisayarın başına geçtiler. Yarımşar saat oynadıktan sonra bahçeye inip top oynadılar. Arda, 2 alış-veriş macerası sonrası çok yorulduğu için kaleye geçti. Doğukan ve Emre, Arda' nın halasının çocukları olduğu için kardeş gibiydiler ve çok iyi anlaşıyorlardı. 1 saat top oynadıktan sonra eve dönüp TV izlediler...

1' den 10' a kadar olan soruları yukarıda verilen ve okuduğunuz “Arda' nın Bir Günü” başlıklı metne göre cevaplayın. Her bir sorunun altında 4 seçenek verilmiştir. Doğru bulduğunuz seçeneği işaretleyin.

1. Arda yaptığı alış-verişlerde en çok nereye uğramıştır?

- a- Kasaba uğramıştır.
- b- Gazete bayisine uğramıştır.
- c. Markete uğramıştır.
- d- Kuruyemişçiye uğramıştır.

2. Doğukan, Emre ve Arda toplam kaç saat oyun oynamışlardır?

- a- 1 saat oyun oynamışlardır.
- b- 2 saat oyun oynamışlardır.
- c. 2.5 saat oyun oynamışlardır.
- d- 1.5 saat oyun oynamışlardır.

3. Arda, okuldan eve geldikten sonra toplam kaç kere dışarı çıkmıştır?

- a- 1 kere dışarı çıkmıştır.
- b- 2 kere dışarı çıkmıştır.
- c. 3 kere dışarı çıkmıştır.
- d- 4 kere dışarı çıkmıştır.

4. Doğukan ve Emre ile Arda arasındaki akrabalık bağı nedir?

- a- Arda'nın babasıyla Doğukan ve Emre'nin anneleri kardeşlerdir.
- b- Arda'nın annesiyle Doğukan ve Emre'nin babaları kardeşlerdir.
- c- Arda'nın babasıyla Doğukan ve Emre'nin babaları kardeşlerdir.
- d- Arda'nın annesiyle Doğukan ve Emre'nin anneleri kardeşlerdir.

5. Arda'nın yaptığı ilk alış-verişte aldığı ürünlerin hangisi annesinin verdiği listede yoktu?

- a- Ekmek yoktu.
- b- Kırma yoktu.
- c- Yumurta yoktu.
- d- Çikolata yoktu.

6. Arda, alış-verişlerinin hangisini fiyata (YTL) göre, hangisini ağırlığa (kilogram-litre) göre yapmıştır?

- a- İlk alış-verişini ağırlığa (kilogram-litre) göre, ikinci alış-verişini ise fiyata (YTL) göre yapmıştır.
- b- İlk alış-verişini fiyata (YTL) göre, ikinci alış-verişini de fiyata (YTL) göre yapmıştır.
- c- İlk alış-verişini ağırlığa (kilogram-litre) göre, ikinci alış-verişini de ağırlığa (kilogram-litre) göre yapmıştır.
- d- İlk alış-verişini fiyata (YTL) göre, ikinci alış-verişini ise ağırlığa (kilogram-litre) göre yapmıştır.

7. Annesi yanlış aldığı söylerince Arda hangi gazeteleri değiştirmeye gitti?

- a- Milliyet ve Sabah gazetelerini değiştirmeye gitti.
- b- Sabah ve Akşam gazetelerini değiştirmeye gitti.
- c- Hürriyet ve Akşam gazetelerini değiştirmeye gitti.
- d- Milliyet ve Hürriyet gazetelerini değiştirmeye gitti.

8. "Arda'nın Bir Günü" başlıklı metne göre Arda'nın mahallesinde bulunan esnaflar-ışyerleri hangileridir?

- a- Kasap, kuruyemişçi, pastane ve manav.
- b- Manav, gazete bayisi, kasap, kuruyemişçi ve pastane.
- c- Berber, gazete bayisi, kasap ve kuruyemişçi.
- d- Market, gazete bayisi, kasap, kuruyemişçi ve pastane.

9. Doğukan, Emre ve Arda bahçeye top oynamaya indiklerinde Arda neden kaleye geçmek istemiştir?

- a- Doğukan ve Emre öyle istediği için Arda kaleye geçmek istemiştir.
- b- Arda iki kere alış-verişe koşarak gittiğinden bir daha koşup yorulmamak için kaleye geçmek istemiştir.
- c- Arda futbolda her zaman kalecilik yaptığı için kaleye geçmek istemiştir.
- d- Bir kişinin oyun esnasında kaleye geçmesi gerektiği için Arda kaleye geçmek istemiştir.

EK-9 ELEŞTİREL DÜŞÜNME – ÖZ DEĞERLENDİRME

1' den 12' ye kadar olan sorularda çeşitli davranışlar sıralanmıştır. Bu davranışları yapıp yapmadığınızı ve ne sıklıkta yaptığınızı (her zaman – bazen – hiçbir zaman) uygun boşluğa X koyarak belirtin.

DAVRANIŞLAR		HER ZAMAN	BAZEN	HİÇBİR ZAMAN
1-	Birisi benim yaptığım işlemlerden farklı bir yol önerdiğinde düşünmeden reddederim.			
2.	Bir problemi çözerken birden fazla doğru yol bulmaya çalışırım.			
3-	Karar verirken duygularıma göre davranırım.			
4.	Çalışırken anlayamadığım şeyleri öğrenmek için çabalarım.			
5.	Kendi fikirlerim ile başkalarının fikirlerini karşılaştırırım.			
6-	Haklı olduğumu düşünürsem başkalarının fikirlerini dinlemem.			
7.	Sınavlarda hata yaptığımda nerede hata yaptığımı anlamaya çalışırım.			
8-	Zor durumda kaldığımda başkalarından yardım istemem.			
9.	Basit problemleri çözmek yerine, zor problemleri çözmeyi tercih ederim.			
10.	Yeni çözümler üretmeyi gerektiren problemlerle daha çok ilgilenirim.			
11-	Çok fazla düşünmemi gerektiren işlerden kaçarım.			
12-	Bir problemi çözerken, çözümün nasıl olacağını önce başka birine sorarım.			

EK-10 YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

Sevgili öğrencim,

Seninle eleştirel düşünme öğretimini gerçekleştirdik. Aşağıda bu dersi değerlendirmene yönelik yedi tane soru bulunmaktadır. Buradan elde ettiğim veriler eleştirel dinleme/izleme ile ilgili yürüttüğüm çalışmamda kullanılacaktır. Bunun için derste yapılan etkinlikler ve senin dersteki kazanımlarınla ilgili görüşlerini bu forma yazman gerekiyor. Fikirlerini benimle paylaştığın için şimdiden teşekkür ederim.

Bilge TOMBAK
Türkçe Öğretmeni

1. Bu uygulamalar sana neler kazandırdı?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Günlük yaşamında bu derste yaptığımız etkinliklerin sana nasıl bir katkı sağladığını düşünüyorsun? Öğrendiklerini nerelerde kullanabilirsiniz?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. Öğrendiğin şeylerin sana öğretilme sebebi nedir?

.....

.....

.....

.....

4. Bu derste yapılan çalışmalardan en çok neleri beğendiniz/beğenmediniz?

.....

.....

.....

.....

.....

5. Derste uygulanan eleştirel dinleme/izleme etkinlikleri 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe derslerinde kullanılmalı mı? Neden?

.....

.....

.....

.....

.....

6. Sınıfınızda uygulanan eleştirel dinleme/izleme etkinliklerinin eleştirel dinleme becerinize katkı sağladığını düşünüyor musunuz? Neden?

.....

.....

.....

.....

.....

7. Bu derste işlenen yöntem ve etkinlikleri önceki Türkçe derslerinle kıyasladığında ne gibi benzerlikler veya farklar görüyorsunuz?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

1 POTUR, Ö. (2014). *Ortaokul Türkçe Derslerinde Eleştirel Okuryazarlık Eğitimi*. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Doktora Tezi'nden uyarlanmıştır.

EK-11 CoRT 1 EĞİTİM PLANI 1 VE ÇALIŞMA KÂĞIDI

BİRİNCİ DERS PLANI: Fikirlerin Ele Alınış Yöntemi

Sınıf: 6

Ders: Düşünme Eğitimi

Konu: Fikirlerin Ele Alınış Yöntemi

Süre: 40 + 40 dakika

Amaç: Bir fikrin olumlu, olumsuz ve ilginç yönleri olduğunu kavrayabilme

Kazanım:

Bir fikrin olumlu, olumsuz ve ilginç yönleri olduğunu tespit eder.

Dinledikleriyle/izledikleriyle ilgili çıkarımda bulunur.

Dinlediklerini/izlediklerini kendi hayatı ve günlük hayatla karşılaştırır.

Hazırlık:

Ders öncesinde, işlenecek düşünme becerisine ilişkin öğrenci materyallerinin çoğaltılması sağlanır. Ayrıca, derste uygulanacak etkinliğin temel bileşenleri, öğrencilere sunulacak örnek uygulamalar ve bu etkinliğin kazandırmayı hedeflediği düşünme becerileri önceden belirlenerek akıllı tahta sunumları hazırlanır. Böylece derse sistemli bir giriş yapılması ve uygulamaların daha verimli yürütülmesi amaçlanır.

Derse Geçiş:

İşlenecek düşünme becerisine ilişkin öğrenci materyalleri dağıtılır. Önce öğrencilere “fikirlerin ele alınış yöntemi” becerisini örneklerle anlatılarak içeriği hakkında bilgi verilir ve beceriyi anlamlandırmaları için aşağıdaki uygulamalar yapılır.

Örnek-1: “Sınıflardan bütün sıralar ve masalar çıkarılmalıdır.”

Örnek-2: “Sınıflardaki pencerelerde cam yerine şeffaf plastik kullanılmalıdır.”

Verilen cümleler fikirlerin ele alınış yöntemi kapsamında tek tek örnekler vererek ve onların görüşleri alınarak konu öğrencilere kavratılmaya çalışılır. Uygulamalara geçmeden önce sınıf oturma düzeni 5 grup olacak şekilde düzenlenir. Gruplar zaman kaybetmemek için önceden belirlenir. Sınıf oturma düzeni sağlandıktan sonra uygulamalara geçilir.

Uygulama-1: “Bir kanunla bütün atık maddeler ayrıştırarak çöplere atılması zorunlu hale getirilmelidir.”

Bu uygulama konusu verildikten sonra her gruba 5 dakika süre verilerek bu süre içerisinde her grubun bu uygulamanın pozitif, negatif ve ilginç yanlarını yazmaları istenir. 5 dakika dolduktan sonra bir grup seçilir ve bu grubun bu uygulama ile ilgili olarak pozitif yöndeki düşüncelerini sıralaması istenir. Seçilen grup düşüncelerini söyledikten sonra diğer gruplar da aynı yöndeki farklı görüşlerini söyler. Daha sonra, bir başka grup aynı uygulama hakkındaki negatif yöndeki düşüncelerini belirtmek için seçilir ve diğer gruplarda yine negatif yönler ile ilgili eklemek istedikleri düşünceler varsa söylerler. Son olarak, bir başka grup da aynı uygulama konusu hakkındaki ilginç yöndeki düşüncelerini

söylemek için seçilir ve grup düşüncelerini açıkladıktan sonra yine diğer gruplar da bu konu hakkında farklı fikirleri varsa belirtirler.

Yukarıdaki birinci uygulama bittikten sonra aşağıdaki ikinci uygulama konusu verilir.

Uygulama-2 : “ Okullarda öğrencilerin formalarının üzerinde o günkü ruhsal durumunun iyi ya da kötü olduğu yazılı olan bir kart taşınmalıdır.”

Verilen konu doğrultusunda öğrencilerin 5 dakika içerisinde fikirlerin ele alınış yönlerine ikişer görüş yazmaları istenir. Öğretmen kendi belirlediği yönleri not alır. Grup sözcüleri süre bittikten sonra belirledikleri yönleri paylaşır. Birbirlerinin fikirleri hakkında diğer öğrencilerin görüşleri alınır. Paylaşma işlemi bittikten sonra diğer uygulamaya geçilir.

Uygulama-3: “Her yıl yaz tatili başlayınca bütün öğrencilere 60 gün çalışma zorunluluğu getirilmelidir.” Verilen konu doğrultusunda öğrencilerin 5 dakika içerisinde fikirlerin ele alınış yönlerinden birine örnekler bulması istenir. Birbirlerinin fikirleri hakkında diğer öğrencilerin görüşleri alınır.

Uygulamanın ardından, öğrencilerin fikirlerin ele alınış yöntemi basamağını değerlendirmeleri ve beceriyi kavrayabilmeleri için bir tartışma başlatılır. Öğrencilere,

1. “Bu beceriyi hayatımızda en fazla ne zaman uygulayabiliriz? Genelde hangi yönünü alırız?”
2. “Fikirleri bu şekilde ayrıntılı incelemek önemli midir?”
3. “Fikirlerin ele alınış yöntemi basamağını herkes rahatlıkla uygulayabilir mi?”

gibi sorular doğrultusunda tartışma başlatılır ve fikirlerin ele alınış yöntemi basamağı konusu toparlanır.

Değerlendirme:

Gelecek hafta olan derse bu beceriyi anlayıp anlamadıklarını görmek için bir uygulama örneği yapmaları konusunda öğrenciler ödevlendirilir

FİKİRLERİN ELE ALIŞ YÖNTEMİ ÇALIŞMA KÂĞIDI

Uygulama-1: “Bir kanunla bütün atık maddeler ayrıştırarak çöplere atılması zorunlu hale getirilmelidir.” Düşüncesinin olumlu, olumsuz ve ilginç yönlerini yazınız.

OLUMLU

OLUMSUZ

İLGİNÇ

Uygulama-2 : “ Okullarda öğrencilerin formalarının üzerinde o günkü ruhsal durumunun iyi ya da kötü olduğu yazılı olan bir kart taşınmalıdır.” Düşüncesinin olumlu, olumsuz ve ilginç yönlerini yazınız.

OLUMLU

OLUMSUZ

İLGİNÇ

Uygulama-3: “Her yıl yaz tatili başlayınca bütün öğrencilere 60 gün çalışma zorunluluğu getirilmelidir.” Düşüncesinin olumlu, olumsuz ve ilginç yönlerini yazınız.

OLUMLU

OLUMSUZ

İLGİNÇ

EK-12 CoRT 1 EĞİTİM PLANI 2 VE ÇALIŞMA KÂĞIDI

İKİNCİ DERS PLANI: Amaçlar Üzerine Odaklanma

Sınıf: 6

Ders: Düşünme Eğitimi

Konu: Amaçlar Üzerine Odaklanmak

Süre: 40 + 40 dakika

Amaç: Günlük yaşamda gösterilen davranışların arkasında ne tür amaçlar olduğunu kavrayabilme.

Kazanım:

Dinledikleriyle/izledikleriyle ilgili çıkarımda bulunur.

Dinledikleri/izledikleriyle ilgili görüşlerini mantıksal sıra içerisinde açıklar.

Hazırlık:

Ders öncesinde, işlenecek düşünme becerisine ilişkin öğrenci materyallerinin çoğaltılması sağlanır. Ayrıca, derste uygulanacak etkinliğin temel bileşenleri, öğrencilere sunulacak örnek uygulamalar ve bu etkinliğin kazandırmayı hedeflediği düşünme becerileri önceden belirlenerek akıllı tahta sunumları hazırlanır. Böylece derse sistemli bir giriş yapılması ve uygulamaların daha verimli yürütülmesi amaçlanır.

Derse Geçiş:

Dersin başında, öğrencilere ilgili etkinlik materyalleri dağıtılır. Önce öğrencilere “amaçlar üzerinde odaklanmak” becerisinin içeriği hakkında bilgi verilir beceriyi anlamlandırmaları için aşağıdaki uygulamalar yapılır.

Örnek:” 9.0 şiddetindeki depreme dayanıklı bir site inşa eden müteahhidin amaçları nelerdir?

Evleri hızlı bir şekilde satıp kendisine ve şirketine para kazandırmak.

İnsanların güvenle yaşayacağı evler inşa etmek.

Depremlerde insanların yakınlarını kaybetmemesini sağlamak.

İnşaat sektöründe bu amaçla isim yapmak.

Yapılan inşaatı zamanında bitirip teslim etmek.

Gibi başarmak istediklerini sıraladıktan sonra bu durumun ortaya çıkmasında neden olan faktörler belirlenir. Ardından bunlara çözüm yolları üretir.

Yukarıda verilen örnekte önemli amaçların neler olduğu öğrencilere gösterildikten sonra öğrencilerin yapacağı uygulama örneklerine geçilir. Uygulama başlamadan önce öğrenciler 5 gruba ayrılır. Gruplara aşağıdaki uygulama konuları sırayla verilir.

Uygulama 1:”Bir yıl boyunca üstüne düşen sorumlulukları eksiksiz yerine getirirse çocuğunun çok istediği herhangi bir dileğini yerine getireceğini söyler. Ailenin bu şekilde davranmaktaki amaçları neler olabilir.”

Verilen konu doğrultusunda öğrencilerin 5 dakika içerisinde amaçları belirlemeleri istenir. Grup sözcüleri süre bittikten sonra belirledikleri amaçları paylaşırlar. Birbirlerinin fikirleri hakkında diğer öğrencilerin görüşleri alınır. Paylaşma işlemi bittikten sonra diğer uygulamaya geçilir.

Uygulama-2: “ Şehirlerdeki trafik sıkışıklığını azaltmak ve insanların şehir içinde daha rahat hareket etmelerini sağlamak amacıyla neler yapılabilir?”

Verilen konu doğrultusunda öğrencilerin 5 dakika içerisinde amaçları belirlemeleri istenir. Grup sözcüleri süre bittikten sonra belirledikleri amaçları paylaşırlar. Birbirlerinin fikirleri hakkında diğer öğrencilerin görüşleri alınır. Paylaşma işlemi bittikten sonra diğer uygulamaya geçilir.

Uygulama-3: “ Okulumuzda teneffüslerde kantinde çok uzun kuyruklar var ve öğrenciler rahatça istediklerini alamıyorlar. Bu sorunu çözmek için neler yapabiliriz.”

Verilen konu doğrultusunda öğrencilerin 5 dakika içerisinde amaçları belirlemeleri istenir. Grup sözcüleri süre bittikten sonra belirledikleri amaçları paylaşırlar. Birbirlerinin fikirleri hakkında diğer öğrencilerin görüşleri alınır.

Etkinliğin ardından, öğrencilerin amaçlar basamağını değerlendirmeleri ve beceriyi kavrayabilmeleri için bir tartışma başlatılır. Öğrencilere,

1. Bir amacımız olmadan bir problemi çözmeye çalışırsak ne olur?
2. Amaçlarımızı belirlemek ve nelere odaklanacağımıza karar vermek neden önemlidir?
3. Başka insanların hayattaki amaçlarını bilmek bizim için önemli midir?

gibi sorular doğrultusunda tartışma başlatılır ve amaçlar basamağı konusu toplanır.

Değerlendirme:

Gelecek hafta olan derse bu beceriyi anlayıp anlamadıklarını görmek için bir uygulama örneği yapmaları konusunda öğrenciler ödevlendirilir.

AMAÇLAR ÜZERİNE ODAKLANMA ÇALIŞMA KÂĞIDI

Grupta Yer alan Kişiler:

Uygulama 1: Bir yıl boyunca üstüne düşen sorumlulukları eksiksiz yerine getirirse çocuğunun çok istediği herhangi bir dileğini yerine getireceğini söyler. Ailenin bu şekilde davranmaktaki amaçları neler olabilir.

Uygulama-2: Şehirlerdeki trafik sıkışıklığını azaltmak ve insanların şehir içinde daha rahat hareket etmelerini sağlamak amacıyla neler yapılabilir?

Uygulama-3: Okulumuzda teneffüslerde kantinde çok uzun kuyruklar var ve öğrenciler rahatça istediklerini alamıyorlar. Bu sorunu çözmek için neler yapabiliriz.

EK-13 CoRT 1 EĞİTİM PLANI 3 VE ÇALIŞMA KÂĞIDI

ÜÇÜNCÜ DERS PLANI: Kararlar

Sınıf: 6

Ders: Düşünme Eğitimi

Konu: Kararlar

Süre: 40+40 dakika

Amaç: Günlük yaşamda herhangi bir konuyla ilgili karar verirken “kolayca anlaşılamayan faktörler”, “sonuçlar üzerinde odaklanma”, “öncelikler üzerinde odaklanma”, ve “alternatifler üzerinde odaklanma” becerilerin göz önünde bulundurabilme.

Kazanımlar:

Dinlediği konuşmada öne sürülen düşüncelerin gerekçelerini ve kanıtlarını belirler.

Dinlediği konuşmada öne sürülen düşüncelerin gerekçelerini ve kanıtlarını değerlendirir.

Dinledikleri/izledikleriyle ilgili çıkarımlar yapar.

Hazırlık:

Ders öncesinde, işlenecek düşünme becerisine ilişkin öğrenci materyallerinin çoğaltılması sağlanır. Ayrıca, derste uygulanacak etkinliğin temel bileşenleri, öğrencilere sunulacak örnek uygulamalar ve bu etkinliğin kazandırmayı hedeflediği düşünme becerileri önceden belirlenerek akıllı tahta sunumları hazırlanır. Böylece derse sistemli bir giriş yapılması ve uygulamaların daha verimli yürütülmesi amaçlanır.

Derse Geçiş

Dersin başında, öğrencilere ilgili etkinlik materyalleri dağıtılır. Uygulamaya geçmeden önce öğretmen, “karar verme” becerisinin tanımını yapar ve bu becerinin fikirleri değerlendirme, gözden kaçan faktörleri fark etme, sonuçları analiz etme, öncelikleri belirleme ve planlama gibi alt düşünme becerileriyle nasıl ilişkilendiğini açıklar. Öğrenciler ardından dört gruba ayrılır ve her bir gruba uygulama sürecinde çalışmalarını için farklı bir senaryo ya da konu başlığı sunulur

Uygulama-1: “Okul kantininde sağlıksız yiyeceklerin satışını yasaklayıp yasaklamamaya konusunda kararsızdır. Kantinci nasıl bir yol izleyeceği konusunda hemen bir karar vermek zorundadır.”

Kantinci nasıl bir karar verebilir?

Bu uygulama konusu verildikten sonra her grubun 5 dakika içinde bu olaya yönelik bir karar yazması istenir. Süre bittikten sonra her grup sırayla yazmış olduğu kararı ve bu kararı neden yazdığını açıklar.

Birinci uygulamadan sonra aşağıdaki ikinci uygulama konusuna geçilir.

Uygulama-2: : “Genç bir kız, annesiyle birlikte yaşadığı şehirde uzun süredir iş aramaktadır. Tüm çabalarına rağmen bulunduğu çevrede kendine uygun bir iş bulamaz. Tam umudunu kaybettiği anda, başka bir şehirde iyi bir iş fırsatı çıkar. Ancak annesi, yaşı nedeniyle taşınmanın ve yeni bir çevreye alışmanın kendisi için zor olduğunu ifade eder. Genç kız şimdi bir karar vermek zorundadır: Ya bu fırsatı değerlendirip annesini geride bırakacak ya da ailesinin yanında kalıp iş teklifinden vazgeçecektir. “

Belirlenen uygulama konusu verildikten sonra, öğrenciler dört farklı gruba ayrılır ve her grup, karar verme sürecine ilişkin farklı bir düşünme becerisi üzerine odaklanır. Bir grup “önceliklerin belirlenmesi”, bir grup “muhtemel sonuçların değerlendirilmesi”, bir grup “amaçların netleştirilmesi” ve diğer bir grup ise “alternatiflerin üretilmesi” üzerine çalışır. Her grup yedi dakikalık sürede, kendisine verilen düşünme becerisine uygun olarak değerlendirmeler yapar ve bu çerçevede ulaşacakları kararı belirler. Süre sonunda her grup, hangi düşünme becerisi doğrultusunda hareket ettiğini ve bu sürecin sonunda vardıkları kararı sınıftaki arkadaşlarıyla paylaşır.

Etkinliğin ardından, öğrencilerin karar verme süreçlerini değerlendirmelerine ve uygulanan düşünme becerisinin günlük yaşamdaki kullanımlarını fark etmelerine yönelik bir tartışma başlatılır. Öğrencilere,

- Bir kararı verirken tüm olasılıkları değerlendirmek mi daha iyidir, yoksa hızlıca karar almak mı gerekir?
- Verilen bir kararın isabetli olduğunu nasıl anlayabiliriz?
- Karar verme sürecinde sizce hangi unsur daha önceliklidir?
- Karar verirken riskler ve olasılıklar göz önünde bulundurulmalı mıdır? Neden?

Soruları öğrencilere yöneltilerek genel bir kanıya ulaşılır.

Değerlendirme:

Gelecek hafta olan derse bu beceriyi anlayıp anlamadıklarını görmek için bir uygulama örneği yapmaları konusunda öğrenciler ödevlendirilir.

KARARLAR ÇALIŞMA KÂĞIDI

Grupta Yer alan Kişiler:

Uygulama 1:“Okul kantininde sağlıksız yiyeceklerin satışını yasaklayıp yasaklamamaya konusunda kararsızdır. Kantinci nasıl bir yol izleyeceği konusunda hemen bir karar vermek zorundadır.”

Kantinci nasıl bir karar verebilir?

Uygulama-2: “Genç bir kız, annesiyle birlikte yaşadığı şehirde uzun süredir iş aramaktadır. Tüm çabalarına rağmen bulunduğu çevrede kendine uygun bir iş bulamaz. Tam umudunu kaybettiği anda, başka bir şehirde iyi bir iş fırsatı çıkar. Ancak annesi, yaşı nedeniyle taşınmanın ve yeni bir çevreye alışmanın kendisi için zor olduğunu ifade eder. Genç kız şimdi bir karar vermek zorundadır: Ya bu fırsatı değerlendirip annesini geride bırakacak ya da ailesinin yanında kalıp iş teklifinden vazgeçecektir. “

“Önceliklere odaklanma, sonuçlara odaklanma, amaçlara odaklanma, alternatiflere odaklanma” basamaklarına uygun olarak yapınız.

EK-14 BECERİ TEMELLİ ELEŞTİREL DİNLEME/İZLEME REKLAM METİNİ DERS PLANI

Sınıf: 6

Tema: Spor ve Sağlık

Ders: Düşünme Eğitimi

Konu: Eleştirel Dinleme/İzleme

Süre: 40 +40 dakika

Amaç: Medya metinlerini eleştirel dinleme becerisini kazandırma

Kazanımlar:

- Dinledikleri/izledikleriyle ilgili çıkarımlar yapar.
- Dinlediklerine/izlediklerini ön bilgileri ile karşılaştırır.
- Dinlediği konuşmada öne sürülen düşüncelerin gerekçelerini ve kanıtlarını değerlendirir.
- Dinlediklerini/ izlediklerini ikna ve propaganda tekniklerinin kullanımı açısından sorgular.

Hazırlık:

Ders öncesinde, işlenecek dinleme/izleme metniyle ilişkili öğrenci çalışma kâğıtlarının çoğaltılması işlemi yapılır. Ayrıca, dersin odak noktasını oluşturan etkinliğe ilişkin önemli noktalar, örnek uygulamalar ve etkinliğin kazanım hedefleri doğrultusunda sağlayacağı katkılar önceden planlanır ve materyaller hazırlanır.

Derse Giriş:

Dersin başlangıcında öğrencilerin ilgisini derse yönlendirmek amacıyla aşağıdaki sorgulayıcı sorular üzerinden kısa bir tartışma yürütülür:

1. Sizce reklam ne anlama gelir? Reklamlar genellikle hangi amaçlarla hazırlanır?
2. Bir reklam filmi oluşturulurken dikkat edilmesi gereken unsurlar nelerdir? Neden bu unsurlar önemlidir?
3. Reklamlarda, izleyiciyi etkilemek için hangi yöntemleri kullanıyor olabilir?
4. Reklamlardaki ürünlerin ilgi çekici görünmesinin sebepleri neler olabilir?

Uygulama Aşaması:

İşlenecek dinleme/izleme metniyle ilişkili öğrenci çalışma kâğıtları öğrencilere dağıtılır. Bu aşamada öğrencilere belirlenen reklamlar izletilir ve çalışma kâğıdındaki uygulamalar öğrencilerle tartışarak sırası ile yapılır.

Değerlendirme Aşaması:

1. Öğrencilerin ders hakkındaki görüşleri alınır.
2. Eleştirel dinleme gözlem formu doldurularak kazanımların gerçekleşme durumu belirlenir.

EK-15 REKLAM METNİ ÇALIŞMA KÂĞIDI

ADI-SOYADI: <https://www.instagram.com/instreet/reel/C5yAT5RqOUc/>
<https://www.youtube.com/watch?v=O2RTpDqgSqw>

TARZINI YARAT

IN
STREET

Neden farklı ayakkabı alma ihtiyacı duyarız? Tartışınız.

1. İzlediğiniz reklam filminde hoşunuza giden, gitmeyen ve reklamda dikkatinizi çeken unsurları olumlu, olumsuz ve ilginç emojiilerin olduğu yerlere yazınız.

2. İzlediğiniz reklam filmi sonucu aklınıza neler geldi? Bir ürünü almadan önce neleri göz önünde bulundurursunuz?

3. İzlediğiniz reklam filminde tanıtımı yapılan ürünü üreten siz olsaydınız ürününüzün tanıtımı yapılırken hangi kurallara dikkat etmeleri gerektiğini söylerdiniz? Niçin?

4. Aldığınız ürünün sizin hayatınızdaki kısa ve uzun vadedeki sonuçları ne olurdu?

KISA VADE	
UZUN VADE	

**5. İzlediğiniz reklam filmindeki aşağıda belirtilen amaçları belirleyiniz.
Amaçların birbirleriyle olan uyumunu değerlendiriniz.**

Reklam filminde kullanılan müzik ve çok hızlı olmasının amacı	
Reklam filminde hitap edilen yaş grupları	
Reklam filminin genel amacı	

6. Reklamdaki ürünü tanıtılan siz olsaydınız, ürünü tanıtmak için nasıl bir strateji veya plan geliştirirdiniz?

- ◆
- ◆
- ◆
- ◆
- ◆
- ◆
- ◆

7) 6. etkinlikte yaptığınız plan doğrultusunda, hedefinize ulaşmak için hangi adımları öncelikli olarak atardınız? Bu öncelikleri neden seçtiğinizi açıklayınız.

8) Bu mağazadan herhangi bir ayakkabı almak yerine başka alternatiflerin neler olabilir?

9) Reklamı başarılı buldun mu? O mağazadan herhangi bir ayakkabı almak ister misin?

10) İzlediğiniz reklam filminde tanıtılan ürünü, verilen yaş gruplarının bakış açısıyla değerlendiriniz. Sizce bu reklamda hangi yaş grubuna hitap ediliyor? Neden böyle bir tercih yapılmış olabilir?

EK-16 REKLAM METNİ ÇALIŞMA KÂĞIDI

ADI-SOYADI

YÜREKLERDE YAŞAMAK

Reklamları nasıl değerlendirmeliyiz? Tartışınız.

1) İzlediğiniz reklam filminde hoşunuza giden, gitmeyen ve reklamda dikkatinizi çeken unsurları olumlu, olumsuz ve ilginç emojiilerin olduğu yerlere yazınız.

2) İzlediğiniz reklam filmini göz önünde bulundurarak çocuğun o şekilde davranmasına neden olan bütün faktörler nelerdir?

3) İzlediğiniz reklam filminde izleyenleri etkileyebilmek için hangi kurallara dikkat ettiklerini belirleyiniz. Niçin?

4) İzlediğiniz reklam filmin kişilerin duyuları üzerindeki etkilerini kısa ve uzun vadede belirtiniz.

KISA VADE	
UZUN VADE	

5) Reklam filmini verilen amaçlar yönünden değerlendiriniz. Bu amaçların birbirleriyle olan ilişkisini ve tutarlılığını değerlendiriniz.

Reklam filminde sevecen bir askerin kullanılma amacı	
Reklam filminde ana karakterin çocuk seçilmesindeki amaç	
Reklam filminin genel amacı	

6) Reklamdaki ürünü tanıttığınız siz olsaydınız , ürünü tanıtmak için nasıl bir strateji veya plan geliştirdiniz?

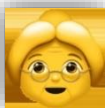
❖	
❖	
❖	
❖	
❖	

7) 6. etkinlikte yaptığınız plan doğrultusunda, hedefinize ulaşmak için hangi adımları öncelikli olarak atardınız? Bu öncelikleri neden seçtiğinizi açıklayınız.

8) 10 Kasımlarda Atatürk'e olan sevgiyi anlatmak için başka alternatiflerin neler olabilir?

9) Reklamı başarılı buldun mu? Neden?

10) Reklam filmini aşağıda verilen yaş gruplarının gözünden değerlendiriniz? İzlediğiniz reklam filminde bu yaş gruplarından hangilerine yer verilmiştir? Sebebiyle açıklayınız.

EK-17 ÖĞRENCİ ÇALIŞMALARI

SERİNLETEN TATLAR

Herkes neden dondurma sever? Tartışınız.

1) İzlediğiniz reklam filminde tespit ettiğiniz olumlu, olumsuz ve ilginç olay/durum ve fikirleri yazınız.

😊 Hareketli ve eğlenceli dmasını beğendim

☹️ Reklamda hiç insan kullanılmamış

😐 Bilindik ürünlerden oluşan dmasın

2) İzlediğiniz reklam filmindeki bir ürünü almadan önce neleri göz önünde bulundurursunuz?

1. Sağlığınıza
2. Tutarlılığı
3. İlgidekileri

3) İzlediğiniz reklam filminde tanıtımı yapılan ürünü üreten siz olsaydınız ürününüzün tanıtımı yapılırken hangi kurallara dikkat etmeleri gerektiğini söylerdiniz? Niçin?

- Özamanın çocukları için ürünlerden
- Oyuncuklarını seçerdim çünkü
- Kullanmışım ürünlerin beğenildiğini
- Görmüşce onlarda alır

7) Eğer bu reklamı siz yapıyor olsaydınız hangi mesajı daha ön plana çıkarırdınız?

Dondurmanın tadının çok güzel olduğunu mesajını vermek isterim

8) İzlediğiniz reklam filminde tanıtımı yapılan ürünün işlevini görecektir başka hangi ürünler kullanılabilir? Alternatifleri birbiri ile karşılaştırarak birbirlerine karşı olumlu olumsuz yönleri belirleyiniz

(Sesli) "Bütü" bekleven
Şeker parç
Dünya şekerlatası v.b.

9) 8. etkinlikte belirlediğiniz alternatifler arasında birine karar vermeniz gerekiyor. Hangisine karar verirdiniz? Niçin?

6

10) İzlediğiniz reklam filmindeki ürünün aşağıdaki görsel verilen yaş gruplarının gözünden değerlendiriniz? İzlediğiniz reklam filminde bu yaş gruplarından hangilerine yer verilmiştir? Sebepyle açıklayınız.

😊	A bu dondurma çok güzel
☹️	A bu dondurma bu arada çok kötüdür bunu denemem lazım
😐	İçin içindeki gelince bu dondurmanın alırım çok kaliteli olurum.

4) İzlediğiniz reklam filminde tanıtımı yapılan ürünü tükettinizdeki sonuçlarını yazınız.

KISA VADE	Hemen bir etki göremem
UZUN VADE	Uzun vadede bizi hasta eder Plastik atıklar dünyamızda uzun bir süre boyunca kalır...

5) İzlediğiniz reklam filmindeki aşağıda belirtilen amaçları belirleyiniz. Amaçların birbirleriyle olan uyumunu değerlendiriniz.

Reklam filminde kullanılan oyuncuların seçilme amacı	Güzel reklamlar,
Reklam filminde aile oynatılmasındaki amaç	Annelerin bütün dondurmaları denemesi için dondurmanın denemesi
Reklam filminin genel amacı	

6) İzlediğiniz reklam filminde yer alan ürünün reklam filmini çekmek için nasıl bir planlama yaptınız?

- Sıcak bir yaz gününde yapardım
- Dışarıda yapardım
- Deneyimlerle çünkü insanlar deneyimden
- Ve sadece efektler eklerim

YENİ NESİL ÖĞRENMEYİ KEŞFET

Öğrenmek nasıl daha eğlenceli olur? Tartışınız.

Tartışım

1) İzlediğiniz reklam filminde hoşunuza giden, gitmeyen ve reklamda dikkatinizi çeken unsurları olumlu, olumsuz ve ilginç emoji ile ilgili yerlere yazınız.

😊 Çok net yapması
olumlu

☹️ Reklam çok kısa :C
olumsuz

😐 Nasıl çok net yaptı
ilginç

2) İzlediğiniz reklam filmini göz önünde bulundurarak bu ürünü almadan önce göz önünde bulundurduğunuz bütün faktörler nelerdir?

- Kullanan kişilerin başarılı olmasına bakarım.
- Nasıl kullanıldığını araştırırım.
- Anneme alabilir miyim diye sorarım.

3) İzlediğiniz reklam filminde tanıtımı yapılan ürünü üreten siz olsaydınız ürününüzün tanıtımı yapılırken hangi kurallara dikkat etmeleri gerektiğini söylerdiniz? Niçin?

Kaliteli ve ilgi çekici ses, çekilen yer
olmasına çünkü alıcının
dikkatini çeker.

4) Doping Hafıza paketini satın aldığınızı düşününüz. Bunun eğitim hayatınızdaki kısa ve uzun vadede sonuçları neler olurdu?

KISA VADE	Bence kısa bir sürelik faydası olurdu.
UZUN VADE	Bence çok yardımcı olur derslerimiz çok iyi olurdu.

5) İzlediğiniz reklam filmindeki aşağıda belirtilen amaçları belirleyiniz. Amaçların birbirleriyle olan uyumunu değerlendiriniz.

Reklam filminde başarılı sonuçlar alan kişilerin kullanılma amacı	Doping Hafıza sayesinde birilerin başarısız olduğu
Reklam filminde ailelerinde yer almasındaki amaç	Göçüğünün başarısını ve Doping Hafıza sayesinde yaptığı
Reklam filminin genel amacı	Başarılı yapmak

6) İzlediğiniz reklam filminde yer alan ürünün pazarlama müdürü olduğunuzu varsayalım. Siz böyle bir ürünün pazarlaması için nasıl bir planlama yaptınız?

- İlgili çekici yaparım.
- Poster asmam
- Başarılı insanları reklama alırım
- Arka plan ayarlamak
- Fiyatı ayarlamak
- Reklam yapmak

7) 6. etkinlikte yapmış olduğunuz planlamadan da hareketle bu platformu satın almadaki öncelikleriniz neler olurdu? Neden bu hususlara öncelik verdiğinizi açıklayınız.

- İlgili çekici olması çünkü dikkatimi çeker
- Alan kişilerin memnun olmasını
- Ofisierinin uygun olması

8) Bu platformdaki herhangi bir eğitim paketi almak yerine başka alternatiflerin neler olabilir?

- Dershane
- Test Kitabı
- Tonguç
- Örnek Sorular

9) Reklamı başarılı buldunuz mu? Bu platformdan herhangi bir eğitim paketi almak ister misiniz? Neden?

Evet Başarılı buldum
Paketi almak istardım
çünkü Türkiye sıralaması yapardım

10) İzlediğiniz reklam filmindeki ürünü aşağıdaki görseli verilen yaş gruplarının gözünden değerlendiriniz? İzlediğiniz reklam filminde bu yaş gruplarından hangilerine yer verilmiştir? Sebebiyle açıklayınız.

Öğrenci	Çok iyi derslerim çok iyi oldu
Veli	Göçüğümün dersleri çok kötü alırdım ama biraz pahalı

TARZINI YARAT

INSTEET Neden farklı ayakkabı alma ihtiyacı duyarsınız? Tartışınız.

1) İzlediğiniz reklam filminde hoşunuza giden, gitmeyen ve reklamda dikkatinizi çeken unsurları olumlu, olumsuz ve ilginç emoji ile olduğu yerlere yazınız.

😊 Gerçekten güzel ENERJİ veriyor iyi tanıtıyor
Marka sayısı yeterli

😞 AKIŞ hızlı olmuyor farklı renk yok
Marka sayısı çok değil yanlış gösteriliyor

😐 farklı renkler var uygun değil
Sporda yönetme

2) İzlediğiniz reklam filmi sonucu aklınıza neler geldi? Bir ürünü almadan önce neleri göz önünde bulundursunuz?

Akışına uyması dayanıklı olması fiyatın uygun olması görünümlü rahatlığı rengi

3) İzlediğiniz reklam filminde tanıtımı yapılan ürünü üreten siz olsaydınız ürününüzün tanıtımı yapılırken hangi kurallara dikkat etmeleri gerektiğini söylerdiniz? Niçin?

Akışını yapardım enerjik yapardım arkası
bir farklı kollarım posterler markaları gösterirdim
şuanki müşterileri çekerdim diğer reklamda babam

1) İzlediğiniz reklam filminde hoşunuza giden, gitmeyen ve reklamda dikkatinizi çeken unsurları olumlu, olumsuz ve ilginç emoji ile olduğu yerlere yazınız.

KISA VADE	İlgili çekici iltifat olur
UZUN VADE	sağlık olması

4) 3. etkinlikte belirlemiş olduğunuz kuralların size kısa ve uzun vadede sonuçları ne olurdu?

5) İzlediğiniz reklam filmindeki aşağıda belirtilen amaçları belirleyiniz. Amaçların birbirleriyle olan uyumunu değerlendiriniz.

Reklam filminde kullanılan müzik ve çok hızlı olmasının amacı	insanı heyecanlandırmak istek artırmak
Reklam filminde hitap edilen yaş grupları	12-24 yaş gençler
Reklam filminin genel amacı	konsepti tanıtıp markanın gelişimini gösterip tanınması için gelir elde etmek için

6) İzlediğiniz reklam filminde yer alan ürünün pazarlama müdürü olduğunuzu varsayalım. Siz böyle bir ürünün pazarlaması için nasıl bir planlama yaptınız?

- Hızlı Planlamam
- Jüreyi belirledim
- Jenerik ve mebdü belirledim
- İleriye belirledim
- ve reklamım için bir gün ile anlaşıp öğrenci buldum